

218/
15/9/10
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΙΣΡΑΗΛΙΝΗ ΥΨΗΛΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ
1948-1967**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΣ

A.M.: 1208M049

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ 2010

MET
ANA

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος.....	3
Κεφάλαιο Πρώτο: Εισαγωγικές Έννοιες	
1.1. Εισαγωγή: Μία σύντομη επισκόπηση των αιτιών πολέμου στα πλαίσια του πολιτικού Ρεαλισμού	5
1.2. Οι Διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής.....	6
1.3. Κριτήρια Αξιολόγησης της Υψηλής Στρατηγικής.....	11
Κεφάλαιο Δεύτερο	
2.1. Ιστορική Αναδρομή	13
2.2. Το Μεταπολεμικό Διεθνές Περιβάλλον: Ένας κόσμος διαιρεμένος στα δύο.....	15
2.3. Ο Ψυχρός Πόλεμος στη Μέση Ανατολή.....	17
Κεφάλαιο Τρίτο: Στρατιωτική Στρατηγική	
3.1. Ο Πόλεμος της Ανεξαρτησίας (1948)	20
3.2. Η Κρίση του Σουέζ (1956)	26
3.3. Ο Πόλεμος των 6 Ημερών (1967)	29
Κεφάλαιο Τέταρτο: Η Οικονομική Διάσταση	
4.1. Η περίοδος πριν την ίδρυση του ισραηλινού κράτους.....	32
4.2. Η περίοδος 1948-1967	34
Κεφάλαιο Πέμπτο: Εσωτερικός Τομέας	
5.1. Ισραηλινή Εσωτερική Πολιτική	37
5.2. Εσωτερική Νομιμοποίηση	39
Κεφάλαιο Έκτο: Εξωτερικός Τομέας	
6.1. Εξωτερική Νομιμοποίηση	42
6.2. Διπλωματία.....	45
Γενικά Συμπεράσματα.....	49
Χάρτες	52
Βιβλιογραφία.....	54

Πρόλογος

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει την Ισραηλινή Υψηλή Στρατηγική από το έτος της ανεξαρτητοποίησής του (1948) ως και τον πόλεμο των 6 ημερών (1967) και μέσω αυτής την ανάδειξη του Ισραήλ από ένα κράτος, το οποίο κινδύνευε με εξαφάνιση, σε μια περιφερειακή δύναμη στον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής.

Οι περισσότεροι άνθρωποι όταν ακούν για το Ισραήλ, το πρώτο πράγμα που αυτομάτως έρχεται κατά νου είναι η καταπίεση και η άσχημη μεταχείριση εναντίον των αυτόχθονων Παλαιστινίων καθώς οι «Εβραίοι», πιστεύουν πολλοί, έχοντας ως μοναδικό μέσο τους τη βία, ήρθαν από τα πέρατα της γης και ανάγκασαν τους Άραβες να εγκαταλείψουν τις εστίες και τις περιουσίες τους και να μεταναστεύσουν προς άλλες χώρες δημιουργώντας έτσι με την υποστήριξη πάντα των δυτικών δυνάμεων, κυρίως των ΗΠΑ, το εβραϊκό κράτος. Ο λόγος, λοιπόν, που επέλεξα να ασχοληθώ με το Ισραήλ είναι ακριβώς το αντίθετο από αυτό που οι περισσότεροι νομίζουν. Η παραπάνω υπεραπλουστευτική εξήγηση του Μεσανατολικού ζητήματός απέχει πολύ από την πραγματικότητα, όπως θα φανερωθεί και παρακάτω.

Μέσω αυτής της εργασίας θα προσπαθήσω να αποδείξω στον μέσο αναγνώστη ότι το Ισραήλ είναι ένας εξαιρετικά επιτυχημένος διεθνής δρών, ο οποίος συνδυάζοντας διαφορετικούς τομείς μαζί, κατάφερε, όχι μόνο να εξασφαλίσει την επιβίωση και την ασφάλεια του αλλά και να εξελιχθεί σε μία περιφερειακή δύναμη. Όντας, στην κυριολεξία, περικυκλωμένο το εβραϊκό κράτος από ένα σωρό αραβικά κράτη, τα οποία, το μόνο που ήθελαν ήταν να το «σβήσουν» από τον χάρτη, κατάφερε να αποκρούσει όλες τις επιθέσεις που δέχθηκε από βορρά, ανατολή και νότο και να αντεπιτεθεί με αποτέλεσμα, όπως προαναφέρθη, να διπλασιάσει το έδαφός του.

Το ερέθισμα, λοιπόν, για να συγγράψω αυτή την εργασία, μου το έδωσαν οι σπουδές μου στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και συγκεκριμένα το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα των Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών, όπου οι καθηγητές μου με βοήθησαν να δω τον κόσμο και τη διεθνή πολιτική από μία άλλη οπτική γωνία. Μέσω της θεωρίας των Διεθνών Σχέσεων, κατάφερα να αποσαφηνίσω αρκετά από τα γεγονότα, τα οποία έχουν σημαδέψει τον πλανήτη μας ανα τους αιώνες. Κυρίως μέσω της θεωρίας του Ρεαλισμού, η οποία είναι και η επικρατούσα θεωρία καθώς μπορεί να εξηγήσει σε ικανοποιητικό βαθμό το διεθνές γίνεσθαι, κατάλαβα πως τα κράτη «παλεύουν» για την εδαφική τους ακεραιότητα και την επιβίωσή τους σε ένα διεθνές σύστημα, το οποίο κυριαρχείται από ενός είδους «αναρχία», όπου η κάθε συστατική του μονάδα (κράτος) πρέπει από μόνο του να εξασφαλίσει την ασφάλεια του χωρίς να υπάρχει κάποιος που να μπορεί να επιβάλλει την τάξη όταν και όπου χρειάζεται. Το Ισραήλ είναι ένα από τα πιο χαρακτηριστικά σύγχρονα παραδείγματα.

Η δομή του παρόντος έργου θα έχει, λοιπόν, ως εξής:

Στο πρώτο κεφάλαιο θα μιλήσω γενικά για διάφορες έννοιες και ορολογία, χρήσιμα εργαλεία για τη κατανόηση όσων θα επακολουθήσουν, για τα αίτια πολέμου, τη θεωρία και τις διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής και, τέλος, για τα κριτήρια αξιολόγησης της μακροστρατηγικής καθώς μέσω αυτών θα αποδειχθεί και το ζητούμενο αυτής της εργασίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα γίνει μία σύνδεση με το παρελθόν και τη προκρατική περίοδο για να μπορεί ο αναγνώστης να κατανοήσει πως τέθηκαν οι βάσεις της δημιουργίας του Ισραηλινού κράτους. Στη συνέχεια θα πρέπει να καταστεί σαφές μέσα σε ποιο ευρύτερο πλαίσιο ελάμβαναν χώρα τα γεγονότα της Μέσης Ανατολής με την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου και το πως αυτός επηρέασε την ευρύτερη περιοχή.

Από το τρίτο κεφάλαιο ως το έκτο θα αναπτυχθούν οι διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής του Ισραήλ, και συγκεκριμένα α) η στρατιωτική Στρατηγική, β) η οικονομική διάσταση, γ) ο εσωτερικός παράγοντας, δ) ο εξωτερικός παράγοντας και ε) η διπλωματία, όπου πλέον θα έχει γίνει κατανοητό το πως έδρασαν οι ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις κατά τη περίοδο 1948 – 1967 που με τις τακτικές και επιχειρησιακές νίκες επιτεύχθη ο εκάστοτε αντικειμενικός πολιτικός σκοπός, πως κατάφερε μέσω της οικονομίας και των εσωτερικών διεργασιών να ορισθεί και να προστατευθεί το εθνικό συμφέρον. Τέλος, θα έχει γίνει, πλέον, ξεκάθαρο το πως αντιμετώπισε η διεθνής κοινή γνώμη και γενικά οι μεγάλες δυνάμεις της εποχής τις κινήσεις του νεοσύστατου κράτους και πως μέσω της διπλωματίας κατάφερε το Ισραήλ να εδραιώσει την ανεξαρτησία του και να αναδειχθεί σε μεγάλη περιφερειακή δύναμη ικανή, ακόμα, και να επιβληθεί στη περιοχή της Μέσης Ανατολής.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου πρώτα απ' όλα στην οικογένειά μου για τη δύναμη και στήριξη που μου έδωσαν και συνεχίζουν να μου δίνουν μέχρι τώρα, στους καθηγητές μου που μου έδωσαν σημαντικά πνευματικά εφόδια για το μέλλον μου μετά από αυτό το μεταπτυχιακό πρόγραμμα, συγκεκριμένα τον κ. Χαράλαμπο Παπασωτηρίου, ο οποίος ήταν και ο επιβλέπων της εργασίας μου. Το έργο αυτό αφιερώνω στον παππού μου, ο οποίος αν και δεν είναι στη ζωή, συνεχίζει να με καθοδηγεί στα σημαντικά βήματα της ζωής μου.

Παναγιώτης Δ. Ανδρικόπουλος

Αθήνα, Ιούνιος 2010

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ – ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

1.1. Εισαγωγή:

Μία σύντομη επισκόπηση των αιτιών πολέμου στα πλαίσια του Πολιτικού Ρεαλισμού

Η υπό εξέταση περίοδος (1948 – 1967) έχει να κάνει κυρίως με την ύστατη κύρωση της διεθνούς πολιτικής, που δεν είναι άλλη από τον πόλεμο, καθώς μέσα σε λιγότερο από δύο δεκαετίες το Ισραήλ ενεπλάκη σε γενικευμένη ένοπλη σύρραξη με τα αραβικά γειτονικά κράτη τρεις φορές: α) ο πόλεμος της Ανεξαρτησίας (1948-49), β) Η κρίση του Σουέζ (1956) και γ) ο πόλεμος των 6 ημερών (1967).¹

Συνεπώς, θα ήταν χρήσιμο στη παρούσα φάση να γίνει λόγος για τα αίτια του πολέμου και που βέβαια θα γίνει σε παράλληλη τροχιά με την επικρατούσα θεωρία των Διεθνών Σχέσεων, τον Πολιτικό Ρεαλισμό.

Σύμφωνα με τη ρεαλιστική θεωρία τα κράτη αποτελούν τα κύρια συστατικά μέρη ενός ευρύτερου οργανισμού, του διεθνούς συστήματος, βασικό χαρακτηριστικό του οποίου είναι ότι (σε αντίθεση με το εσωτερικό των κρατών) δεν υπάρχει μία εξουσιαστική αρχή, η οποία θα μπορεί να επιβάλλει την τάξη όταν οι βασικές του μονάδες «παραστρατούν» και συγκρούονται μεταξύ τους. Επομένως αυτό που χαρακτηρίζει το διεθνές σύστημα είναι η αναρχία². Εν μέσω, λοιπόν, αυτής της αναρχίας και της έλλειψης μίας ρυθμιστικής αρχής ο πόλεμος επικρέμεται σαν δαμόκλειος σπάθη πάνω από τα κράτη, τα οποία πρέπει από μόνα τους να φροντίζουν για την ασφάλειά τους καθώς και να βρίσκονται σε συνεχή επαγρύπνηση και προετοιμασία για το ενδεχόμενο μιας ένοπλης σύρραξης.

Υπό αυτές τις συνθήκες θα μπορούσε κάποιος κάλλιστα να ισχυρισθεί πως αυτό ακριβώς που παρατηρείται στον άγριο κόσμο της φύσης όπου ο πιο ισχυρός επικρατεί, συμβαίνει και στο διεθνές σύστημα.³ Όπως ακριβώς είπε και ο πατέρας του πολιτικού ρεαλισμού, ο Θουκυδίδης: «Ο ισχυρός επιβάλλει ό,τι του επιτρέπει η δύναμή του και ο αδύνατος υποχωρεί όσο του επιβάλλει η αδυναμία του».⁴

Αποτέλεσμα των παραπάνω είναι η δημιουργία αισθημάτων όπως ο φόβος, η ανασφάλεια και η καχυποψία στις διεθνείς σχέσεις, αισθήματα που αναγκάζουν εκ των πραγμάτων τα κράτη

¹ Δεν θα ήταν υπερβολικό και συνάμα απλουστευτικό να θεωρηθεί ότι το Ισραήλ από τη πρώτη κιόλας μέρα της ανεξαρτητοποίησής του (15 Μαΐου 1948) έως σήμερα βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση. Ο πόλεμος είναι για τους Ισραηλινούς ο κανόνας και η ειρήνη, η εξαίρεση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το θέμα της στράτευσης στο εβραϊκό κράτος, όπου τα αγόρια και τα κορίτσια πάνε στον στρατό υποχρεωτικά για 3 και 2 χρόνια αντίστοιχα και μετά το πέρας της θητείας τους μέχρι και το 45^ο έτος της ηλικίας τους κάθε χρόνο μετεκπαιδεύονται για σχεδόν 1 μήνα.

² Waltz, K. (1979), *Theory of International Politics*, Reading, Mass.:Addison – Wesley, σελ. 88

³ Πλατιάς, Α. (2000), *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Αθήνα: Εστία, σελ. 26-27

⁴ *Θουκυδίδου Ιστορία*, (1998), [μτφρ. Άγγελου Βλάχου], Αθήνα: Εστία, Ε' 89

να συμπεριφέρονται με έναν μάλλον στρατηγικό τρόπο καθώς η πρωταρχική προτεραιότητά τους είναι η εξασφάλιση της επιβίωσης και της ασφάλειάς τους.⁵

Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Θουκυδίδης το κύριο αίτιο πολέμου που ώθησε τους Σπαρτιάτες να επιτεθούν στους Αθηναίους το 431 π.Χ. ήταν αυτός ακριβώς ο φόβος που ένιωσαν οι πρώτοι καθώς έβλεπαν να αυξάνεται ολρόνα και περισσότερο η αθηναϊκή ισχύς, γι' αυτό άλλωστε και κατέφυγαν στον παρεμποδιστικό πόλεμο.⁶

Η ισχύς, λοιπόν, είναι αυτή που επιδιώκουν να εξασφαλίσουν τα κράτη μέσα στο άναρχο διεθνές σύστημα. Σε τι συνίσταται όμως η ισχύς; Είναι η αλληλεπίδραση τριών, κυρίως, παραγόντων και συγκεκριμένα της οικονομίας ενός κράτους, της τεχνολογίας και του πληθυσμού του. Είναι εύλογο, άρα, το συμπέρασμα πως η ισχύς δεν είναι η ίδια για όλα τα κράτη καθώς οι τρεις αυτοί παράγοντες διαφέρουν από κράτος σε κράτος και συνεχώς αλλάζουν, μία αλλαγή, όμως, που για άλλα κράτη κινείται καθοδικά και για άλλα ανοδικά. Αυτή ακριβώς η ανισότητα συνιστά ένα από τα σημαντικότερα αίτια πολέμου, την άνιση ανάπτυξη.⁷

Τέλος, ένα άλλο βαρυσήμαντο αίτιο πολέμου είναι το λεγόμενο «δίλημμα ασφάλειας» (security dilemma), το οποίο προκύπτει όταν ένα κράτος Α προσπαθεί να αυξήσει τα μέτρα της ασφάλειάς του, (π.χ. εξοπλιστικά ή/και πυρηνικά προγράμματα), κάτι που αναπόφευκτα μειώνει την ίδια στιγμή την ασφάλεια του γειτονικού κράτους Β και το ωθεί έτσι να νιώθει φόβο και καχυποψία για τις προθέσεις του κράτους Α με αποτέλεσμα η ένοπλη σύρραξη να βρίσκεται πολύ κοντά.⁸

1.2. Οι Διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής

Προτού μιλήσουμε για τη θεωρία και τις διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής είναι απαραίτητο να αποσαφηνιστεί η έννοια της στρατηγικής.

Όπως τονίσθηκε και στην προηγούμενη ενότητα η στρατηγική συμπεριφορά των κρατών απορρέει από την άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος δημιουργώντας μία αέναη κατάσταση ανταγωνισμού για απόκτηση ισχύος, κάτι που οδηγεί νομοτελειακά τις περισσότερες φορές στη χρήση ή στην απειλή χρήσης βίας. Σύμφωνα με δύο μεγάλους στρατηγιστές του 20^{ου} αιώνα μπορούμε να ορίσουμε τη στρατηγική είτε ως «τη τέχνη της κατανομής και εφαρμογής στρατιωτικών μέσων για τη πραγματοποίηση των σκοπών της πολιτικής» κατά τον Lidell Hart,

⁵ Πλατιάς, Α. (2000), ό.π., σελ. 29

⁶ Θουκυδίδου *Ιστορία*, (1998), ό.π., Α' 88.

Ο πόλεμος των 6 ημερών (1967) θεωρείται ότι ήταν προληπτικός πόλεμος (pre-emptive war) σε αντίθεση με τον παρεμποδιστικό των Σπαρτιατών εναντίον των Αθηναίων (preventive war). Η διαφορά των δύο αυτών ειδών πολέμου έγκειται στο χρονικό πλαίσιο, κατά το οποίο ενδέχεται να εκδηλωθεί μία απειλή. Κατά τον παρεμποδιστικό πόλεμο η απειλή ενδέχεται να εκδηλωθεί μετά από μεγάλο χρονικό διάστημα ενώ κατά τον προληπτικό η εκδήλωση της απειλής είναι ζήτημα μηνών, πολλές φορές και ημερών.

⁷ Πλατιάς, Α. (2000), ό.π., σελ. 62-63

⁸ Jervis, R. (1978), "Co-operation under the Security Dilemma", *World Politics*, Vol. 30, No. 2, pp.167-214

είτε ως «τη τέχνη της διαλεκτικής δύο αντιτιθέμενων θελήσεων που χρησιμοποιούν βία για να επιλύσουν τη διαφορά τους» κατά τον Andre Beaufre.⁹

Εύκολα συμπεραίνει κανείς πως η στρατηγική για να έχει λόγο ύπαρξης πρέπει να προϋπάρχουν τρεις βασικοί παράγοντες: μέσα, σκοπός και αντίπαλος, αλλιώς δεν θα μπορούσαμε να μιλάμε για «στρατηγική». Θέλοντας, λοιπόν, να δώσουμε έναν γενικότερο ορισμό της στρατηγικής που να περιλαμβάνει τόσο τον στρατηγικό τομέα όσο και τον διεθνολογικό θα μπορούσαμε να πούμε πως η στρατηγική είναι η σύζευξη των μέσων αλλά και σκοπών ενός κράτους μέσα σε ένα πλαίσιο διεθνούς ανταγωνισμού όχι μόνο σε καιρό πολέμου αλλά και σε περίοδο ειρήνης.¹⁰

Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, πως η Υψηλή Στρατηγική κινείται σε ένα επίπεδο παραπάνω από αυτό της «απλής» στρατηγικής, η οποία μπορεί να διακριθεί σε περίοδο, κυρίως, πολέμου με κάποια επιμέρους επίπεδα, όπως η στρατιωτική στρατηγική, η επιχειρησιακή στρατηγική, η τακτική και η χρήση των οπλικών συστημάτων ενός κράτους.¹¹

Επιχειρώντας τώρα μία σύνδεση των όσων εγράφησαν παραπάνω με τα της παρούσας ενότητας θα καταλάβει ο μέσος αναγνώστης πως ο κλάδος των διεθνών σχέσεων είναι αλληλοσυμπληρούμενος με το κλάδο των στρατηγικών σπουδών. Η Υψηλή Στρατηγική ενός κράτους έχει ως απώτερο σκοπό τη προάσπιση του εθνικού συμφέροντος που, όπως προαναφέρθη, δεν είναι άλλος από την ίδια την επιβίωση και την εξασφάλιση της ασφάλειας και της εδαφικής ακεραιότητας. Η μακροσκοπική, λοιπόν, στρατηγική κάνει την εμφάνισή της όταν υφίσταται μία πραγματική ή δυνητική απειλή. Έτσι, όταν κάθε φορά εντοπίζονται απειλές έξωθεν τίθεται αυτός ο μηχανισμός σε λειτουργία ορίζοντας ταυτόχρονα τους σκοπούς και διαχειρίζοντας με σύνεση τα διαθέσιμα μέσα για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών. Εφόσον, όμως, όπως είπαμε η στρατηγική, γενικότερα, προϋποθέτει μέσα, σκοπό και αντίπαλο, δεν είναι μόνο αρκετό ένα κράτος να ορίζει τους αντικειμενικούς του σκοπούς και να χρησιμοποιεί τα διαθέσιμά του μέσα αλλά ταυτόχρονα να προσπαθεί να υπονομεύσει την αντίστοιχη υψηλή στρατηγική του αντιπάλου, κάτι το οποίο εξυπακούεται ότι είναι καθοριστικής σημασίας.¹² Χαρακτηριστικό παράδειγμα των παραπάνω αποτελεί ο Ψυχρός Πόλεμος με τις δύο υπερδυνάμεις (ΗΠΑ – ΕΣΣΔ), να προσπαθούν χωρίς να έρθουν μεταξύ τους σε άμεση σύγκρουση, μέσω διαφόρων «έμμεσων» ενόπλων συρράξεων σε ουδέτερα εδάφη (βλ. Κορέα, Βιετνάμ, Αφγανιστάν), να υπονομεύσει ο ένας τον άλλον όχι τόσο στο επίπεδο της στρατιωτικής στρατηγικής (κάτι που ήταν αδύνατο καθώς αν είχαν επικεντρωθεί μόνο σε αυτό το επίπεδο ίσως ο πλανήτης να μην ήταν σήμερα όπως τον γνωρίζουμε) αλλά και σε άλλους τομείς όπως η δημιουργία διαφόρων διεθνών οικονομικών θεσμών και η ιδεολογική σύγκρουση, τομείς στους οποίους κέρδισε πολύτιμο έδαφος η δυτική υπερδύναμη. Συμπερασματικά, η πορεία και η ίδια η εκβαση του Ψυχρού Πολέμου με την οικονομική αλλά και ιδεολογική κατάρρευση της

⁹ Κολιόπουλος, Κ. (2001), *Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης (750-192 π.Χ.)*, Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 27

¹⁰ Ο.π., σελ. 28

¹¹ Για μία εξαιρετική επισκόπηση των επιπέδων της στρατιωτικής στρατηγικής, βλ. Luttwak, E. (1987), *Strategy: The Logic of War and Peace*, Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press.

¹² Πλατιάς, Α. (2000), ό.π., σελ. 82

Σοβιετικής Ένωσης θα ήταν εξαιρετικά αδύνατο να εξηγηθεί χωρίς να λάβουμε υπόψη όλες τις διαστάσεις της υψηλής στρατηγικής.¹³

Είδαμε, λοιπόν, ότι η υψηλή στρατηγική περιλαμβάνει το σύνολο των μέσων, τα όποια έχει στη διάθεσή του ένα κράτος για να προωθήσει τους αντικειμενικούς του σκοπούς τόσο σε καιρό πολέμου όσο και σε καιρό ειρήνης.

Σε αυτό το σημείο πρέπει να αναλυθούν οι πέντε διαστάσεις της Υψηλής Στρατηγικής, μέσω των οποίων θα αναλύσουμε παρακάτω την μακροστρατηγική του Ισραήλ στην πολυετή προσπάθειά του να διατηρήσει την εδαφική του ανεξαρτησία και την ίδια του την επιβίωση.

1) Στρατιωτική στρατηγική

Αυτή η διάσταση είναι ίσως η πιο σημαντική καθώς αν δεν υπάρξουν επιτυχίες στις ένοπλες συγκρούσεις εναντίον του εχθρού, τότε οι άλλες διαστάσεις που θα δούμε και παρακάτω δεν θα έχουν λόγο ύπαρξης αφού πλέον το κράτος, π.χ. στη περίπτωση του Ισραήλ, απειλείται ακόμα και με αφανισμό.

Η ένοπλη βία στο πόλεμο είναι απλά το μέσο για τη προώθηση και επίτευξη των πολιτικών σκοπών των εμπολέμων και σε καμμία περίπτωση ο αυτοσκοπός. Εδώ θα πρέπει να επισημανθεί η διαφορά του περιορισμένου πολέμου (limited war) από τον απόλυτο πόλεμο (total war). Στον πρώτο, όπως είπαμε, η χρήση της ένοπλης βίας αποτελεί το μέσο ενώ στο δεύτερο, ο πόλεμος και ο αφανισμός του εχθρού (ένοπλες δυνάμεις – άμαχος πληθυσμός) αποτελεί τον αυτοσκοπό. Δεν θα ήταν υπερβολικό να πούμε ότι οι Άραβες δεν είχαν κατά νου έναν περιορισμένο πόλεμο όταν από κοινού σχεδόν όλα τα αραβικά κράτη της Μέσης Ανατολής επιτέθηκαν στο νεοσύστατο εβραϊκό κράτος άμα τη γεννέσει του στις 15 Μαΐου 1948.

Από τη στιγμή που η θέληση του αντιπάλου καμφθεί και αποδεχτεί τους πολιτικούς σκοπούς του νικητή δεν υπάρχει, πλέον, λόγος να συνεχιστούν οι εχθροπραξίες. Πολλές φορές, όμως, κατά τη διάρκεια του πολέμου οι σκοποί μεταβάλλονται και σχεδόν ποτέ δεν παραμένουν στάσιμοι. Για παράδειγμα στον πόλεμο των έξι ημερών το Ισραήλ πραγματοποίησε προληπτικό πόλεμο εναντίον της Αιγύπτου για να επιφέρει το πρώτο και καθοριστικό, όπως θα φανεί, χτύπημα και να σταματήσει τον Νάσσερ και την πανάραβική συσπείρωση. Κατά τη διάρκεια, μάλιστα, αυτών των έξι ημερών οι σκοποί συνεχώς μεταβάλλονταν με τελικό αντικειμενικό σκοπό τη προσάρτηση εδαφών από τρία κράτη (Αίγυπτο, Συρία και Ιορδανία) και την συνθηκολόγηση των τελευταίων. Το Ισραήλ όταν ξεκινούσε το συγκεκριμένο πόλεμο, λοιπόν, σε καμμία περίπτωση δεν είχε ως σκοπό να καταλάβει εδάφη, πόσω μάλλον και των τριών όμορων κρατών.

Τρεις είναι οι κύριοι επιχειρησιακοί στόχοι όταν ξεκινά η ένοπλη βία:

α) Η καταστροφή των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου, β) η κατάκτηση και υπεράσπιση εδάφους και γ) η καταστροφή των συντελεστών ισχύος του εχθρού εκτός από τις ένοπλες δυνάμεις (οικονομία, πληθυσμός, ηθικό, πολιτική ηγεσία κ.α.), στόχους τους οποίους εκπλήρωσαν στο μέγιστο βαθμό και με τεράστια επιτυχία οι Ισραηλινοί κατά την εξεταζόμενη περίοδο. Ειδικά η καταστροφή των ενόπλων δυνάμεων του αντιπάλου αποτελεί το

¹³ Παπασωτηρίου, Χ. (2000), *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική (6^{ος} – 11^{ος} αιώνες)*, Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 15

σημαντικότερο κομμάτι των πολεμικών επιχειρήσεων καθώς μετά από αυτό ο ηττημένος είναι, σχεδόν, ένα βήμα πριν από την άνευ όρων συνθηκολόγησή του. Η αποφασιστική μάχη εναντίον του κέντρου βάρους του εχθρού είναι, λοιπόν, που επηρεάζει σε τεράστιο βαθμό τη πορεία αλλά και έκβαση των εθνοπραξιών.¹⁴

Σε αυτό το σημείο θα ήταν αρκετά χρήσιμο να αποσαφηνίσουμε τη διαφορά της στρατηγικής από την τακτική σε έναν πόλεμο. Οι δύο αυτοί όροι είναι εξαιρετικά αμφίδρομοι. Όταν μιλάμε για τακτική εννοούμε τη χρήση των στρατιωτικών μονάδων στο πεδίο της μάχης, επομένως η τακτική από τη στιγμή που θα εκδηλωθεί η πρώτη σύγκρουση απώτερο σκοπό έχει τη νίκη σε μία συγκεκριμένη μάχη. Οι τακτικές νίκες στο σύνολό τους εξυπηρετούν, εν συνεχεία, την ίδια τη στρατηγική, η οποία αφορά την εκμετάλλευση των τακτικών επιτυχιών για να προωθηθούν οι πολιτικοί σκοποί του πολέμου.¹⁵

2) Οικονομική Διάσταση

Θα ξεκινήσουμε την εξήγηση αυτής της διάστασης παραθέτοντας μία φράση του Θουκυδίδη για να μπορέσει να καταλάβει ο αναγνώστης την σπουδαιότητα της οικονομίας κατά τη διάρκεια του πολέμου: «Ο πόλεμος γίνεται λιγότερα με όπλα και περισσότερο με χρήματα».¹⁶

Μιλήσαμε, προηγουμένως, για τις ένοπλες δυνάμεις και γενικά για τα στρατεύματα ενός κράτους και το πώς ως μέσα διαχειρίζονται για την επίτευξη νικών στο πεδίο της μάχης και συνολικά για την προώθηση των πολιτικών σκοπών. Για να δημιουργηθεί, όμως, επαρκής στρατός και να αποκτηθούν ή κατασκευασθούν και τα κατάλληλα εξοπλιστικά προγράμματα πρέπει να υπάρχει και το κατάλληλο οικονομικό υπόβαθρο. Ο πόλεμος, γενικότερα, είναι μία αρκετά ακριβή διαδικασία, με βαρύ κόστος, το οποίο καλείται ο λαός να καταβάλλει μέσω των άμεσων ή έμμεσων, κάθε φορά, φόρων.

Η δεύτερη αυτή διάσταση της Υψηλής Στρατηγικής επικεντρώνεται όχι μόνο στην υποστήριξη των ενόπλων δυνάμεων ενός κράτους αλλά και στην υπονόμηση, όπως προαναφέρθη, της αντίστοιχης οικονομικής διάστασης του αντιτιθέμενου κυρίως μέσω καίριων χτυπημάτων σε οικονομικούς στόχους που σαν αποτέλεσμα έχουν, εν τέλει, την σταδιακή αποδυνάμωση του αντιπάλου.¹⁷

3) Εσωτερική πολιτική

Εξίσου σημαντική είναι και αυτή η διάσταση της μακροστρατηγικής, η οποία αφορά το εσωτερικό του κράτους και το πώς αυτό καταφέρνει μέσω της εκάστοτε κυβέρνησης και πολιτικού συστήματος να λάβει τη κατάλληλη νομιμοποίηση, η οποία είναι αναγκαία, για να προχωρήσει σε πόλεμο.

Μία κυβέρνηση, δημοκρατικού, και όχι μόνο, χαρακτήρα δεν μπορεί έτσι απλά να πάρει την απόφαση για τη διεξαγωγή πολέμου, καθώς θα πρέπει να έχει προηγουμένως και την

¹⁴ Ο.π., σελ. 17-18

¹⁵ Κολιόπουλος, Κ. (2001), ό.π., σελ. 29

¹⁶ Θουκυδίδου Ιστορία (1998), ό.π., Α' 83

¹⁷ Παπασωτηρίου, Χ. (2000), ό.π., σελ. 19

απαραίτητη στήριξη του λαού, των άλλων πολιτικών κομμάτων αλλά και των ΜΜΕ, δεδομένης της δύναμης, που τα τελευταία διαθέτουν στη σημερινή κοινωνία. Ο πολιτικός σκοπός του πολέμου θα πρέπει να γίνει αποδεκτός από τον λαό: οι Ισραηλινοί ήθελαν όσο τίποτε άλλο να επιζήσει το νέο εβραϊκό κράτος καθώς ήρθε η στιγμή, μετά από χιλιάδες χρόνια διωγμών που υπέστησαν όπου και αν εγκαθίσταντο, που το όνειρό τους για μία πατρίδα έγινε πραγματικότητα. Η διατήρηση, λοιπόν, της εδαφικής ακεραιότητας και της επιβίωσης του Ισραήλ αρκούσε σαν υπέρτατος σκοπός για τους εβραίους πολίτες έτσι ώστε να συσπειρωθούν και να επέλθει η αναγκαία εθνική συνοχή για τον πόλεμο της ανεξαρτησίας. Ένα μεγάλο μέρος της επιτυχούς έκβασης του πρώτου αυτού πολέμου, όπως θα δούμε και στη συνέχεια, έγκειται σε αυτή ακριβώς την συνοχή και την ενότητα λαού, πολιτικής ηγεσίας και των ενόπλων δυνάμεων του Ισραήλ σε αντίθεση με τους Άραβες, οι οποίοι αντί να συσπειρώνονται εναντίον του μισητού τους εχθρού, εμπλέκονταν σε πολιτικές διαφωνίες μεταξύ τους π.χ. σχετικά με το ποιο αραβικό κράτος θα ηγείται του αγώνα κατά των Εβραίων.¹⁸

Και σε αυτή τη διάσταση, όπως άλλωστε και σε όλες, το ζητούμενο δεν είναι απλά να υπάρξει η εσωτερική νομιμοποίηση για όλα τα παραπάνω αλλά συγχρόνως η υπονόμευση του εσωτερικού του αντίπαλου κράτους κυρίως μέσω δύο «δημοφιλών» οδών: της προπαγάνδας και του ψυχολογικού πολέμου.¹⁹

4) Διεθνής νομιμοποίηση

Καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου της Ανεξαρτησίας (1948), το Ισραήλ προέβαλλε συνεχώς προς τα έξω τον αγώνα του μικρού νεοσύστατου κρατιδίου για την επιβίωσή του έναντι όλων των αραβικών κρατών της Μέσης Ανατολής, τα οποία απώτερο σκοπό είχαν την εξαφάνιση του Ισραήλ από το χάρτη. Η συνεχής, αυτή, προβολή έχει σαν σκοπό να επηρεάσει τη διεθνή κοινή γνώμη και να την κάνει να ταχθεί με το μέρος ενός από τους εμπολέμους, και συγκεκριμένα ως στόχο έχει τις μεγάλες δυνάμεις της εποχής, αφού η θετική τους στάση και μόνο αρκεί για να πιέσει διαφόρων ειδών καταστάσεις.

Η διάσταση αυτή, λοιπόν, επικεντρώνεται στην αποδοχή των πολιτικών σκοπών των εμπολέμων από τη διεθνή κοινή γνώμη σε συνάρτηση, βέβαια, με τις διεθνείς αξίες και το γενικότερο πνεύμα της εποχής.

5) Διπλωματία

Μέσω της διπλωματίας γενικά μπορούν να επιτευχθούν τα εξής:

α) Ο πυρήνας της διπλωματίας (και αυτό την κάνει να διαφέρει από τη προηγούμενη διάσταση) έγκειται στο εθνικό συμφέρον. Όταν ένα κράτος καταφέρει να πείσει ένα άλλο (κατά προτίμηση μία μεγάλη δύναμη) πως υπάρχει μεταξύ τους σύγκλιση εθνικών συμφερόντων, τότε

¹⁸ Δεν μπορεί βέβαια να ξεχάσει κάποιος πως οι δύο υπερδυνάμεις, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, «ηττήθηκαν» εν μέρει από τους Βιετναμέζους (ΗΠΑ) και από τους Αφγανούς (ΕΣΣΔ), αφού ο εθνικισμός και ο πολιτικός σκοπός της διατήρησης της εδαφικής τους ανεξαρτησίας και ελευθερίας συντέλεσαν στη νίκη τους έναντι των μεγαλύτερων δυνάμεων της εποχής.

¹⁹ Παπασωτηρίου, Χ. (2000), ό.π., σελ. 20

μπορεί να δεχθεί, όχι μόνο πολιτική υποστήριξη αλλά και άμεση είσοδο στον πόλεμο εναντίον του αντιπάλου. Αυτό θα φανεί και αργότερα όταν μελετήσουμε τη περίοδο της κρίσης του Σουέζ (1956), όταν συγκεκριμένα ο Αιγύπτιος ηγέτης Τζαμάλ Αμπντάλ Νάσσερ εθνικοποίησε τη διώρυγα του Σουέζ και έκλεισε τα στενά της Ακαμπα, κάτι που εξόργισε όχι μόνο το Ισραήλ αλλά και δύο ευρωπαϊκές μεγάλες δυνάμεις (Μ. Βρετανία – Γαλλία), με αποτέλεσμα να επιτεθούν από κοινού εναντίον της Αιγύπτου αφού το εθνικό συμφέρον και των τριών είχε δεχθεί πλήγμα.

β) Σε μία σύγκρουση περισσότερων από δύο κράτη, μέσω της διπλωματίας μπορεί να σχεδιασθεί και να συντονιστεί το πρόγραμμα των πολεμικών επιχειρήσεων, κάτι το οποίο είναι αρκετά σημαντικό και αυξάνει τις πιθανότητες μιας επιτυχούς έκβασης του πολέμου. Αυτό ακριβώς επιχείρησαν να κάνουν οι Άραβες αλλά τα σχέδια τους κατέρρευσαν λόγω, όπως είπαμε, της μη εθνικής συνοχής, κάτι το οποίο εκμεταλλεύθηκε στο έπακρο το Ισραήλ.

γ) Μέσω της διπλωματικής οδού μπορεί επίσης να τερματισθεί μία σύρραξη όπου ο νικητής, πλέον, θα έχει καταφέρει να κάμψει τη θέληση του αντιπάλου του αναγκάζοντάς τον σε συνθηκολόγηση, κάτι που πέτυχε το Ισραήλ διαδοχικά με όλα τα κράτη που του επιτέθηκαν τον Μαΐο του 1948.²⁰

1.3. Κριτήρια Αξιολόγησης της Υψηλής Στρατηγικής

Η παρούσα εργασία, όπως αναφέρθη και παραπάνω, πρόκειται να αποδείξει το γεγονός πως το Ισραήλ είναι ένας εξαιρετικά επιτυχημένος διεθνής δρών, ένα σπουδαίο παράδειγμα μικρού κράτους που όντας περιστοιχισμένο από κράτη που ήθελαν από την γέννησή του να το καταστρέψουν, κατάφερε όχι μόνο να επιβιώσει αλλά και να αναδειχθεί σε μεγάλη στρατιωτική, κυρίως, περιφερειακή δύναμη στον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής. Για να αποδειχθεί αυτό θα πρέπει εκ των προτέρων να δούμε ποιά είναι τα κριτήρια αξιολόγησης της Υψηλής Στρατηγικής και πως μέσα από τη παρακάτω επεξήγηση των πέντε διαστάσεων το Ισραήλ τα πληροί και σε τι βαθμό.

A) Καταλληλότητα:

Έγκειται στο κατά ποσο μία υψηλή στρατηγική μπορεί να προσαρμόζεται τόσο στα τεκταινόμενα του διεθνούς περιβάλλοντος όσο και στο εσωτερικό του πολιτικό περιβάλλον. Πρέπει ανα πάσα στιγμή να χρησιμοποιεί με το καλύτερο δυνατό τρόπο τις ευκαιρίες που ενδεχομένως προκύπτουν στο ευρύτερο διεθνές σύστημα αλλά και να αποφεύγει κάποιες από τις απειλές που ελοχεύουν. Κατά τον ίδιο τρόπο η μακροστρατηγική ενός κράτους πρέπει να προσαρμόζεται πλήρως στις εξελίξεις που λαμβάνουν χώρα στο εσωτερικό του περιβάλλον, έτσι ώστε να μπορεί να έχει τη νομιμοποίηση που χρειάζεται κατά την άσκηση της εξωτερικής του πολιτικής.

B) Εσωτερική συνοχή:

Σύμφωνα με αυτό το, βαρύνουσας σημασίας, κριτήριο αξιολόγησης εξετάζεται ο βαθμός στον οποίο οι επιμέρους διαστάσεις της υψηλής στρατηγικής αλληλοϋποστηρίζονται ή

²⁰ Παπασωτηρίου, Χ. (2000), ό.π., σελ. 21

αλληλοϋπονομεύονται. Το ζήτημα δεν είναι απλά η μακροστρατηγική ενός κράτους να σχεδιάζει σωστά τις πέντε διαστάσεις της ξεχωριστά αλλά σε συνεχή διάδραση τη μία με την άλλη για να επέλθει το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Γ) Αποδοτικότητα:

Αναφέρεται στο κατά πόσο η Υψηλή Στρατηγική χρησιμοποιεί τα μέσα που διαθέτει με τον πλέον ορθολογιστικό τρόπο.

Δ) Σχέση μέσων και σκοπών:

Μία μακροστρατηγική θεωρείται επιτυχημένη όταν θέτει στόχους με βάση τα μέσα που διαθέτει, όταν τα μέσα, δηλαδή, κινούνται στην ίδια τροχιά με τις ικανότητες ενός κράτους και όχι υπεράνω αυτών.

Ε) Αντοχή σε Σφάλματα:

Αναφέρεται στο πώς μπορεί μία Υψηλή Στρατηγική να ξεπεράσει κάποια ενδεχομένως σφάλματα που μπορεί να γίνουν με τον πλέον καλύτερο τρόπο, χωρίς δηλαδή αυτά τα λάθη να κοστίσουν μία αποτυχία στους απώτερους σκοπούς της.²¹

²¹ Παπασωτηρίου, Χ. (2000), *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική (6^{ος} – 11^{ος} αιώνας)*, ό.π., σελ. 33-35.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1. Ιστορική Αναδρομή

Σύμφωνα με τον κ. Κωνσταντίνο Κολιόπουλο προκειμένου να γίνει παραγωγή αλλά και θεμελίωση θεωρητικών υποθέσεων, τις οποίες οι μελετητές των Διεθνών Σχέσεων και των Στρατηγικών Σπουδών θέτουν ως στόχο, θα πρέπει να αντληθούν οι κατάλληλες πληροφορίες από την ιστορική εμπειρία. Οι μεν ιστορικοί νοιάζονται περισσότερο για τη λεπτομερή περιγραφή των γεγονότων, οι δε διεθνολόγοι βασιζόμενοι στην Ιστορία αυτό που επιζητούν είναι η ανάλυση. Συνεπώς, όπως ένας χημικός έχει ανάγκη από ένα εργαστήριο για να κάνει τα πειράματά του έτσι και ένας διεθνολόγος χρησιμοποιεί την ιστορική εμπειρία ως το «εργαστήριό» του για να ελέγξει τις θεωρητικές υποθέσεις του.²²

Εφόσον έχει επιλεγθεί να αναλυθεί η Υψηλή Στρατηγική του Ισραήλ κατά τη περίοδο 1948-1967, είναι χρήσιμο να πάμε λίγο πίσω και συγκεκριμένα στα τέλη 19^{ου} – αρχές 20^{ου} αιώνα για να μπορέσει ο αναγνώστης να καταλάβει γιατί το Ισραήλ είναι σε μόνιμη αντιπαράθεση με τους Παλαιστίνιους αλλά και γενικότερα τους Άραβες της Μέσης Ανατολής, θα δούμε, δηλαδή, τη γέννηση του σύγχρονου κοσμικού Σιωνισμού.²³

Το 1948, έτος ανεξαρτητοποίησης του εβραϊκού κράτους, κουβαλάει ένα μεγάλο παρελθόν στις «πλάτες» του, παρελθόν γεμάτο διωγμούς, σφαγές, γενοκτονίες και άλλες τραγικές καταστάσεις για τον εβραϊκό λαό. Για χιλιάδες χρόνια οι Εβραίοι περίμεναν τον ερχομό του Μεσσία, ο οποίος θα τους οδηγούσε και πάλι στη πατρίδα τους, στην Γή της Επαγγελίας, ενώνοντάς τους από όλα τα μέρη της οικουμένης. Γύρω στις αρχές του δεκάτου ενάτου αιώνα άρχισε να αναδύεται, εντός των θρησκευτικών κύκλων, μία ρηξικέλευθη τάση προς τον εβραϊκό μεσσιανισμό. Μία ομάδα Εβραίων συγγραφέων άρχιζαν να γράφουν πως αντί να περιμένει ο «περιούσιος» λαός τον Μεσσία για να τους επανακαταστήσει στους Αγίους Τόπους θα έπρεπε ο ίδιος ο εβραϊκός λαός να λάβει δραστικά μέτρα με στόχο τη δημιουργία πατρίδας. Ο κοσμικός Σιωνισμός ξεκινά, λοιπόν, με τα γραπτά του Μωυσή Χες.²⁴ Το 1862 εξέδωσε το *Ρώμη και Ιερουσαλήμ*, έργο μέσω του οποίου υπερασπίστηκε τον εβραϊκό εθνικισμό. Θεωρούσε πως ο «εκλεκτός» λαός του Θεού όπου και αν εγκαθίσταται στη γη θα έχει συνεχώς προβλήματα και διωγμούς εκτός και αν αφυπνιστεί το εθνικό τους συναίσθημα και καταφέρουν να γυρίσουν στη γη των προγόνων τους, στη Παλαιστίνη.²⁵

²² Κολιόπουλος, Κ. (2001), ό.π., σελ. 32-39

²³ Ο Σιωνισμός είναι πολιτικό κίνημα που ξεκίνησε τον 19^ο αιώνα με σκοπό τη δημιουργία στη περιοχή της Παλαιστίνης ενός εβραϊκού κράτους, το οποίο θα συγκέντρωνε όλους τους Εβραίους της διασποράς. Η ετυμολογία της λέξεως προέρχεται από τον λόφο της Σιών στην Ιερουσαλήμ. Αναφορές της ονομασίας εντοπίζονται, επίσης, και στη Παλαιά Διαθήκη εννοώντας την Ιερουσαλήμ.

²⁴ Γεννημένος στη Βόννη της Γερμανίας, έζησε στο Παρίσι, όπου και ανέπτυξε δραστηριότητα εντός του Σοσιαλισμού. Από το 1842 και για ένα έτος υπήρξε ανταποκριτής στη γαλλική πρωτεύουσα της *Rheinische Zeitung*, την οποία εξέδιδε ο Καρλ Μάρξ.

²⁵ Chon-Sherbok, D. – El-Afami, D. (2002), *Ισραήλ & Παλαιστίνιοι: Οι δύο όψεις του προβλήματος*, Αθήνα: Περίπλους, σελ. 37

Από όλες τις προσωπικότητες, όμως, ο σύγχρονος κοσμικός Σιωνισμός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με τον Θιοντόρ Χερζλ (1860-1904) και κυρίως μέσω των δύο έργων του, *Το Εβραϊκό Κράτος* (εκδ. 1896) και του μυθιστορήματος *Altneuland*²⁶ (εκδ. 1902), στα οποία περιγράφει το πως θα μπορέσει να δημιουργηθεί το νέο εβραϊκό κράτος για να μπορέσουν πια οι Εβραίοι να ζήσουν αρμονικά στη γη που κάποτε ο Μωυσής οδήγησε τους Ισραηλίτες σώζοντας τους από τη τυραννία της Αιγύπτου.

Μέσω πολλών Σιωνιστικών Συνεδρίων ο Χερζλ, κατάφερε να μεταφέρει το θέμα της δημιουργίας κράτους, από τις φιλοσοφικές συζητήσεις στα τραπέζια των πολιτικών συναντήσεων των μεγάλων δυνάμεων της εποχής. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία ήξερε πως δίνοντας στους Εβραίους αυτό που ήθελαν θα ερχόταν σε σύγκρουση με τη Ρωσία (κατι που τρώμαζε κυριολεκτικά τον Σουλτάνο) καθώς οι χριστιανοί Ρώσοι δεν ήθελαν να δουν την ιερή τους πόλη να πέφτει στα χέρια των Ιουδαίων. Παρ' όλα αυτά οι ανα τον κόσμο Εβραίοι έχοντας επηρεαστεί από τα έργα αυτά είχαν αρχίσει να μεταναστεύουν σταδιακά με απώτερο σκοπό να δημιουργείται μία ολοένα και μεγαλύτερη εβραϊκή κοινότητα στη Παλαιστίνη. Ως τα τέλη του δεκάτου ενάτου αιώνα ζούσαν στους Αγίους Τόπους περίπου δέκα χιλιάδες Εβραίοι. Μετά τα πογκρόμ στη Ρωσία μέλη της Χοβεβέι Ζιόν μετανάστευσαν μαζικά προς τα εκεί, όπου δημιούργησαν αγροκτήματα και χωριά.²⁷

Κατά τη διάρκεια της Πρώτης Αλαϊά²⁸ (1882-1903), έφτασαν στη Παλαιστίνη γύρω στους εικοσι πέντε χιλιάδες Εβραίοι. Από το 1904 ως τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο (1914) έλαβε χώρα η Δεύτερη Αλαϊά, περίοδο κατά την οποία δημιουργείται και το Τελ Αβίβ²⁹. Σε αυτό το χρονικό φημείο περίπου ενενήντα χιλιάδες εβραίοι ζούσαν πια στην Ιερουσαλήμ, από τους οποίους οι εβδομήντα πέντε χιλιάδες ήταν μετανάστες. Ήδη ολόκληρη η εβραϊκή κοινότητα απαρτιζόταν από σαράντα τρεις οικισμούς με πληθυσμό 120.000 ενώ την ίδια στιγμή οι Άραβες στην Παλαιστίνη ήταν γύρω στο μισό εκατομμύριο. Από εκείνη τη περίοδο οι τελευταίοι άρχισαν να κινούνται επιθετικά εναντίον των Εβραίων μεταναστών καθώς πλέον έβλεπαν πως η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν μπορούσε να τους σταματήσει.³⁰

Όταν πλέον ξέσπασε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος, οι Τούρκοι, ως γνωστόν, ήταν αντιμέτωποι και με τη Ρωσία, από την οποία καταγόταν ο μεγαλύτερος αριθμός Εβραίων με αποτέλεσμα να υποστούν οι τελευταίοι τρομερές κακουχίες και βιαιοπραγίες κατά τη διάρκεια του πολέμου. Αυτό ανάγκασε αρκετούς Σιωνιστές να ιδρύσουν μία εβραϊκή λεγεώνα για να πολεμήσει στο πλευρό των Συμμάχων εναντίον των Οθωμανών. Απώτερος στόχος αυτής της ομάδας ήταν να συμμετάσχει στην απελευθέρωση της Παλαιστίνης από τον τουρκικό ζυγό και να πείσει τους Συμμάχους για την ανάγκη μιας εβραϊκής πατρίδας. Παράλληλα, την ίδια περίοδο είχε οργανωθεί στην Παλαιστίνη ένα δίκτυο εβραίων κατασκόπων, που συνέλεγαν πολύτιμες πληροφορίες από τους Τούρκους προς βοήθεια των Βρετανών. Λίγο πριν το τέλος του πολέμου και συγκεκριμένα τον Νοέμβριο του 1917 προς ευγνωμοσύνη των Βρετανών για τη πολύτιμη

²⁶ Παλιά, Νέα Πατρίδα (μτφρ. από τα γερμανικά)

²⁷ Chon-Sherbok, D. – El-Alami, D. (2002), ό.π., σελ. 41

²⁸ Στα εβραϊκά με λατινική γραφή= Aliyah (κάθοδος). Έτσι ονομάστηκε η μαζική μετανάστευση Εβραίων στη Παλαιστίνη. Από το 1882 και ύστερα υπήρξαν πολλά τέτοια μεταναστευτικά κύματα.

²⁹ Μτφρ. από τα εβραϊκά= Λόφος της Άνοιξης

³⁰ Chon-Sherbok, D. – El-Alami, D. (2002), ό.π., σελ. 52

βοήθεια των Εβραίων έγινε κάτι που οι Άραβες ποτέ δεν μπορούσαν να φανταστούν. Πρόκειται για τη «Διακήρυξη Μπάλφουρ»³¹, όπως θα μείνει στην ιστορία, με την οποία δίδεται η υπόσχεση για την εγκαθίδρυση μιας «εβραϊκής πατρίδας» στην Παλαιστίνη, με σεβασμό στα δικαιώματα των λαών που ζουν ήδη στην περιοχή.

Οι συζητήσεις που προηγήθηκαν της Διακήρυξης είχαν να κάνουν με τις λεπτομέρειες στη διατύπωση. Η φράση «εβραϊκή πατρίδα» χρησιμοποιήθηκε εσκεμμένα αντί της λέξης «πολιτεία», μιας και το Λονδίνο δεν παραδέχτηκε ποτέ ότι στόχος του ήταν η δημιουργία ενός εβραϊκού κράτους. Επιπλέον, η αλλαγή μιας πρόθεσης οριοθετούσε αυτή την πατρίδα μέσα στην Παλαιστίνη, προς αποφυγή του εθνικισμού όλης της περιοχής, ενώ στο τελικό κείμενο προστέθηκε και η αναφορά στα δικαιώματα των μη εβραϊκών κοινοτήτων.

Η επιστολή περιελήφθη τρία χρόνια αργότερα στη Συνθήκη των Σεβρών, με την οποία διαμοιράστηκαν τα εδάφη της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η Μ. Βρετανία πήρε υπό την εντολή της τα εδάφη της Παλαιστίνης, κατόπιν αποφάσεως της Κοινωνίας των Εθνών. Οι Εβραίοι της Διασποράς ενθαρρύνθηκαν να μεταναστεύσουν κατά χιλιάδες στη «Γη της Επαγγελίας» και των προγόνων τους, προς μεγάλη αντίδραση των ντόπιων Αράβων. Η πληθυσμιακή ισορροπία της περιοχής άρχισε να διαταράσσεται και οι συγκρούσεις άρχισαν να γίνονται ολοένα και συχνότερες με αποτέλεσμα καθημερινά και οι δύο πλευρές να μετράνε εκατοντάδες νεκρούς.

Ένα χρόνο πριν την διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Ισραήλ και συγκεκριμένα στις 29 Νοεμβρίου 1947 το Γενικό Συμβούλιο του ΟΗΕ εξέδωσε μία απόφαση σύμφωνα με την οποία η Παλαιστίνη θα διχοτομούταν και θα δημιουργούνταν δύο κράτη, ένα Εβραϊκό και ένα Παλαιστινιακό, με την Ιερουσαλήμ να είναι ουδέτερο έδαφος, στα οποία θα σταθμεύουν δυνάμεις των Ηνωμένων Εθνών. Το σχέδιο αυτό έγινε αποδεκτό από την εβραϊκή πλευρά αλλά όχι από τους Παλαιστίνιους και ολόκληρο τον Αραβικό Σύνδεσμο³². Η ίδια απόφαση μιλούσε και για τον τερματισμό της Βρετανικής Εντολής, η οποία εν τέλει πραγματοποιήθηκε στις 15 Μαΐου 1948. Την ίδια μέρα αφού κοινοποιήθηκε δημοσίως η διακήρυξη της Ανεξαρτησίας των Εβραίων και η σύσταση του κράτους του Ισραήλ, πέντε αραβικά κράτη (Αίγυπτος, Ιράκ, Συρία, Λίβανος, Ιορδανία), με την αρωγή στρατευμάτων και από την Υεμένη και τη Σαουδική Αραβία, εισέβαλλαν στο νεοσύστατο κρατίδιο με σκοπό να το αφανίσουν.³³

2.2. Το Μεταπολεμικό Διεθνές Περιβάλλον:

Ένας κόσμος διαιρεμένος στα δύο

Μιλώντας στην αρχή για το διεθνές σύστημα και τα κράτη ως τις μονάδες που το αποτελούν θα ήταν, λοιπόν, αρκετά σημαντικό προτού προχωρήσουμε στη μελέτη της Υψηλής Στρατηγικής του Ισραήλ να δούμε την ίδια περίοδο πως διαμορφώθηκε η δομή του διεθνούς συστήματος με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου καθώς και το γενικότερο πλαίσιο, εντός του οποίου γεννήθηκε και εξελίχθηκε το Μεσανατολικό ζήτημα. Κατά τον Δομικό Ρεαλισμό³⁴ η

³¹ Άρθουρ Τζέιμς Μπάλφουρ, Υπουργός Εξωτερικών της Μ. Βρετανίας εκείνη τη περίοδο.

³² Ο Σύνδεσμος απαρτιζόταν ως τότε από τα εξής αραβικά κράτη: Αίγυπτος, Συρία, Λίβανος, Υεμένη, Ιράκ, Σαουδική Αραβία, Υπεριορδανία.

³³ Chon-Sherbok, D. – El-Alami, D. (2002), ό.π., σελ. 60-103

³⁴ Στη θεωρία των Διεθνών Σχέσεων η κύρια διαφορά του Κλασικού Ρεαλισμού από τον Δομικό Ρεαλισμό ή Νεορεαλισμό είναι αυτή ακριβώς η σχέση δομής και δρώντων, με άλλα λόγια μεταξύ του διεθνούς συστήματος

δομή του διεθνούς συστήματος είναι αυτή ακριβώς που επηρεάζει τις κρατικές συμπεριφορές και στη συγκεκριμένη περίοδο θα γίνει εμφανές πως αυτό ισχύει αναμφισβήτητα.

Τη στιγμή που ο πρώτος πρωθυπουργός του Ισραήλ διεκήρρυτε τη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ τον Μάιο του 1948 και πέντε αραβικά κράτη εισέρχονταν στο εβραϊκό έδαφος για να το εξαφανίσουν ένας άλλος πόλεμος ξεκινούσε, ένας πόλεμος που, όμως, δεν θα διεξαγόταν σε ένα πεδίο μάχης με στρατεύματα όπως στο Ισραήλ.

Κατά τη περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου δημιουργήθηκε, ως γνωστόν, ένας πολεμικός συνασπισμός των μεγαλύτερων δυνάμεων, κοινός σκοπός του οποίου ήταν ο αφανισμός του ναζισμού, ο οποίος εξαπλωνόταν σαν ιός σε ολόκληρη την Ευρώπη. Το τέλος του πολέμου βρήκε ηττημένη τη ναζιστική Γερμανία αλλά άφησε ένα κενό ισχύος στην γηραιά ήπειρο, το οποίο, όπως διδάσκει και η ιστορική εμπειρία, αργά ή γρήγορα θα καλυπτόταν³⁵. Το ζήτημα όμως ήταν ποιός θα το κάλυπτε.. Δεδομένου ότι η Μ. Βρετανία και η Γαλλία εξήλθαν από τον πόλεμο καταρρακωμένες τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά έμεναν πλέον στον πλανήτη δύο μεγάλες δυνάμεις, οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση ως οι κατάλληλοι «μνηστήρες» για να καλύψουν το κενό που δημιουργήθηκε.

Ήδη από τη διάσκεψη της Γιάλτας, όπου οι Τσόρτσιλ, Ρούζβελτ και Στάλιν συναντήθηκαν μετά τη λήξη του πολέμου είχε γίνει εμφανές αυτό που θα επακολουθήσει στη διεθνή πολιτική, με τον πλανήτη να φαντάζει σαν μία πίτα, έτοιμη να κοπεί σε κομμάτια και σφαίρες επιρροής. Ο Τσόρτσιλ, πρώτος απ' όλους κατάλαβε ότι η ΕΣΣΔ ήρθε στην κεντρική Ευρώπη για να μείνει, ο δε Στάλιν ζητούσε το εδαφικό του «έπαθλο», στηριζόμενος στις θυσίες του Κόκκινου Στρατού για να πέσει ο ναζισμός και ο Τρούμαν, ο οποίος διαδέχτηκε τον Ρούζβελτ μετά την αποβίωση του τελευταίου, προσπαθούσε μάταια να διατηρήσει την ενότητα που υπήρξε πριν τον πόλεμο. Από τα τέλη, λοιπόν, της δεκαετίας του '40 ήταν πλέον γεγονός ότι

και των κρατών που το απαρτίζουν. Το διεθνές σύστημα μεταπολεμικά μετατράπηκε από πολυπολικό σε διπολικό με τις δύο υπερδυνάμεις, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ να κινούν τα νήματα της διεθνούς πολιτικής. Αυτός ο νέος συσχετισμός δυνάμεων επηρέασε τις κρατικές συμπεριφορές μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου τέσσερις δεκαετίες σχεδόν μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Ενώ ο κλασικός ρεαλισμός, λοιπόν, διατείνεται πως είναι τα κράτη και οι ηγέτες ως προσωπικότητες που επηρεάζουν το διεθνές σύστημα ο Νεορεαλισμός στηρίζει το αντίθετο, κάτι που βρίσκει τον γράφοντα αρκετά σύμφωνο κρίνοντας εκ των γεγονότων που συνέβησαν όχι μόνο στη Μέση Ανατολή αλλά σε ολόκληρο τον κόσμο εκείνη τη περίοδο. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι και η ανθρώπινη φύση δεν ευθύνεται πολλές φορές για την εξέλιξη της διεθνούς πολιτικής. (Βλ. Ναπολέοντα και Χίτλερ).

Για τη θεωρία του δομικού ρεαλισμού και τη θεμελίωσή της βλ. Waltz, K. (1979), *Theory of International Politics*, ό.π.

³⁵ Για να χρησιμοποιήσουμε ένα παρόμοιο παράδειγμα κενού ισχύος δεν έχουμε παρά να ανατρέξουμε στην αρχαία Ελλάδα κατά τη λήξη των Μηδικών Πολέμων. Η Αθήνα και η Σπάρτη ήταν οι δύο υπερδυνάμεις που αναδύθηκαν στον ελληνικό χώρο αφότου οι Πέρσες είχαν απωθηθεί. Όπως και τότε έτσι και στην υπό εξέταση περίοδο δημιουργήθηκε ένα διπολικό διεθνές σύστημα με την σύγκρουση των δύο δυνάμεων να είναι αναπόφευκτη λόγω της άνισης ανάπτυξης. Επίσης όπως και τότε είχαμε σύγκρουση δύο ιδεολογιών (ολιγαρχία και δημοκρατία) έτσι και τώρα συγκρουόταν ο κομμουνισμός με τον καπιταλισμό. Για περισσότερες ομοιότητες του Ψυχρού Πολέμου με τον Πελοποννησιακό Πόλεμο βλ. σχετικά Πλατιάς, Α. (2000), *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, ό.π.

οι δύο υπερδυνάμεις του πλανήτη, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ έρχονταν αντιμέτωπες και ο Ψυχρός Πόλεμος είχε ήδη ξεκινήσει με τερματικό σταθμό τις αρχές της δεκαετίας του '90, οπότε και επήλθε η κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και του υπαρκτού σοσιαλισμού.³⁶

Έτσι, λοιπόν, άρχισαν να δημιουργούνται οι σφαίρες επιρροής και δύο συνασπισμοί αρχικά στην Ευρώπη και έπειτα σε ολόκληρο τον κόσμο. Η Ανατολική Ευρώπη μετατράπηκε σε σοβιετικό δορυφόρο με την εγκαθίδρυση κομμουνιστικών καθεστώτων και η Δυτική πέρασε στο στρατόπεδο των ΗΠΑ. Οι Αμερικανοί, δε, είχαν συνειδητοποιήσει ότι ο Στάλιν μέσω του Συμφώνου της Βαρσοβίας εξανάγκαζε τη δημιουργία, σύμφωνα με την κομμουνιστική ιδεολογία, καθεστώτων χωρίς να αφήνει τους λαούς να επιλέξουν ελεύθερα.

Τον Μάρτιο του '47 ο Τρούμαν εξέδωσε λόγο ενώπιον του Αμερικανικού Κογκρέσου, ο οποίος πήρε την ονομασία «Δόγμα Τρούμαν» όπου ήταν πλέον εμφανής ο φόβος των Αμερικανών ότι η ΕΣΣΔ θα προσπαθούσε να καλύψει το κενό ισχύος που προαναφέραμε παραπάνω, φόβος ο οποίος αυξήθηκε όταν η Μ. Βρετανία την ίδια εποχή δήλωνε πως δεν δύναται πλέον να ενισχύει την Ελλάδα και τη Τουρκία οικονομικά, πολιτικά και στρατιωτικά. Ο κόσμος, δήλωσε ο Τρούμαν, βρισκόταν προ δύο ιδεολογικών συστημάτων: «Ο ένας τρόπος ζωής βασίζεται στη θέληση της πλειοψηφίας και διακρίνεται από ελεύθερους θεσμούς, αντιπροσωπευτική κυβέρνηση, ελεύθερες εκλογές, εγγυήσεις για την ατομική ελευθερία, ελευθερία λόγου και θρησκείας και ελευθερία από πολιτική καταπίεση. Ο δεύτερος τρόπος ζωής βασίζεται στη θέληση μιας μειοψηφίας, που επιβάλλεται δια της βίας στην πλειοψηφία. Βασίζεται στον τρόπο και στη καταπίεση, σ' έναν ελεγχόμενο Τύπο, κατευθυνόμενες εκλογές και στην κατάρρευση της ατομικής ελευθερίας»³⁷.

Πλέον, η ιδεολογική σταυροφορία, είχε πάρει διαστάσεις μανιχαϊστικές με τους Αμερικανούς Προέδρους να κάνουν λόγο για αγώνα μεταξύ του καλού και του κακού.³⁸ Έπρεπε, λοιπόν, κάτι να γίνει για να αντιμετωπιστεί η εξάπλωση του κομμουνισμού. Η ανάγκη για μία χάραξη στρατηγικής εκ μέρους των Αμερικανών ήταν επιτακτική.

2.3. Ο Ψυχρός Πόλεμος στη Μέση Ανατολή

Ας δούμε τώρα πως και γιατί ο Ψυχρός Πόλεμος μεταφέρθηκε και στη περιοχή που εντοπίζουμε τους πρωταγωνιστές της παρούσας εργασίας, στη Μέση Ανατολή.

Σύμφωνα με τον Τζόρτζ Κέναν, ο οποίος τελούσε ως διπλωμάτης το 1947 στη Μόσχα και είχε μάθει αρκετά για την ΕΣΣΔ και το τρόπο δράσης και σκέψης των Σοβιετικών, οι ΗΠΑ έπρεπε να ακολουθήσουν τη στρατηγική της ανασχεσης της εξάπλωσης του κομμουνισμού χρησιμοποιώντας ως μέσα για την επίτευξη αυτού του σκοπού όχι μόνο στρατιωτικά αλλά και οικονομικά, ιδεολογικά, ψυχολογικά κ.α. Ο αμερικανός διπλωμάτης συμβούλεψε την αμερικανική κυβέρνηση ότι θα πρέπει να εστιάσει σε πολιτικούς στόχους εξαιρετικής

³⁶ Kissinger, H. (1995), *Διπλωματία*, Αθήνα: Λιβάνης, σελ. 473-74

³⁷ Kennedy, P. (1990), *Η Άνοδος και η Πτώση των Μεγάλων Δυνάμεων: Οικονομική Μεταβολή και Στρατιωτική Σύγκρουση από το 1500 ως το 2000*, Αθήνα: Αξιώτέλλης, σελ. 480-81

³⁸ Ακόμη και ο Πρόεδρος Άιζενχauer είχε πει τα εξής: «Οι δυνάμεις του καλού και του κακού είναι μαζικές και οπλισμένες και αντίθετες όσο ποτέ άλλοτε στην ιστορία. Η ελευθερία αντιτάσσεται στη δουλεία, το φώς στο σκοτάδι», Βλ. Kennedy, P. (1990), *ό.π.*, σελ. 481

γεωπολιτικής σημασίας έτσι ώστε να εξασφαλιστεί το αμερικανικό εθνικό συμφέρον και σύμφωνα με το οποίο έπρεπε α) να είναι σε θέση οι ΗΠΑ να αποκρούσουν μία επιθετική ενέργεια εναντίον τους από μία μεγάλη δύναμη (όπως η ΕΣΣΔ) και β) το διεθνές περιβάλλον να διαμορφωθεί έτσι ώστε να προωθείται η οικονομία της ελεύθερης αγοράς και εμπορίου και γενικά το καπιταλιστικό σύστημα.³⁹

Κατά την ιεράρχηση των στόχων που αφορούσαν γεωπολιτικά ζητήματα τη πρώτη θέση καταλάμβαναν τα πέντε μεγαλύτερα βιομηχανικά κέντρα στον κόσμο: ΗΠΑ, ΕΣΣΔ, Μ. Βρετανία, Γερμανία και Ιαπωνία. Θα έπρεπε, λοιπόν, τα 4 τουλάχιστον από αυτά τα κέντρα να μην περιέλθουν στη σοβιετική σφαίρα επιρροής έτσι ώστε να μην απειληθούν οι ΗΠΑ από έναν επεκτατικό πόλεμο, παρόμοιο του ναζιστικού καθεστώτος. Τη δεύτερη θέση σε αυτή την ιεράρχηση καταλάμβαναν: το βόρειο μισό του Ατλαντικού, η Μεσόγειος, η Ιαπωνία και οι Φιλιππίνες στην Άπω Ανατολή και βεβαίως η Μέση Ανατολή μέχρι και το Ιράν.

Η προστασία των παραπάνω στόχων ήταν απαραίτητη έτσι ώστε να εξασφαλιστούν αφενός τα στρατηγικά σημεία και αφετέρου οι ζωτικής σημασίας πηγές πρώτων υλών και ενέργειας που θα επέτρεπαν στα τέσσερα από τα πέντε βιομηχανικά κέντρα που προαναφέρθηκαν να διατηρήσουν ασφαλή την άμυνά τους αλλά και την οικονομία τους ενάντια στην ΕΣΣΔ.⁴⁰

Είδαμε, λοιπόν, πως εντός των υψηλών στόχων της αμερικανικής στρατηγικής της ανάσχεσης είναι και η περιοχή που μας αφορά σε αυτή την εργασία, η Μέση Ανατολή. Η περιοχή αυτή, σε αντίθεση με άλλες που κακώς ενεπλάκησαν οι ΗΠΑ⁴¹, είχε πραγματικά τεράστια γεωπολιτική σημασία καθώς είναι το μέρος που παράγει και προμηθεύει σχεδόν όλα τα κράτη διεθνώς με τον «μαύρο χρυσό», το πετρέλαιο. Επιπλέον, ένας ακόμη λόγος που καθιστούσε τη συγκεκριμένη περιοχή σημαντική ήταν και η γειτνίαση με την Σοβιετική Ένωση. Ωστόσο οι Αμερικανοί ήταν τόσο πεπεισμένοι πως η ΕΣΣΔ ήδη είχε αρχίσει να εμπλέκεται στα της Μέσης Ανατολής, κάτι που αποδείχθηκε εσφαλμένη εντύπωση, και έτσι από το 1950-55 η αμερικανική «διείσδυση» στη περιοχή είχε, προς όφελος ασφαλώς της ΕΣΣΔ, ως αποτέλεσμα να αναπτυχθεί μία γενική αντιπάθεια στις τοπικές κοινωνίες, οι οποίες ήταν ήδη απηυδισμένες από τη Δύση και συγκεκριμένα από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις (Μ. Βρετανία). Αυτό, λοιπόν,

³⁹ Στα πλαίσια αυτής ακριβώς της στρατηγικής της ανάσχεσης οφείλεται και η δημιουργία του Βορειοατλαντικού Συμφώνου, του NATO το 1949.

⁴⁰ Παπασωτηρίου, Χ. (2003), *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 113-15

⁴¹ Αν η αμερικανική εξωτερική πολιτική είχε εστιάσει στα μέρη που πρότεινε ο Τζόρτζ Κέναν, τότε οι ΗΠΑ π.χ. δεν θα είχαν εμπλακεί στον καταστροφικό, για αυτές, πόλεμο του Βιετνάμ, ένα μέρος του κόσμου που σύμφωνα με τις ρεαλιστικές πεποιθήσεις του Κέναν, δεν είχε καμμία γεωπολιτική σημασία για τις ΗΠΑ ούτε και απειλούσε τα αμερικανικά εθνικά συμφέροντα. Ήταν, όπως φάνηκε, θέμα γοήτρου και μόνο για τις ΗΠΑ να καταπολεμήσουν τους κομμουνιστές Βορειοβιετναμέζους και να επιφέρουν ένα ακόμη χτύπημα στον διεθνή κομμουνισμό και βεβαίως στην ΕΣΣΔ. Το αποτέλεσμα ήταν δεκάδες χιλιάδες νεκροί Αμερικανοί, η έξαρση του αντιαμερικανισμού, κοινωνικές αναταραχές στο εσωτερικό του αμερικανικού κράτους και άλλα πολλά αρνητικά αλλά όχι θετικά στοιχεία.

αργότερα εκμεταλλεύθηκε με τον καλύτερο τρόπο η Σοβιετική Ένωση για να αρχίσει να προσεγγίζει την ευαίσθητη περιοχή της Μέσης Ανατολής.⁴²

Λίγες ώρες μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ, ο Αμερικανός Πρόεδρος Τρούμαν έσπευσε να το αναγνωρίσει, κάτι το οποίο σαφώς εξόργισε τους Άραβες.⁴³ Η αμερικανική ανάμειξη στη Μέση Ανατολή είχε ήδη ξεκινήσει επί προεδρίας Τρούμαν αλλά δεν ήταν παρά ο επόμενος Αμερικανός Πρόεδρος, ο Άιζενχauer, αυτός που συμπεριέλαβε τη Μέση Ανατολή στο επίσημο δόγμα του. Στις 5 Ιανουαρίου του 1957, στον λόγο του ενώπιον του αμερικανικού Κογκρέσου, ο νέος Πρόεδρος δεν έπαυε να μιλάει για το πόσο σημαντική ήταν για τα αμερικανικά συμφέροντα η Μέση Ανατολή.

Τη δεκαετία του '50 οι Βρετανοί διατηρούσαν μία τεράστια στρατιωτική δύναμη στη περιοχή, μεγάλος μέρος της οποίας είχε σταθμεύσει στη διώρυγα του Σουέζ, στην Αίγυπτο. Παρ' όλη τη στρατιωτική της παρουσία στη Μέση Ανατολή η Βρετανική Αυτοκρατορία είχε πλέον φτάσει στο τέλος της καθώς δεν μπορούσε άλλο οικονομικά να στηρίζει τις αποικιακές της κτήσεις. Η έξαρση του αραβικού εθνικισμού σε συνδυασμό με τη διένεξη Δύσης – Ανατολής στη περιοχή, δημιούργησε ένα φαύλο κύκλο για τους Βρετανούς, οι οποίοι πλέον δεν μπορούσαν να κάνουν κάτι για να το εμποδίσουν.⁴⁴

Οι Αμερικανοί το είχαν συνειδητοποιήσει πως αργά ή γρήγορα η βρετανική παρουσία θα απομακρυνόταν από τη περιοχή και έτσι θα δημιουργείτο και εκεί ένα μεγάλο κενό ισχύος, το οποίο ο Άιζενχauer δεν θα άφηνε να καλυφθεί από τους Σοβιετικούς. Έτσι το βασικό πρόγραμμα του Αμερικανού Προέδρου για τη Μέση Ανατολή είχε τέσσερις κυρίως στόχους:

α) Να συνάψει ένα αμυντικό σύμφωνο (ανάλογο του NATO) που θα αφορούσε αποκλειστικά τη Μέση Ανατολή (Σύμφωνο της Βαγδάτης), το οποίο θα απαρτιζόταν από τα εξής κράτη: Ιράκ, Τουρκία, Ιράν, Πακιστάν και Μ. Βρετανία.

β) Να ενσπείρει στα αραβικά κράτη τη πεποίθηση ότι οι ΗΠΑ δεν βρίσκονται στη Μέση Ανατολή ως αποικιοκρατική δύναμη αλλά για να βοηθήσει τις τοπικές κοινωνίες οικονομικά, στρατιωτικά και πολιτικά, και στα πλαίσια αυτής της προσπάθειας η αμερικανική εξωτερική πολιτική επικεντρώθηκε στην διαδικασία ειρήνευσης μεταξύ Ισραηλινών και Αράβων.

γ) Να εμποδίσει τη Δύση από το να χάσει έδαφος έναντι της ΕΣΣΔ τη περίοδο του κακοφτιαγμένου σχεδίου του 1956 μεταξύ Ισραήλ-Μ. Βρετανίας-Γαλλίας, σύμφωνα με το οποίο είχε αποφασιστεί να επιτεθεί το Ισραήλ στην Αίγυπτο και μετά να ενεπλέκοντο και οι άλλες δύο μεγάλες δυνάμεις επειδή ο Νάσερ εθνικοποίησε τη διώρυγα του Σουέζ και έκλεισε τα στενά της Άκαμπα. Συγκεκριμένα για να καλύψει αυτό που έγινε, ο Αμερικανός Πρόεδρος ζήτησε και έγινε αποδεκτό από το Κογκρέσο να δοθεί οικονομική αλλά και στρατιωτική βοήθεια στα κράτη της περιοχής, τα οποία νιώθουν να τα απειλεί ο Κομμουνισμός.

⁴² Στην ανάπτυξη μιας στρατηγικής τα λάθη παίζουν σπουδαίο ρόλο καθώς είναι αυτά που πολλές φορές αναδεικνύουν τον νικητή, ο οποίος εκμεταλλεύεται με τον καλύτερο τρόπο τις λανθασμένες κινήσεις του αντιπάλου.

⁴³ Παπασωτηρίου, Χ. (2003), *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, ό.π., σελ. 137-38

⁴⁴ Stivers, W. (1986), *America's Confrontation with Revolutionary Change in the Middle East: 1948 – 1983*, London: MacMillan Press, σελ. 9-10

δ) Να προσπαθήσει να αντιμετωπίσει τον συνεχώς αυξανόμενο αραβικό εθνικισμό με έναν όχι και τόσο εμφανή τρόπο. Το 1953 π.χ. η CIA υποκίνησε εσωτερικές αναταραχές στο Ιράν για να εκδιωχθεί ο αντι-δυτικός Ιρανός ηγέτης Mohammed Mossadegh, και να αντικατασταθεί με έναν φιλοδυτικό.⁴⁵

Σύμφωνα, λοιπόν, με τα λόγια του ίδιου του Άιζενχάουερ: «Η Δυτική Ευρώπη και η Μέση Ανατολή αποτελούν τα πιο στρατηγικά μέρη στον πλανήτη. Η Δυτική Ευρώπη χρειάζεται το πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής, το οποίο είναι εξαιρετικής σημασίας κυρίως λόγω της συνεισφοράς του στην ευρωπαϊκή οικονομία».⁴⁶

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Όπως προαναφέρθηκε και προηγούμενως η υπό εξέταση περίοδος (1948-67) ήταν γεμάτη συγκρούσεις με τρεις πολέμους να διεξάγονται σχεδόν κάθε μία δεκαετία: Ο Πόλεμος της Ανεξαρτησίας (1948), η «Εκστρατεία» του Σουέζ (1956) και ο Πόλεμος των 6 ημερών (1967). Θέλοντας, λοιπόν, να αναλύσουμε τώρα τη σημαντικότερη διάσταση της ισραηλινής υψηλής στρατηγικής αυτή τη περίοδο θα χωρίσουμε τη συγκεκριμένη ενότητα στους τρεις αυτούς πολέμους για να καταστεί ξεκάθαρο πως μπόρεσαν οι ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις στη πρώτη περίπτωση να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους και την εδαφική τους ακεραιότητα, πως μέσω ενός παρεμποδιστικού πολέμου κατάφεραν να πετύχουν μία σαρωτική νίκη εναντίον της Αιγύπτου⁴⁷ στη δεύτερη περίπτωση και τέλος πως μπόρεσαν μέσω ενός προληπτικού, αυτή τη φορά, πολέμου όχι μόνο να καταστρέψουν τις εχθρικές ένοπλες δυνάμεις τριών όμορων αραβικών κρατών αλλά να κατακτήσουν εδάφη και να αλλάξουν το status quo της Μέσης Ανατολής.

3.1. Ο Πόλεμος της Ανεξαρτησίας (1948)

Προτού προχωρήσουμε στην ανάπτυξη της στρατιωτικής στρατηγικής του Ισραήλ έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον να δούμε την ισορροπία των δυνάμεων μεταξύ του νεοσύστατου εβραϊκού κρατιδίου και των Αράβων. Στα μέσα Μαΐου του '48 οι Άραβικές δυνάμεις αριθμούσαν περί τους 25.000 άνδρες απέναντι στους, σχεδόν, 35.000 άνδρες των ισραηλινών

⁴⁵ Γενικά επι προεδρίας Eisenhower υπήρξε η μεγαλύτερη δράση των αμερικανικών μυστικών υπηρεσιών ανά τον κόσμο με σκοπό την ανατροπή αντιδυτικών καθεστώτων.

⁴⁶ Stivers, W. (1986), ό.π., σελ. 11

⁴⁷ Μπορεί η «εκστρατεία» στο Σουέζ να έγινε με τη σύμπραξη της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας, ωστόσο οι Ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις ήταν αυτές που κατάφεραν μέσα σε λίγες μέρες να έχουν τα περισσότερα στρατηγικά μέρη της χερσονήσου του Σινά υπό τη διάθεσή τους τρέποντας τους Αιγύπτιους σε φυγή. Οι δύο μεγάλες δυνάμεις, όταν αποφάσισαν να επιτεθούν στην Αίγυπτο, λοιπόν, βρήκαν το πεδίο «ελεύθερο» χάρη στους Ισραηλινούς.

δυνάμεων. Μέσα σε δύο μήνες και συγκεκριμένα στα μέσα Ιουλίου ο ισραηλινός στρατός είχε αυξηθεί στους 65.000 και μέχρι τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους είχαν φθάσει τους 96.441⁴⁸.

Ο αριθμός των Αράβων σαφώς και αυξήθηκε αλλά όχι με τον τεράστιο ρυθμό των Ισραηλινών και έτσι είμαστε αντιμέτωποι με το εξής παράδοξο: Πως γίνεται ο στρατός πέντε μεγάλων αραβικών κρατών να μην είναι καθ' όλη τη διάρκεια του πολέμου μεγαλύτερος από αυτόν του μικρού εβραϊκού κράτους που ο πληθυσμός του δεν ήταν π.χ. ούτε το 1/10 ενός από αυτά τα αραβικά κράτη; Όπως θα δούμε και παρακάτω τόσο οι έριδες μεταξύ των Αράβων που όλοι τους εποφθαλμιούσαν κάποιο κομμάτι γης από τη Παλαιστίνη όσο και η πεποίθησή τους ότι το Ισραήλ θα εξαφανιζόταν από τον χάρτη της Μέσης Ανατολής με τόσα πολλά ταυτόχρονα μέτωπα ήταν το μεγάλο τους λάθος, το οποίο εκμεταλλεύθηκε με τον καλύτερο τρόπο η ισραηλινή πλευρά για να εξέλθει νικήτρια από αυτόν τον πόλεμο.

Ο πόλεμος της Ανεξαρτησίας χωρίζεται σε τέσσερις φάσεις, οι οποίες βασίζονται σε παύσεις πυρός, οι οποίες επιβάλλονταν από τον ΟΗΕ και διαρκούσαν πάντα κάποιες μέρες ή εβδομάδες. Η περιοδοποίηση αυτή είναι, όπως θα φανεί και παρακάτω, πολύ σημαντική για να γίνει σαφές το πότε είχαν το προβάδισμα οι μεν και πότε οι δε.

1^η Φάση: 15 Μαΐου – 11 Ιουνίου 1948

Κατά το πρώτο αυτό μέρος του πολέμου το Ισραήλ, στη κυριολεξία, απειλούταν από κάθε μεριά της επικράτειάς του. Στις 15 Μαΐου λίγες ώρες μετά την πανηγυρική, από τους Εβραίους, διακήρυξη της ίδρυσης του κράτους του Ισραήλ οι στρατοί πέντε αραβικών κρατών⁴⁹ (Αίγυπτος, Συρία, Υπεριορδανία, Ιράκ και Λίβανος) εισέβαλλαν στο ισραηλινό έδαφος με έναν μοναδικό σκοπό, την εξαφάνισή του. Μπορεί οι ισραηλινές δυνάμεις αριθμητικά, παραδόξως όπως είδαμε, να υπερείχαν αλλά έπασχαν από μία μεγάλη αδυναμία, από τη ποσότητα αλλά και τη ποιότητα του οπλισμού τους, κάτι που θα αλλάξει αργότερα κατά τη διάρκεια του πολέμου προς όφελος των Ισραηλινών. Τη πρώτη μέρα των επιχειρήσεων η Αραβική Λεγεώνα⁵⁰ διέσχισε τη Παλαιστίνη για να βοηθήσει τους Παλαιστίνιους Άραβες να υπερασπίσουν την Ιουδαία και τη Σαμάρεια, περιοχές που σύμφωνα με την απόφαση του ΟΗΕ τον Νοέμβριο του '47 θα περιλαμβάνονταν στο Παλαιστινιακό κράτος. Όσον αφορά στη παλιά πόλη της Ιερουσαλήμ, η οποία κανονικά θα επιτηρούταν από δυνάμεις του ΟΗΕ, ύστερα από αρκετές μάχες περιήλθε στα χέρια του Ιορδανού βασιλιά, Αμπντάλλα στις 28 Μαΐου.⁵¹

Μετά τη μάχη της Ιερουσαλήμ το θέατρο των επιχειρήσεων μεταφέρθηκε στο Λατρούν, ένα τεράστιας στρατηγικής σημασίας μέρος γεμάτο οχυρά, το οποίο βρισκόταν στον δρόμο από το Τελ Αβίβ (δυτικά) προς την Ιερουσαλήμ (ανατολικά). Το πόσο σημαντικό, λοιπόν, ήταν αυτό το μέρος αποδεικνύεται και από την εμμονή που είχε ο πρωθυπουργός του Ισραήλ, Ν. Μπεν

⁴⁸ Morris, B. (1994), *1948 and After: Israel and the Palestinians*, Oxford: Clarendon Press, σελ. 13-16

⁴⁹ Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι ήταν 7 τα κράτη αν υπολογίσουμε και κάποια στρατιωτική βοήθεια που έστειλαν η Υεμένη και η Σαουδική Αραβία.

⁵⁰ Έτσι ονομαζόταν ο ιορδανικός στρατός, ο οποίος ήταν ο καλύτερος από άποψη εκπαίδευσης, ανθρώπινου δυναμικού και οπλισμού.

⁵¹ Shlaim, A. (2001), "Israel and the Arab Coalition in 1948", in Rogan, E.L. – Shlaim, A. (ed.), *The War for Palestine: Rewriting the History of 1948*, Cambridge: Cambridge University Press, σελ. 91

Γκουριόν για να το καταλάβει, ο οποίος δίχως να λάβει υπόψη του τις συμβουλές των στρατηγών διέταξε τρεις διαδοχικές επιθέσεις που κατέληξαν καταστροφικά αποτυχημένες.⁵²

Μπορεί οι Ισραηλινοί να είχαν αδυναμίες όπως ο φτωχός οπλισμός τους, ωστόσο δεν αντιμετώπιζαν το πρόβλημα που είχε ο αραβικός πολεμικός συνασπισμός, μη επαρκής συντονισμός των επιχειρήσεων και μηδαμινή συνεργασία. Παρόλο που υπήρχε μία συντονιστική αρχή, που μοίραζε τις διαταγές (επικεφαλής ήταν ο Ιρακινός στρατηγός, Nur al-Din Mahmud), δεν μπορούσε να επιβληθεί και έτσι αυτό είχε ως αποτέλεσμα οι πολεμικές επιχειρήσεις των Αράβων να μην εκδηλωθούν όπως είχαν αρχικά σχεδιασθεί. Άλλο ένα λάθος, λοιπόν, που θα εκμεταλλεύονταν οι Ισραηλινοί αργότερα.⁵³

Έχοντας καταφέρει οι αραβικές δυνάμεις να εισβάλλουν στο εβραϊκό έδαφος και να καταλάβουν αρκετά στρατηγικά σημεία δίστασαν να προσωρήσουν περαιτέρω από τον φόβο μήπως πλαγιοκοπηθούν από τους Ισραηλινούς. Έτσι, σταδιακά άλλαξαν τη τακτική τους και άρχισαν να αμύνονται προσπαθώντας να διατηρήσουν τα ήδη κατακτημένα εδάφη.⁵⁴

Ο Αιγυπτιακός στρατός έστειλε δύο ταξιαρχίες πεζικού, οι οποίες αφού πέρασαν τη χερσόνησο του Σινά χωρίστηκαν με τη μία να κατευθύνεται βορειοδυτικά προς το Τέλ Αβίβ (από την παραλιακή ζώνη του Ισραήλ) και η άλλη ανατολικά προς την Ιερουσαλήμ. Η πρώτη απωθήθηκε από τις ισραηλινές δυνάμεις και σταμάτησε στην έρημο Negev στις 29 Μαΐου, 20, μίλις, μίλια από την ισραηλινή πρωτεύουσα. Η δεύτερη ταξιαρχία κινούμενη προς την Ιερουσαλήμ πέρασε και κατέλαβε τρεις πόλεις, τη Μπερσέμπα, τη Χεβρόνα και τη Βηθλεέμ. Αναγκάστηκε να σταματήσει, όμως, λόγω απόκρουσης από τα ισραηλινά στρατεύματα στις 24 Μαΐου στο Κιμπούτς Ramat Rahel, στο νότιο άκρο της Ιερουσαλήμ.⁵⁵

Ο ιρακινός στρατός, από την άλλη, παρόλο που αντιμετώπιζε μεγάλες δυσκολίες ως προς τον ανεφοδιασμό του, κατάφερε να συγκροτήσει μία μεγάλη δύναμη αποτελούμενη από τεθωρακισμένα και πυροβολικό για να εισβάλλει στη Παλαιστίνη. Στις τρεις πρώτες ημέρες της αραβικής εισβολής ο στρατός του Ιράκ εξάπλωσε επιθέσεις σε τρεις εβραϊκές τοποθεσίες, οι οποίες όμως αποκρούστηκαν. Μετά από αναδιοργάνωση των δυνάμεων του και αυτός ο αραβικός στρατός πήρε αμυντική θέση στο «τρίγωνο» που είχαν δημιουργήσει τα στρατεύματα της Αραβικής Λεγεώνας, (Jenin – Nablus – Tulkarem). Μία ευκαιρία που έχασαν εκείνη τη στιγμή οι ιρακινές δυνάμεις ήταν ότι μπορούσαν να κινηθούν προς το Τελ Αβίβ, που όπως είδαμε είχαν σταθμεύσει οι αιγυπτιακές δυνάμεις και να «κόψουν» το Ισραήλ στα δύο αλλά από φόβο μήπως περικυκλωθούν από τις ισραηλινές δυνάμεις δεν το έπραξαν.

Στο βόρειο μέτωπο, οι συριακές δυνάμεις εισέβαλλαν στο ισραηλινό έδαφος από τη θάλασσα της Γαλιλαίας και κατέλαβαν τους οικισμούς Zemah, Sha'ar ha-Golan και τη Massadah. Αφού αναδιοργανώθηκαν επανέλαβαν τις επιθέσεις μια εβδομάδα αργότερα στο βόρειο κομμάτι της Γαλιλαίας και κατέλαβαν τη Mishmar και τη Hayardem, διατηρώντας, πλέον, ένα στρατηγικό σημείο του Ιορδάνη ποταμού και κλείνοντας τα περάσματα στους Ισραηλινούς,

⁵² Ο.π.

⁵³ Ο.π., σελ. 92

⁵⁴ Ο.π., σελ. 93

⁵⁵ Ο.π.

οι οποίοι έβλεπαν τη μία μετά την άλλη πόλη να πέφτει στα χέρια των Αράβων. Την ίδια στιγμή, παραμένοντας στο βόρειο μέτωπο, έκαναν την κίνησή τους και οι λιβανέζικες δυνάμεις, οι οποίες επιτέθηκαν από τα βορειοδυτικά του Ισραήλ και κατέλαβαν τις πόλεις Malkiya και Kadesh. Μέχρι τα τέλη Μαΐου, όμως, ο ισραηλινός στρατός κατάφερε να επανακτήσει αυτές τις δύο περιοχές και να απωθήσουν τους Λιβανέζους.

Σε γενικές γραμμές η συνδυασμένη και ταυτόχρονη αραβική εισβολή ήταν όσο και να φαίνεται παράξενο, όχι και τόσο καλά σχεδιασμένη και αποτελεσματική όσο αρχικά φοβούνταν οι Ισραηλινοί Στρατηγοί. Η επιτυχία στο να διατηρηθεί ακόμα ζωντανό το ισραηλινό κράτος και να αποκρουστούν πολλές από τις αραβικές επιδρομές αναπτέρωσε το ηθικό των Εβραίων. Στις 24 Μαΐου ο Μπεν Γκουριόν ζήτησε από τον Αρχηγό των Ισραηλινών Ενόπλων Δυνάμεων να ετοιμάσει επίθεση προορισμένη εναντίον του Λιβάνου, της Υπεριορδανίας και της Συρίας, ένα σχέδιο, όμως, αρκετά υπεραισιόδοξο που τελικά δεν υλοποιήθηκε.

Η πρώτη φάση, λοιπόν, τελειώνει με την πρώτη ανακωχή, η οποία επιβλήθηκε από το ΟΗΕ στις 11 Ιουνίου και ήρθε στους Ισραηλινούς ως «μάννα εξ ουρανού». Παρόλο που ο ισραηλινός στρατός είχε σταματήσει την περαιτέρω κατάληψη εδαφών από τους Άραβες, είχε φθάσει στα όριά του και επιθυμούσε διακαώς μία στιγμή ανάπαυσης, όπου θα μπορούσε να αναδιοργανωθεί και να στρατολογήσει νέα μέλη.⁵⁶ Αυτή η, τεσσάρων εβδομάδων, ανακωχή έδωσε ένα τεράστιο πλεονέκτημα στους Ισραηλινούς, το οποίο ήταν ικανό να οδηγήσει το Ισραήλ προς τη νίκη όσο και περίεργο και αν φάνταζε. Μεγάλες ποσότητες οπλισμού νέας τεχνολογίας κατέφθασαν στο νεοσύστατο κρατίδιο από τη Τσεχοσλοβακία παρά το εμπάργκο που είχε επιβληθεί από τον ΟΗΕ και στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές. Από την άλλη μεριά η ανακωχή δεν αξιοποιήθηκε σχεδόν καθόλου από τους Άραβες, οι οποίοι δεν έκαναν καμμία σοβαρή προετοιμασία τόσο από άποψη αναδιοργάνωσης όσο και από άποψη επανεξοπλισμού για να είναι έτοιμοι σε περίπτωση που ξεκινούσαν και πάλι οι εχθροπραξίες. Συνεπώς το Ισραήλ, έχοντας πια καλύτερο οπλισμό, μεγαλύτερο κίνητρο, υψηλό ηθικό, οργάνωση και συντονισμό, ήταν έτοιμοι να περάσουν στην επίθεση. Ένας από τους μεγαλύτερους στρατηγιστές του 19^{ου} αιώνα, ο Carl Von Clausewitz είχε πει πως όταν ο επιτιθέμενος φτάσει στο απόγειο της επίθεσής του και δεν έχει καταφέρει να πάρει τη νίκη είναι η στιγμή να αλλάξουν οι ρόλοι με τον αμυνόμενο να περνάει στην επίθεση με όλες του τις δυνάμεις για να εκμεταλλευθεί αυτή την αδυναμία του αρχικά επιτιθέμενου, ο οποίος τώρα μάχεται αμυνόμενος.⁵⁷

2^η Φάση: 8 – 18 Ιουλίου 1948:

Παρόλο που η ανακωχή κανονικά ίσχυε μέχρι την 9^η Ιουλίου οι Αιγύπτιοι ξεκίνησαν τις εχθροπραξίες μία μέρα νωρίτερα. Όσον αφορά στον βασιλιά Αμπντάλλα και στην Ιορδανία ο πόλεμος είχε τελειώσει καθώς το έδαφος, το οποίο ήθελε να καταλάβει και να προσαρτήσει το είχε ήδη κάνει από τη πρώτη φάση και έτσι δεν έβλεπε κανέναν λόγο να συνεχίσει έναν άσκοπο πόλεμο. Το αίσθημα του παναραβισμού και του κοινού σκοπού για την εξόντωση του Ισραήλ δεν σήμαινε τίποτα απολύτως στον βασιλιά Αμπντάλλα και έτσι βλέπουμε για άλλη μία φορά την

⁵⁶ Ο.π., σελ. 94

⁵⁷ Κολιόπουλος, Κ. (2008), *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Αθήνα: Ποιότητα, σελ. 164-5

έλλειψη οργάνωσης στα αραβικά κράτη, τα οποία αυτό που ήθελαν στην ουσία δεν ήταν να βοηθήσουν τους Παλαιστίνιους αλλά να εξυπηρετήσει ο καθένας το δικό του εθνικό συμφέρον. Ποτέ δεν ήθελαν ένα Παλαιστινιακό κράτος και ο Ιορδανός βασιλιάς το απέδειξε και με το παραπάνω.

Η δεύτερη φάση του πολέμου, λοιπόν, ξεκίνησε με αλλαγή στους ρόλους. Το Ισραήλ από την άμυνα πέρασε στην επίθεση για τους λόγους που προαναφέραμε και οι αραβικές δυνάμεις προσπαθούσαν να προστατεύσουν τα εδάφη που κατέλαβαν περιμένοντας τις επιθέσεις των Ισραηλινών. Η πρώτη ισραηλινή επιχείρηση με τη κωδική ονομασία «Danny», εκδηλώθηκε έχοντας δύο αντικειμενικούς σκοπούς: α) να καταλάβει τις περιοχές Lydda και Ramla και β) να διανοίξει έναν ευρύ διάδρομο προς την Ιερουσαλήμ καταλαμβάνοντας το Latrun και Ramallah. Στις 12 Ιουλίου ο πρώτος στόχος είχε ήδη επιτευχθεί ενώ η επίθεση στο Latrun αρχικά αποκρούστηκε από τους Άραβες, οι οποίοι ήδη άρχισαν να μετράνε βαρύτατες απώλειες στο πεδίο των μαχών.⁵⁸

Στο βόρειο μέτωπο οι ισραηλινές επιχειρήσεις είχαν ως στόχο να καταλάβουν τη Ναζαρέτ και να ελευθερώσουν τη περιοχή της Νότιας Γαλιλαίας από τις εχθρικές δυνάμεις. Η απόπειρα να απωθήσουν τους Σύριους από τις περιοχές Mishmar και Hayarden δεν ήταν, ωστόσο, επιτυχημένη.

Η δεύτερη φάση τελείωσε την 18^η Ιουλίου με το Ισραήλ, πλέον, να έχει την πρωτοβουλία των επιθετικών ενεργειών. Και αυτή η ανακωχή δεν αξιοποιήθηκε όπως έπρεπε από τους Άραβες, οι οποίοι πλέον είχαν παραμελήσει τελείως τον κοινό σκοπό και επιδίδονταν σε αλληλοκατηγορίες με την εσωτερική διχόνοια να έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις. Ο στόχος των κατηγοριών ήταν σαφώς ο Ιορδανός βασιλιάς και οι επεκτατικές του βλέψεις. Η ισραηλινή πλευρά, από την άλλη, παρέμενε θεατής σε αυτά που διαδραματίζονταν περιμένοντας τη κατάλληλη στιγμή να εκμεταλλευτεί τις αδυναμίες των Αράβων.⁵⁹ Ο ισραηλινός στρατός είχε, πλέον, την πολυτέλεια της επιλογής των επιθέσεών του, τόσο χρονικά όσο και εδαφικά, τη μία μετά την άλλη. Έτσι, λοιπόν, αποφάσισε να ξεκινήσει τη Τρίτη φάση του Πολέμου εξαπολύοντας επίθεση εναντίον της Αιγύπτου, στο νότιο, δηλαδή, μέτωπο με σκοπό την απόμακρυνση των αιγυπτιακών δυνάμεων από την έρημο Negev. Η επίθεση αυτή, δε, μόνο τυχαία δεν μπορεί να χαρακτηριστεί. Ο ιδιαίτερα ευφυής πρωθυπουργός του Ισραήλ είχε τη πεποίθηση πως αν επιτεθεί εκείνη τη στιγμή στον αιγυπτιακό στρατό, η Ιορδανία και η Αραβική Λεγεώνα λόγω της σύγκρουσής τους με την Αίγυπτο δεν θα βοηθούσαν τους Αιγύπτιους, όπως ακριβώς και έγινε.⁶⁰

⁵⁸ Shlaim, A. (2001), "Israel and the Arab Coalition in 1948", ό.π., σελ. 95

⁵⁹ Από μία συνομιλία του υποφαινόμενου με έναν Ισραηλινό κατά τη διάρκεια της συγγραφής αυτής της εργασίας, μιλώντας για τον Πόλεμο του 1948 και τις έριδες που είχαν οι Άραβες μεταξύ τους, μου απάντησε με ένα ρητό, το οποίο χρησιμοποιούν οι Ισραηλινοί για αυτό ακριβώς το γεγονός: «Όταν δύο άνθρωποι έρχονται σε σύγκρουση, ο τρίτος θα νικήσει».

⁶⁰ Shlaim, A. (2001), ό.π., σελ. 96

3η Φάση: 15 – 31 Οκτωβρίου 1948:

Η ισραηλινή επιχείρηση Υοαν άνοιξε την αυλαία των επιθέσεων της τρίτης φάσης του πολέμου με σκοπό να απομακρυνθεί η αιγυπτιακή παρουσία από την έρημο Negev. Μέσα σε μία εβδομάδα οι Ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις είχαν καταλάβει τη Beersheba και τη Bayt Jibrin έχοντας ταυτόχρονα περικυκλώσει μία αιγυπτιακή ταξιαρχία πεζικού στη Faluja, μέσα στην οποία βρισκόταν και ο μετέπειτα Αιγύπτιος δικτάτορας, ο Τζαμάλ Αμπντάλ Νάσσερ. Η Ιορδανία, όπως ακριβώς πίστευε ο Μπεν Γκουριόν, παρέμεινε ουδέτερη και ο βασιλιάς Αμπντάλλα ήταν προφανώς χαρούμενος που οι Αιγύπτιοι αντίζηλοι του όχι μόνο ηττήθηκαν αλλά και ταπεινώθηκαν.⁶¹

Το βλέμμα, πλέον, του ισραηλινού στρατού στράφηκε στο βόρειο μέτωπο. Την 29^η Οκτωβρίου η επιχείρηση Hiram είχε ως στόχο την επανακατάληψη της κεντρικής Γαλιλαίας και η απώθηση των Συριακών δυνάμεων, οι οποίες ηττήθηκαν κατά κράτος μετά από τέσσερις εβδομάδες μαχών. Την ίδια τύχη, βέβαια, είχε και ο λιβανέζικος στρατός, ο οποίος εκδιώχθηκε τελειώς από τα ισραηλινά εδάφη κάτι που ώθησε τους Ισραηλινούς να εισβάλλουν στον Λίβανο και να καταλάβουν 14 χωριά, τα οποία παραδόθηκαν ξανά μετά τη συνθηκολόγηση με το αραβικό κράτος.⁶²

4η Φάση: 22 Δεκεμβρίου 1948 – 7 Ιανουαρίου 1949

Το Ισραήλ, πλέον, ήταν σε θέση να δώσει το τελειωτικό χτύπημα στους Άραβες για να σταματήσει πλέον αυτός ο πόλεμος, ο οποίος κανέναν δεν συνέφερε να παρατείνεται άλλο⁶³. Με την επιχείρηση Horev που διεξήχθη στο νότιο μέτωπο ο ισραηλινός στρατός είχε ως σκοπό α) τη καταστροφή των αιγυπτιακών ενόπλων δυνάμεων και β) την απώθησή τους έξω από τα όρια του ισραηλινού κράτους αναγκάζοντάς τους ταυτόχρονα να προβούν σε συνθηκολόγηση με το Ισραήλ, κάτι που θα οδηγούσε ένα – ένα και τα άλλα αραβικά κράτη να κάνουν το ίδιο. Η Αίγυπτος επανηλλειμένως ζητούσε βοήθεια από όλες τις αραβικές δυνάμεις αλλά μάταια, καθώς οι Άραβες, πλέον, ήθελαν να σταματήσει ο πόλεμος που ξεκίνησε με τη προοπτική να καταστραφεί το νεοσύστατο κρατίδιο αλλά τώρα κόντευε να γίνει το ακριβώς αντίθετο. Ο Αιγυπτιακός στρατός απομακρύνθηκε από τα εδάφη του Ισραήλ, του οποίου ο στρατός προέλαυνε μέσα στη χερσόνησο του Σινά πιέζοντας για παύση πυρός και συνθηκολόγηση. Η τερματική παύση πυρός επήλθε την 7^η Ιανουαρίου 1949 και αφού το Ισραήλ δεν είχε απλά διατηρήσει την ανεξαρτησία του αλλά είχε την πολυτέλεια να διαπραγματευτεί τις συνθηκολογήσεις από θέση ισχύος.⁶⁴

Όπως ήταν αναμενόμενο ακολούθησαν οι συνθηκολογήσεις με όλα τα αραβικά κράτη εντός του 1949 με την εξής χρονολογική σειρά:

⁶¹ Ο.π.,σελ. 98 |

⁶² Ο.π.,σελ. 99

⁶³ «Σε όλη την ιστορία δεν υπάρχει περίπτωση μιας χώρας που να ωφελήθηκε από έναν παρατεταμένο πόλεμο: Μόνο κάποιος που γνωρίζει τα καταστροφικά αποτελέσματα ενός μακροχρόνιου πολέμου, μπορεί να κατανοήσει τη μεγάλη σπουδαιότητα της γρήγορης λήξης του», βλ. Σουν Τσού, (2005), *Η Τέχνη του Πολέμου*, Αθήνα: Οδυσσέας-Φόρμιγξ, σελ. 27

⁶⁴ Shlaim, A. (2001), ό.π., σελ. 100

- 24 Φεβρουαρίου, με Αίγυπτο
- 23 Μαρτίου, με Λίβανο
- 3 Απριλίου, με Υπεριορδανία και
- 20 Ιουλίου, με Συρία

3.2. Η κρίση του Σουέζ (1956)

Το 1956 έχει ορθώς χαρακτηριστεί ως το έτος που σημάδεψε τη Μέση Ανατολή και γενικότερα τις διεθνείς σχέσεις. Η αποτυχία της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας να επιβάλλουν τη θέλησή τους στον Νάσσερ και να προχωρήσουν στην κατάληψη της διώρυγας του Σουέζ, η οποία είχε εθνικοποιηθεί από τον Αιγύπτιο πρόεδρο έφερε το τέλος της ευρωπαϊκής αποικιοκρατίας. Το μεγάλο κενό ισχύος που δημιουργήθηκε, όπως είδαμε και στο κεφάλαιο με τον Ψυχρό Πόλεμο, έσπευσαν να καλύψουν οι δύο υπερδυνάμεις του πλανήτη. Το τι προηγήθηκε της ισραηλινής επίθεσης και τα διπλωματικά παιχνίδια της εποχής θα μας απασχολήσουν παρακάτω που θα γίνει λόγος για τη διπλωματική διάσταση της ισραηλινής υψηλής στρατηγικής. Ας δούμε, λοιπόν, πως εξελίχθηκε η στρατιωτική στρατηγική του Ισραήλ το 1956.

Έγινε λόγος στην αρχή για το δίλημμα ασφαλείας ως ένα από τα κύρια αίτια πολέμου στις διεθνείς σχέσεις. Αυτό που συνέβη το 1956 παραπέμπει στο δίλημμα ασφαλείας που δημιουργήθηκε στο Ισραήλ, το οποίο έβλεπε το ενδεχόμενο επίθεσης στην Αίγυπτο ως αρκετά ρεαλιστικό για τρεις ακριβώς λόγους: α) Οι Αιγύπτιοι από καιρό ετοιμάζονταν για έναν ολοκληρωτικό πόλεμο με το Ισραήλ με τον Νάσσερ να βγαίνει δημόσια και να διαλαλεί ουκ ολίγες φορές ότι θέλει να εξοντώσει το σιωνιστικό ψευδοκράτος, β) Τα τρομοκρατικά χτυπήματα ήταν πλέον μία νέα μόδα εκ μέρους των Παλαιστινίων, οι οποίοι δεν δίσταζαν να σκοτώνουν και άμαχο πληθυσμό και γ) Ο αποκλεισμός των στενών της Ακαμπα, ο οποίος ήταν καταστροφικός για τα ισραηλινά οικονομικά συμφέροντα καθώς η ναυσιπλοΐα από και προς τον Ινδικό Ωκεανό είχε, πλέον, παραλύσει. Το σημαντικότερο, όμως, αίτιο που ανάγκασε τους Ισραηλινούς να λάβουν δραστικά μέτρα ήταν η προμήθεια υπέρογκου οπλισμού στην Αίγυπτο προερχόμενου από τη Τσεχοσλοβακία τον Σεπτέμβριο του 1955, η οποία έγειρε τη πλάστιγγα της ισορροπίας των δυνάμεων μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου κατα πολύ υπέρ του τελευταίου. Μέχρι τότε η Αίγυπτος είχε περίπου 200 τανκς, όπως και το Ισραήλ, από το 1955 όμως και μετά ο Νάσσερ είχε στη διάθεσή του 530 τανκς. Όσον αφορά στην αεροπορία πριν το '55 η Αίγυπτος διέθετε περίπου 80 πολεμικά αεροσκάφη και το Ισραήλ 50. Μετά τη σοβιετική προμήθεια, όμως, τα αιγυπτιακά αεροσκάφη έφτασαν τα 200. Η αναλογία, πλέον, ήταν περίπου 4:1. Δεν ήταν, όμως, μόνο η ποσότητα του οπλισμού αλλά και η ποιότητα. Ο Νάσσερ, επιπλέον, είχε την ίδια στιγμή αυξήσει αρκετά το γόητρό του σε ολόκληρο τον αραβικό κόσμο. Στις 19 Οκτωβρίου 1955, δημιουργήθηκε ένα αμυντικό σύμφωνο μεταξύ Αιγύπτου και Συρίας και έναν χρόνο αργότερα

εισήλθε σε αυτό και η Ιορδανία. Πλέον, δεν υπήρχαν οφθαλμαπάτες. Κάτι επρόκειτο να γίνει και το Ισραήλ έπρεπε να το σταματήσει.⁶⁵

Παρόλο που ο πόλεμος στο Σουέζ περιελάμβανε και επιθέσεις εκ μέρους της Μ. Βρετανίας και της Γαλλίας θα ασχοληθούμε μόνο με τη στρατιωτική στρατηγική του Ισραήλ α) για λόγους συντομίας και β) γιατί η ισραηλινή επίθεση στη χερσόνησο του Σινά με σκοπό να καταλάβει στρατηγικά σημεία κοντά στη διώρυγα του Σουέζ, ήταν η πιο καθοριστική καθώς, σε αντίθεση με αυτό που πολλοί πιστεύουν, το Ισραήλ έδρασε στηριζόμενο στις δικές του δυνάμεις και οι επιτυχίες που είχε ήταν εξαιρετικές για ένα κράτος μόλις 10 ετών.

Η ισραηλινή στρατιωτική επιχείρηση εναντίον αιγυπτιακών στόχων στη χερσόνησο του Σινά, λοιπόν, ξεκίνησε την 29^η Οκτωβρίου 1956, με την κωδική ονομασία «Kadesh»⁶⁶. Πρωταρχικοί στόχοι του σχεδίου ήταν η κατάληψη τεσσάρων στρατηγικών περιοχών: Sharm el-Sheikh, al-Arish, Abu Uwayulah, και η Λωρίδα της Γάζας. Ο αιγυπτιακός αποκλεισμός των Στενών της Άκαμπα βασιζόταν στη στρατιωτική βάση της Sharm el-Sheikh (νότιο κομμάτι της χερσονήσου του Σινά) και έτσι καταλαμβάνοντας τη τοποθεσία αυτή το Ισραήλ θα είχε πρόσβαση στην Ερυθρά Θάλασσα για πρώτη φορά μετά το 1953, η οποία θα επέτρεπε ξανά την ελεύθερη ναυσιπλοΐα. Η Λωρίδα της Γάζας επελέγη ως στρατιωτικός στόχος επειδή η ισραηλινή κυβέρνηση εκεί εντόπιζε το ορμητήριο και τη βάση εκπαίδευσης των Παλαιστινίων τρομοκρατών, των Fedayeen. Επιπλέον, αυτή η περιοχή αποτελεί και γέφυρα αποστολής στρατευμάτων από την Αίγυπτο στη καρδιά του Ισραήλ. Το El-Arish και το Abu Uwayulah ήταν σημαντικές τοποθεσίες γιατί και αυτές αποτελούσαν μεγάλες αιγυπτιακές στρατιωτικές βάσεις στη χερσόνησο του Σινά.⁶⁷

Η επιχείρηση Kadesh ξεκίνησε με τη ρίψη ενός τάγματος αλεξιπτωτιστών βαθιά μέσα στη χερσόνησο του Σινά και συγκεκριμένα στο νευραλγικό σημείο του περάσματος της Mitla, απέναντι από τη διώρυγα του Σουέζ έτσι ώστε α) να μην μπορέσουν οι Αιγυπτιακές δυνάμεις να περάσουν απέναντι στρατό και β) με τις ισραηλινές δυνάμεις να προελαύνουν απο τα ανατολικά της χερσονήσου θα περικυκλώνανε τις σταθμευμένες στο Σινά αιγυπτιακές δυνάμεις, με τη στήριξη πάντα της ισραηλινής αεροπορίας, καταλαμβάνοντας σχεδόν ολόκληρο αυτό το κομμάτι της Μέσης Ανατολής. Το σχέδιο αυτό δεν θα μπορούσε παρά να χαρακτηριστεί παράτολμο και εξαιρετικά ριψοκίνδυνο καθώς υπήρχε ο κίνδυνος η μικρή ισραηλινή δύναμη που βρισκόταν τόσο κοντά στον εχθρό να εξοντωθεί. Επιπλέον η περιοχή της Mitla απέχει περίπου 2-5 λεπτά από τα αιγυπτιακά αεροδρόμια ενώ από τα ισραηλινά γύρω στα 21 λεπτά, πράγμα που σημαίνει ότι τα ισραηλινά μαχητικά θα μπορούσαν να παραμείνουν στον αέρα για υποστήριξη των επίγειων στρατευμάτων μόνο για 10 λεπτά προτού μείνουν από καύσιμα. Μέσα σε 28 ώρες, ωστόσο, είχε επιτευχθεί ο στόχος της πρώτης ημέρας που ήταν η κατάληψη των τοποθεσιών Mitla, Ras en-Nakeb, Kuntilla και Kusseima.⁶⁸

⁶⁵ Dayan, M. (1967), *Diary of the Sinai Campaign*, New York: Schocken Books, σελ. 4-5

⁶⁶ Τοποθεσία στο βόρειο κομμάτι της χερσονήσου του Σινά, η οποία μνημονεύεται πολλάκις στο ιερό βιβλίο των Εβραίων, την Πεντάτευχο.

⁶⁷ Dayan, M. (1967), *Diary of the Sinai Campaign*, ό.π., σελ. 58-76

⁶⁸ Ό.π., σελ. 77-81

Ήταν τέτοιος ο συντονισμός των Ισραηλινών δυνάμεων και η ακρίβεια των επιθέσεών τους που τις περισσότερες φορές ανάγκασαν τους έκπληκτους Αιγύπτιους να παρατάνε τα φρούριά τους και να παραδίδονται αμαχητί. Βέβαια, τα ισραηλινά στρατεύματα αντιμετώπισαν δυσκολίες κατά τη διεξαγωγή της εκστρατείας κυρίως τεχνικής φύσεως. Συγκεκριμένα υπήρχε μεγάλη έλλειψη ειδικών, για την έρημο, οχημάτων. Από τα 153 οχήματα που είχαν προγραμματισθεί να ξεκινήσουν μόνο 46 συμπεριλήφθηκαν στο εκστρατευτικό σώμα. Οι δυσκολίες, όμως, δεν λαμβάνονταν υπόψη μπροστά στην υπεροχή της ισραηλινής αεροπορίας και των αλεξιπτωτιστών, οι οποίοι από τη στιγμή που προσγειώνονταν στο έδαφος, καταλάμβαναν το ένα σημείο μετά το άλλο με τεράστια επιτυχία.⁶⁹

Από την αρχή των επιχειρήσεων τα νέου τύπου μαχητικά αεροσκάφη του Ισραήλ (Dassault και Mystere) παρείχαν εξαιρετική εναέρια κάλυψη στον επίγειο στρατό. Κατά τις πρώτες ημέρες της εκστρατείας η αιγυπτιακή αεροπορία επιτέθηκε στην αντίστοιχη ισραηλινή. Η τακτική των Αιγυπτίων ήταν από τη μία να επιτίθενται στα ισραηλινά μαχητικά και από την άλλη να βομβαρδίζουν επίγειους στόχους και συγκεκριμένα τα οχήματα για να διακόψουν την προέλαση του ισραηλινού στρατού. Κατά τις εναέριες μάχες οι Ισραηλινοί κατέρριψαν επτά αιγυπτιακά αεροσκάφη ενώ οι ίδιοι έχασαν μόλις ένα. Οι μάχες συνεχίστηκαν μέχρι και να εισέλθουν και τα βρετανικά με τα γαλλικά αεροσκάφη στον πόλεμο των αιθέρων, κάτι το οποίο ανάγκασε τον Νάσσερ να διατάξει τους πιλότους του να γυρίσουν στις βάσεις τους καθώς πλέον δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτε άλλο. Η ισραηλινή αεροπορία ήταν πλέον ελεύθερη να χτυπήσει τις επίγειες αιγυπτιακές δυνάμεις κατά βούληση την ίδια στιγμή που ο ισραηλινός στρατός προήλανε στο δυτικό Σινά.

Το παράδοξο σε αυτό το σημείο είναι ότι ο δήθεν παναραβισμός δεν φάνηκε καθώς κράτη, όπως η Συρία και η Ιορδανία, από τα οποία ζητήσε βοήθεια ο Νάσσερ, δεν παρείχαν καμμία σημαντική βοήθεια παρά τις ρητές υποσχέσεις τους προς τον Αιγύπτιο πρόεδρο ότι θα συνέδραμαν και αυτά.⁷⁰

Εκτός, βέβαια, και από τα δύο όπλα (πεζικό, αεροπορία) πήρε ενεργό μέρος και το ισραηλινό ναυτικό σε αυτόν τον πόλεμο. Τις πρώτες πρωινές ώρες της τρίτης μέρας της εκστρατείας μία αιγυπτιακή φρεγάτα (Ibrahim al Awal), απέπλευσε από το Port Said με προορισμό το ισραηλινό λιμάνι της Χάϊφα. Σκοπός του ήταν –όπως και έγινε– να βομβαρδίσει επιλεγμένους οικονομικούς στόχους (π.χ. τα ισραηλινά διυλιστήρια) για να επιφέρει σύγχυση στο Ισραήλ. Αμέσως μία γαλλική φρεγάτα που περιπολούσε πλησίον του Ισραήλ το εντόπισε και άνοιξε πυρ εναντίον του. Μέσα στις επόμενες δύο ώρες δύο ισραηλινά πολεμικά πλοία καθώς και μαχητικά αεροσκάφη το είχαν εντοπίσει καθώς προσπαθούσε να διαφύγει προς την Βηρυτό και αφού, σχεδόν, το κατέστρεψαν, ανάγκασαν το πλήρωμα του, γύρω στα 150 άτομα, να παραδοθεί.⁷¹

Οι Ισραηλινοί είχαν πετύχει όλους τους πολιτικούς-αντικειμενικούς τους σκοπούς (κατάληψη σχεδόν ολόκληρης της χερσονήσου του Σινά, διατήρηση αυτού του εδάφους και

⁶⁹ Ο.π., σελ. 80

⁷⁰ Ο.π., σελ. 109

⁷¹ Ο.π., σελ. 110-12

καταστροφή των εχθρικών ενόπλων δυνάμεων) προτού καθ' εισέλθουν 2 μέρες αργότερα στις εχθροπραξίες και το δίδυμο Μ. Βρετανία – Γαλλία. Ο πόλεμος του Σουέζ δεν επέφερε μόνο βραχυπρόθεσμα οφέλη στο Ισραήλ (π.χ. ελεύθερη ναυσιπλοΐα και εξάλειψη της τρομοκρατίας) αλλά και μακροπρόθεσμα, όπως η αύξηση του γοήτρου του Ισραήλ, του οποίου ο στρατός πλέον ήταν από τους καλύτερους του κόσμου. Το ισραηλινό κράτος πλέον θα υπολογιζόταν ως μία από τις μεγαλύτερες δυνάμεις της Μέσης Ανατολής. Το μικρό κρατίδιο που μετα βίας μπορούσε από μόνο του να διατηρήσει την ασφάλεια των εδαφών του έδωσε τη σειρά του σε μία πανίσχυρη περιφερειακή δύναμη. Το σημαντικότερο όφελος έναντι των εχθρών του ήταν, δε, η αποτροπή. Τα αραβικά κράτη για την επόμενη δεκαετία δεν θα σκεφτούν καν να τολμήσουν κάποια γενικευμένη επίθεση στο Ισραήλ αλλά ούτε και να προβούν σε ενέργειες που θίγουν άμεσα το ισραηλινό εθνικό συμφέρον (όπως το κλείσιμο των στενών στην Ερυθρά Θάλασσα).⁷²

3.3. Ο Πόλεμος των 6 ημερών (1967)

Ο Πόλεμος των έξι ημερών⁷³ θεωρείται από πολλούς, πολύ ορθώς, ως ένας από τους πιο επιτυχημένους στρατηγικούς αιφνιδιασμούς όλων των εποχών. Το Ισραήλ κατάφερε μέσα σε λιγότερο από μία εβδομάδα να καταστρέψει τον στρατό τριών γειτονικών του κρατών και να καταλάβει εδάφη από την Αίγυπτο ολόκληρη τη χερσόνησο του Σινά, από την Ιορδανία την Ιερουσαλήμ και ολόκληρη την Δυτική Όχθη και από την Συρία τα Υψίπεδα του Γκολάν.⁷⁴

Πολλά θα μπορούσαν να γραφτούν για την ισραηλινή στρατιωτική στρατηγική στον συγκεκριμένο πόλεμο αλλά θα γίνει μία προσπάθεια λόγω του περιορισμένου χώρου της εργασίας να αποδοθούν τα σημαντικότερα γεγονότα αυτών των 6 ημερών. Το Ισραήλ πολέμησε τον Ιούνιο του '67 με τρία κράτη ταυτόχρονα (Αίγυπτος, Συρία και Ιορδανία) επομένως θα γίνει διαχωρισμός μεταξύ των τριών μετώπων. Προτού, όμως, ξεκινήσουμε θα ήταν αναγκαίο να δούμε εν τάχει τι ώθησε το Ισραήλ να προβεί σε αυτόν τον προληπτικό πόλεμο.

Στις 15 Μαΐου 1967 (γιορτή της Ανεξαρτησίας του Ισραήλ) αιγυπτιακές στρατιωτικές δυνάμεις άρχισαν να κινητοποιούνται με προορισμό το ανατολικό μέρος της χερσονήσου του Σινά, όπου και στάθμευσαν πολύ κοντά στα νότια σύνορα του Ισραήλ. Τρεις μέρες αργότερα, συριακές δυνάμεις άρχισαν να μαζεύονται κοντά στα Υψίπεδα του Γκολάν (βόρεια σύνορα του Ισραήλ) σαφώς προετοιμασμένες για μάχη. Ο Νάσσερ, επιπλέον, στις 16 του ίδιου μήνα ζήτησε από την ειρηνευτική δύναμη του ΟΗΕ που βρισκόταν στη χερσόνησο του Σινά ήδη από την «εκστρατεία» του Σουέζ το '56, να αποσυρθεί, όπως και έγινε λίγες μέρες αργότερα. Αμέσως μετά την αποχώρηση των κυανόκρανων από το αιγυπτιακό έδαφος η «Φωνή των Αράβων» (αιγυπτιακός κρατικός ραδιοφωνικός σταθμός) μετέδωσε το εξής: «Αρχής γενομένης από σήμερα δεν υπάρχει πια μία ανεξάρτητη διεθνής αρχή, ικανή να προστατεύσει το Σιωνιστικό κράτος. Δεν μπορούμε να κάνουμε άλλο υπομονή. Δεν θα παραπονεθούμε άλλο στον ΟΗΕ για το Ισραήλ. Η μόνη μέθοδος που πρέπει να ακολουθήσουμε εναντίον του Ισραήλ είναι ένας

⁷² Ο.π., σελ. 206-7

⁷³ Οι Άραβες αναφέρονται στον συγκεκριμένο πόλεμο ως ο «πόλεμος του Ιουνίου του '67»

⁷⁴ Κολιόπουλος, Κ. (2000), *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σελ. 40

ολοκληρωτικός πόλεμος, ο οποίος θα οδηγήσει στην εξαφάνιση της Σιωνιστικής παρουσίας». Παρόμοια, δε, λόγια ακούστηκαν δημοσίως και από τον Σύριο Υπουργό Άμυνας της εποχής, Χαφέζ αλ-Άσαντ. Στις 22 Μαΐου η Αίγυπτος προχώρησε στο κλείσιμο των Στενών της Άκαμπα (κάτι που είχε κάνει και το 1956). Όλα, λοιπόν, δήλωναν πως μία γενική επίθεση επίκειται εναντίον του Ισραήλ, το οποίο δεν μπορούσε να περιμένει να έχει τον πρώτο λόγο ο εχθρός και έτσι στις 5 Ιουνίου του 1967 εξαπέλυσε αυτόν τον, καταπληκτικά σχεδιασμένο και αιφνίδιο, προληπτικό πόλεμο εναντίον της Αιγύπτου, κάτι που ώθησε και τις άλλες δύο χώρες να επιτεθούν στο εβραϊκό κράτος.⁷⁵

Σύμφωνα με τον Carl von Clausewitz, για ένα έχει ένας επιτιθέμενος στρατός αποφασιστικά αποτελέσματα σε μία μάχη θα πρέπει να επιλέξει να επιτεθεί με όλες του τις δυνάμεις στο κέντρο βάρους του εχθρού, το οποίο αφορά το ισχυρότερό του σημείο τόσο ηθικά όσο και υλικά (άμεση προσέγγιση).⁷⁶ Στη προκειμένη περίπτωση το κέντρο βάρους της αιγυπτιακής εχθρικής προσπάθειας ήταν σαφώς η ισχυρή της αεροπορία.

Αιγυπτιακό μέτωπο:

Το πρωί, λοιπόν, της 1^{ης} μέρας του Πολέμου 250 ισραηλινά μαχητικά αεροσκάφη απογειώθηκαν από τα αεροδρόμια του Ισραήλ, πέταξαν προς τη Μεσόγειο και ύστερα αλλάξαν πορεία κατευθυνόμενα προς την Αίγυπτο αφού, βέβαια, πετούσαν εξαιρετικά χαμηλά για να μην εντοπιστούν από τα αιγυπτιακά ραντάρ και βρισκόμενα σε σιγή ασυρμάτου⁷⁷. Σκοπός της επιχείρησης αυτής ήταν η καταστροφή της αιγυπτιακής αεροπορίας. Σύμφωνα με τη συλλογή πληροφοριών που είχαν οι Ισραηλινοί ήξεραν τότε οι Αιγύπτιοι πιλότοι τελειώναν τις καθημερινές τους ασκήσεις και τότε, ακόμη, έπαιρναν και το πρωινό τους. Εκείνη ακριβώς τη στιγμή, που οι πιλότοι της αιγυπτιακής αεροπορίας έτρωγαν αμέριμνοι είδαν ξαφνικά στον ουρανό το σμήνος των ισραηλινών μαχητικών, τα οποία άρχισαν να βομβαρδίζουν τα αιγυπτιακά αεροπλάνα και αεροδρόμια αφήνοντας κυριολεκτικά άφωνους τους Αιγύπτιους. Το αποτέλεσμα αυτής της αεροπορικής επιδρομής ήταν η καταστροφή του 80%, περίπου, της αιγυπτιακής αεροπορίας. Αυτά, δε, που απέφυγαν τον βομβαρδισμό δεν μπορούσαν καν να απογειωθούν καθώς είχαν ισοπεδωθεί κυριολεκτικά οι αεροδιάδρομοι.⁷⁸

Παράλληλα με την εναέρια επιχείρηση ξεκινήσανε και οι επίγειες ισραηλινές δυνάμεις την εισβολή βαθιά μέσα στην έρημο του Σινά αλλά και στη Λωρίδα της Γάζας. Η ισραηλινή ηγεσία γνώριζε πως ό,τι ήταν να γίνει έπρεπε να γίνει αρκετά γρήγορα προτού πιέσουν ο ΟΗΕ και οι μεγάλες δυνάμεις για παύση του πυρός. Ο ισραηλινός στρατός, λοιπόν, έπρεπε εγκαίρως

⁷⁵ Leidler, I. (1972), *The Case for Israel*, Melbourne: The Globe Press, σελ. 60

⁷⁶ Κολιόπουλος, Κ. (2008), *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, ό.π., σελ. 158-59

⁷⁷ Είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον να δει κανείς πως λειτούργησαν τα ΜΜΕ μία μέρα πριν την επίθεση, τα οποία πρόβαλλαν φωτογραφίες του ισραηλινού στρατού να βρίσκεται σε διακοπές...! Ας θυμηθούμε λίγο τα λόγια του Σουν Τσού όσον αφορά και σε αυτή τη περίπτωση: «Ο πόλεμος βασίζεται στην εξαπάτηση. Έτσι, όταν μπορούμε να επιτεθούμε, πρέπει να δείχνουμε ανήμποροι, όταν χρησιμοποιούμε τις δυνάμεις μας, πρέπει να δείχνουμε αδρανείς, όταν είμαστε κοντά, πρέπει να κάνουμε τον εχθρό να πιστεύει ότι είμαστε μακριά, όταν είμαστε μακριά, πρέπει να τον κάνουμε να πιστεύει ότι είμαστε κοντά», βλ. σχετικά Σουν Τσού, *Η Τέχνη του Πολέμου*, ό.π., σελ. 25.

⁷⁸ Oren, M.B. (2002), *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, New York: Presidio Press, σελ. 170-76

να καταλάβει και να διατηρήσει εδάφη του εχθρού αλλά και να καταστρέψει τις δυνάμεις του. Η στρατηγική των Ισραηλινών ήταν να παρασύρουν τους Αιγύπτιους σε ανοικτή μάχη μέσα στην έρημο, όπου με τη βοήθεια της αεροπορίας θα έπαιρναν την νίκη. Τα γεγονότα εξελίχθηκαν ακριβώς έτσι με αποτέλεσμα να επικρατήσει πανικός στα αντίπαλα στρατεύματα, τα οποία δεχόντουσαν καταιγισμό πυρών τόσο από το έδαφος όσο και από τον αέρα.⁷⁹ Μετά από 96 ώρες μαχών μέσα στην έρημο ολόκληρη η χερσόνησος του Σινά πέρασε στα χέρια των Ισραηλινών. Ο απολογισμός από αυτό το μέτωπο ήταν: Ισραήλ=250 νεκροί, 800 τραυματίες, Αίγυπτος=11.500 νεκροί, 50.000 τραυματίες.⁸⁰

Ιορδανικό μέτωπο:

Την ίδια στιγμή που οι Ισραηλινοί πολεμούσαν στην έρημο του Σινά, ο ιορδανικός στρατός περνούσε τα σύνορα του Ισραήλ και μέσα σε λίγες ώρες απειλούσε να καταλάβει ολόκληρη την Ιερουσαλήμ μαζί με το δυτικό κομμάτι, το οποίο ανήκε στο Ισραήλ. Ο ισραηλινός στρατός έπρεπε να δράσει γρήγορα για να μη προχωρήσουν περαιτέρω οι Ιορδανοί. Σε αυτή τη περίπτωση το θέατρο των επιχειρήσεων δεν θα ήταν σε αμμόδεις περιοχές, όπου τα αντίπαλα στρατεύματα εμπλέκονται σε ανοικτή μάχη αλλά μέσα στη πόλη, σε κατοικημένες περιοχές, κάτι εξαιρετικά δύσκολο και επικίνδυνο. Ο μόνος τρόπος για να σταματήσει η προέλαση των Ιορδανών ήταν η άμεση ρίψη αλεξιπτωτιστών μέσα στην Ιερουσαλήμ, δυνάμεις έμπειρες όπως αποδείχτηκε και από τον προηγούμενο πόλεμο το '56. Η ισραηλινή αεροπορία, από την άλλη, εκμεταλλευόμενη το γεγονός ότι και τα 22 μαχητικά της Ιορδανίας είχαν γυρίσει στις βάσεις τους για ανεφοδιασμό, επιτέθηκε όπως έκανε και στην Αίγυπτο καταστρέφοντας τον μικρό αυτό αεροπορικό στόλο των Ιορδανών. Αμέσως έσπευσαν προς βοήθεια κάποια ιρακινά μαχητικά, τα οποία όμως αμέσως καταρρίφθηκαν. Μετά, λοιπόν, από τη ρίψη των αλεξιπτωτιστών άρχισαν οι μάχες σώμα με σώμα εντός της ιερής πόλης και ύστερα από 2ημερη προσπάθεια οι Ισραηλινοί κατέλαβαν ολόκληρη την Ιερουσαλήμ, μαζί με το ανατολικό κομμάτι και τη Παλιά Πόλη που μέχρι τότε ανήκαν στους Ιορδανούς.⁸¹

Συριακό μέτωπο:

Στις 8 Ιουνίου (4^η ημέρα του Πολέμου), οι συριακές δυνάμεις επιτέθηκαν στο βόρειο Ισραήλ και συγκεκριμένα σε πολλά κμποντσίμ. Οι ισραηλινές δυνάμεις της περιοχής απώθησαν τους Σύριους αλλά δεν μπόρεσαν να κάνουν κάτι παραπάνω από αυτό καθώς το μεγαλύτερο μέρος του Ισραηλινού στρατού βρισκόταν στο νότιο μέτωπο (Αίγυπτος) και στο ανατολικό (Ιορδανία). Οι Σύριοι, βέβαια, το είχαν συνειδητοποιήσει αυτό και έτσι αύξησαν τις επιθέσεις τους εκμεταλλευόμενοι το γεγονός ότι οι εκεί ισραηλινές δυνάμεις μόνο αμυντικά μπορούσαν να προστατεύσουν τη περιοχή. Από τη στιγμή, όμως, που το νότιο μέτωπο έλαβε τέλος με την νίκη των Ισραηλινών, αμέσως, μεγάλο μέρος του στρατού κινήθηκε προς τον βορρά για να αποκρουστεί η συριακή απειλή. Οι Ισραηλινοί γνώριζαν πολύ καλά πως οι επιθέσεις των Συρίων είχαν ως ορμητήριο τα Υψίπεδα του Γκολάν, ένα αρκετά στρατηγικό σημείο, το οποίο έπρεπε

⁷⁹ Το ηθικό των Αιγυπτίων είχε πέσει τόσο πολύ περισσότερο γιατί έβλεπαν στον ουρανό μόνο ισραηλινά αεροσκάφη και κανένα αιγυπτιακό, αφού είχαν όλα καταστραφεί ή αδρανοποιηθεί λίγο νωρίτερα από την αιφνιδιαστική ισραηλινή επίθεση.

⁸⁰ Barker, A.J. (1980), *Arab-Israeli Wars*, New York: Hippocrene Books, σελ. 76

⁸¹ Oren, M.B. (2002), *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, ό.π., σελ. 240-47

παση θυσία να καταληφθεί έτσι ώστε να σταματήσουν οι επιθέσεις. Εφόσον, λοιπόν, η καταμέτωπο επίθεση στον λόφο αυτό ήταν αρκετά δύσκολη, αποφασίσθηκε να κινηθούν δυνάμεις από τα περίχωρα των Υψιπέδων έτσι ώστε να περικυκλωθούν οι Σύριοι στο εν λόγω σημείο. Ακολουθώντας, λοιπόν, αυτό το σχέδιο οι Ισραηλινοί όχι μόνο δεν αποκρούστηκαν από τις συριακές περιοχές που περνούσαν αλλά τις καταλάμβαναν με σχετική ευκολία με αποτέλεσμα α) να έχουν περικυκλωθεί οι δυνάμεις που βρίσκονταν στο Γκολάν και β) ο ισραηλινός στρατός να βρίσκεται μόλις 10 χλμ. έξω από τη Δαμασκό, απειλώντας να εισβάλλει. Στο άκουσμα όλων αυτών οι Σύριοι του Γκολάν, πανικόβλητοι αποφάσισαν να παραδοθούν με τα Υψίπεδα, πλέον, να περνούν επίσης στους Ισραηλινούς. Με τη κατάληψη αυτή (10 Ιουνίου), λοιπόν, ο πόλεμος έληξε ύστερα και από τις πιέσεις της διεθνούς κοινής γνώμης. Το Ισραήλ, βέβαια, δεν είχε κανέναν λόγο να συνεχίσει έναν πόλεμο, από τον οποίο ήδη είχε αποκομίσει τεράστια οφέλη και πλέον μπορούσε να διαπραγματευθεί μία ειρήνη από ξεκάθαρη θέση ισχύος.⁸²

Είδαμε, λοιπόν, πως το Ισραήλ με ιδιαίτερη επιτυχία κατάφερε μέσα σε δύο δεκατίες από την ίδρυσή του να εξελιχθεί σε μία περιφερειακή και όχι μόνο μεγάλη δύναμη. Οι επιτυχίες του στρατού αλλά και η ευφύια της ισραηλινής πολιτικής ηγεσίας είχαν ως αποτέλεσμα όχι μόνο να καταφέρει το μικρό εβραϊκό κράτος να διατηρήσει την ανεξαρτησία του και την εδαφική του ακεραιότητα απέναντι σε πέντε εχθρικά κράτη αλλά και να διεξάγει δύο πολέμους, έναν παρεμποδιστικό και έναν προληπτικό όταν ένιωθε πως απειλείται από τους Άραβες με αποτέλεσμα να πετύχει αποφασιστικές νίκες που το βοήθησαν αρκετά τόσο στο στρατιωτικό όσο και στο πολιτικό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ

4.1. Η περίοδος πριν την ίδρυση του ισραηλινού κράτους

Οι περισσότεροι οικονομολόγοι πιστεύουν πως η ασφάλεια ενός κράτους αποτελεί το προαπαιτούμενο για την οικονομική του ανάπτυξη και ενημερία του λαού του. Στη περίπτωση του Ισραήλ το βεβαρημένο παρελθόν, το οποίο είναι γεμάτο πολέμους και διενέξεις δεν απέτρεψε το εβραϊκό κρατίδιο από το να δημιουργήσει μία εύρωστη, σύγχρονη και ανταγωνιστική οικονομία, η οποία όχι μόνο ξεπερνάει αυτή των γειτόνων του στην ευρύτερη περιοχή της Μέσης Ανατολής αλλά ανταγωνίζεται ακόμη και τις ισχυρές ευρωπαϊκές οικονομίες. Το Ισραήλ, λοιπόν, από τη γέννησή του και έπειτα κατόρθωσε κάτι που σπανίως μπορεί κανείς να αντικρύσει στη διεθνή σκηνή, να πετύχει, δηλαδή, οικονομικά παρόλη την μονίμως ανασφαλή κατάσταση, στην οποία βρίσκεται εδώ και δεκαετίες.⁸³

⁸² Ο.π., σελ. 300-04

⁸³ Sharaby, L. (2002), "Israel's Economic Growth: Success Without Security", *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 6, No. 3

Για να μελετήσουμε την υπό εξέταση περίοδο καθίσταται επιτακτική η ανάγκη να ανατρέξουμε λίγο πίσω για να μπορέσει ο αναγνώστης να καταλάβει τις βάσεις, πάνω στις οποίες στήριξε η εβραϊκή κοινότητα την χάραξη της υψηλής της στρατηγικής καθώς όπως θα αποδειχθεί ο οικονομικός παράγοντας συνετέλεσε τα μέγιστα στην επιβίωση του κράτους.

Κατά τη περίοδο 1882-1947, περίπου 550,000 Εβραίοι, νεαρής κυρίως ηλικίας, μετανάστευσαν στη Παλαιστίνη, τόσο από τη Ρωσία όσο και από την Ανατολική Ευρώπη. Το Γισούβ⁸⁴ επικέντρωσε σχεδόν όλες τις προσπάθειές του στη δημιουργία συλλογικών αγροτικών οικισμών (Κιμπούτς⁸⁵), έχοντας ως μέσο για την ανάπτυξή του, ως επί το πλείστον, την αγροτική παραγωγή. Από 12 το 1918, αυτοί οι συλλογικοί οικισμοί αυξήθηκαν σε 19 το 1921 και σε 25 το 1925. Μέχρι το 1945 είχαν φτάσει τους 179. Αυτή η έμφαση στην αγροτική παραγωγή σε μία γη με περιορισμένα τα υδάτινα αποθέματα και γεμάτη βουνά και ερήμους, αποδείχτηκε εξαιρετικά προσοδοφόρα για το γισούβ αφού στις επόμενες δεκαετίες το εβραϊκό κράτος όντας σε μεγάλο βαθμό αυτόαρκες (κυρίως όσον αφορά στα είδη διατροφής) κατέστη ένας από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς ειδών αγροτικής τεχνολογίας.

Έτσι, λοιπόν, ο τεράστιος αριθμός μεταναστών που συνεχώς συνέρρεε προς τη Παλαιστίνη απορροφήθηκε στις γεωργικές εργασίες, και με δεδομένο το νεαρό της ηλικίας τους και της υψηλής μόρφωσης που οι περισσότεροι διέθεταν, βοήθησαν σε μεγάλο βαθμό, στην οικονομική ανάπτυξη του Γισούβ.

Από το 1882 ως τις παραμονές της ίδρυσης του Ισραηλινού κράτους, ο εβραϊκός πληθυσμός αυξανόταν περίπου κατά 4,9% ετησίως μόνο από τη μετανάστευση. Ένας άλλος παράγοντας που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην δημιουργία όλων αυτών των βιομηχανιών και οικισμών ήταν το ξένο κεφάλαιο που ερχόταν συνεχώς από τους Εβραίους της διασποράς, κυρίως υπό τη μορφή χορηγήσεων και επενδύσεων. Το κεφάλαιο αυτό εκμεταλλεύθηκε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο και διοχετεύθηκε τόσο στις κατασκευές, στη βιομηχανία και στην αγροτική παραγωγή όσο και στην, σημαντική για το μέλλον του κράτους, αγορά γης από τους ντόπιους Παλαιστίνιους.⁸⁶

⁸⁴ Έτσι ονομαζόταν ολόκληρη η εβραϊκή κοινότητα στη Παλαιστίνη πριν την ίδρυση του Ισραηλινού κράτους, με άλλα λόγια αφορά τη προ-κρατική (Pre-State) κατάσταση των Εβραίων της περιοχής.

⁸⁵ Αν και άλλες χώρες είχαν παρόμοιες κοινοτικές επιχειρήσεις, σε καμία άλλη χώρα οι εθελοντικές συλλογικές κοινότητες δεν έχουν διαδραματίσει έναν τόσο σημαντικό ρόλο όσο τα Κιμπούτς του Ισραήλ. Η σημασία τους μπορεί να επισημανθεί στη δημιουργία του ισραηλινού κράτους, και συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Συνδυάζοντας τον σοσιαλισμό και τον σιωνισμό σε μια μορφή πρακτικής εργασίας, τα Κιμπούτς είναι ένα μοναδικό ισραηλινό φαινόμενο, και μέρος μιας από τις μεγαλύτερες κοινοτικές μετακινήσεις στην ιστορία. Τα Κιμπούτς ιδρύθηκαν σε μια εποχή όπου η ανεξάρτητη καλλιέργεια δεν ήταν πρακτική. Αναγκασμένοι να ακολουθήσουν κοινοτική ζωή και εμπνευσμένοι από τη σοσιαλιστική ιδεολογία τους, τα μέλη του κιμπούτς ανέπτυξαν έναν καθαρό κοινοτικό τρόπο που πρόσέλκυσε το ενδιαφέρον από ολόκληρο τον κόσμο.

⁸⁶ Πολλοί ισχυρίζονται, έχοντας κατα νου διαφόρων ειδών στερεότυπα, πως το Γισούβ και μετέπειτα το ίδιο το Ισραήλ δέχονταν οικονομική (αλλά και στρατιωτική βοήθεια) από τους Αμερικανούς και έτσι κατάφεραν να έχουν ισχυρή οικονομία αλλά και εξαιρετικό στρατό. Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, άρθρα, αντικειμενικές εφημερίδες κ.α. οι Αμερικανοί να μην βοήθησαν το Ισραήλ οικονομικά, στρατιωτικά και διπλωματικά αλλά αυτό έγινε, κυρίως, μετά τον πόλεμο των 6 ημερών, συνεπώς μετά το 1967 και όχι πριν. Άρα το Ισραήλ στάθηκε στα

Έτσι, λοιπόν, βασισμένη στη μετανάστευση και στο έξωθεν κεφάλαιο, η οικονομία του Γισούβ αυξανόταν σε ετήσιο βαθμό κατά 13,7% σε ένα χρονικό πλαίσιο μεταξύ 1919-1947. Παρόλο που οι συγκρούσεις με τους Άραβες μαίνονταν η εβραϊκή οικονομία κατάφερε όχι μόνο να μείνει αλώβητη, αλλά και να αναπτυχθεί δεδομένης, βέβαια, της παρουσίας των Βρετανών στη Παλαιστίνη από τη μία, οι οποίοι προστάτευαν τόσο τα παλαιστινιακά όσο και τα εβραϊκά συμφέροντα αλλά και της αμυντικής δράσης της Χαγκανά από την άλλη, προκατόχου των συγχρονων Ισραηλινών Αμυντικών Δυνάμεων (IDF=Israeli Defence Force).⁸⁷

4.2. Η περίοδος 1948-1967

Τα χρόνια που ακολούθησαν την ίδρυση του Ισραήλ ήταν αρκετά δύσκολα για την οικονομία του νέου κράτους, εν αντιθέσει με τη περίοδο του Γισούβ (προ-κρατική περίοδος). Το εβραϊκό κράτος δεν διέθετε καθόλου φυσικές ή άλλες οικονομικές πηγές, κατείχε μηδαμινά νομισματικά αποθέματα, μικρού μεγέθους υποδομές και λίγες δημόσιες υπηρεσίες. Ένας μεγάλος αριθμός Παλαιστινίων Αράβων εγκατέλειψαν το Ισραήλ, ενώ από την άλλη μαζικές μεταναστεύσεις Εβραίων συντελούνταν συνεχώς. Σε αντίθεση, λοιπόν, με τη δεκαετία του '30, περίοδο κατά την οποία οι νέοι μετανάστες ήταν νεαράς, κυρίως, ηλικίας, με υψηλό μορφωτικό επίπεδο και αρκετά εύποροι ώστε να καλύψουν τις βιοποριστικές τους ανάγκες, μετά το 1948 οι μετανάστες που συνέρρεαν μαζικά ήταν, ως το πλείστον, φτωχοί και χαμηλού μορφωτικού επιπέδου. Το κράτος, λοιπόν, έπρεπε να βρεί τον τρόπο που θα παράσχει στους νέους του πολίτες τροφή, ρουχισμό, στέγαση αλλά και εργασία. Έπρεπε, επίσης, να δημιουργήσει (όπως άλλωστε και κάθε νεοιδρυθέν κράτος) ισχυρές δημόσιες και κοινωνικές υπηρεσίες, μία εθνική τράπεζα, νόμισματική αλλά και δημοσιονομική πολιτική.

Δεδομένης της έλλειψης ιδιωτικού κεφαλαίου, όλο το βάρος έπρεπε να επωμιστεί ο δημόσιος τομέας. Το οικονομικό κεφάλαιο, το οποίο απαιτούνταν για να διαχειρισθεί η μαζική εισροή μεταναστών θα στηριζόταν είτε από τις οικονομίες του κράτους ή από εισαγωγή κεφαλαίου (υπο μορφές εξωτερικού δανεισμού και χορηγήσεων και από εξωτερικές ιδιωτικές επενδύσεις).

Η λύση στο πρόβλημα έλλειψης χρημάτων και γενικότερων πόρων περιελάμβανε ένα πρόγραμμα εξαιρετικής λιτότητας με αυστηρούς ελέγχους των τιμών. Η κυβέρνηση, επίσης, αποφάσισε να προωθήσει επενδυτικά σχέδια στον τομέα της γεωργίας και της στέγασης μέσω της χρήσης του δημοσίου χρήματος παρά από ιδιωτικές αγορές κεφαλαίων. Ο δημόσιος, λοιπόν, τομέας ήλεγχε το μεγαλύτερο μέρος των ισραηλινών επενδυτικών πηγών και έκτοτε μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '70 ολόκληρη την κρατική οικονομία.⁸⁸

πόδια του κυρίως μέσω του κεφαλαίου των ίδιων των Εβραίων της Διασποράς και της σκληρής δουλειάς, στην οποία οι ίδιοι οι Εβραίοι μετανάστες επιδόθηκαν για να δημιουργήσουν την πατρίδα τους.

⁸⁷ Sharaby, L. (2002), ό.π.

⁸⁸ Bernstein, D. - Swirski, S. (1982), "The Rapid Economic Development of Israel and the Emergence of the Ethnic Division of Labour", *The British Journal of Sociology*, Vol. 33, No. 1, pp. 64-85

Το Ισραήλ, λοιπόν, έπρεπε να ξεπεράσει σωρεία εμποδίων αμέσως μετά την ίδρυσή του, κυριότερο όλων, φυσικά, ήταν ο πόλεμος με τα αραβικά γειτονικά κράτη, ένας πόλεμος για την ίδια του την επιβίωση. Άρα, συν τοις άλλοις, η κυβέρνηση του Ντέιβιντ Μπεν Γκουριόν έπρεπε να βρεί λύση και σε ένα άλλο ακόμη γρίφο: Πώς θα χρηματοδοτηθεί ο πόλεμος; Οι αμυντικές δαπάνες του κράτους ένα χρόνο μετά την ίδρυσή του ανέρχονταν στα 60 εκατομμύρια ισραηλινές λίρες (IL), το οποίο αντιστοιχούσε περίπου στο 40% του ΑΕΠ του. Ένα μέρος αυτών των δαπανών χρηματοδοτούταν από τον κρατικό προϋπολογισμό, πωλήσεις περιουσιακών στοιχείων του κράτους και χορηγήσεις από τον ίδιο τον λαό. Το υπόλοιπο καλυπτόταν από διάφορες εμπορικές τράπεζες και από ξένο συνάλλαγμα. Ακόμα και το 1949, εφόσον είχαν υπογραφεί οι ανακωχές με όλα τα εχθρικά αραβικά κράτη, το Ισραήλ συνέχιζε να έχει αυξημένες αμυντικές δαπάνες, κάτι πολύ δύσκολο για να διατηρήσει.

Η μετανάστευση αυξήθηκε κατακόρυφα κατά τη περίοδο 1948-49 με τον αριθμό των μεταναστών να φτάνει τους 350.000, αριθμός ο οποίος είναι σχεδόν ίδιος με την μετανάστευση που συντελέστηκε και τη περίοδο 1950-51. Οι περισσότεροι από αυτούς, όπως προαναφέρθη, ήρθαν δίχως χρήματα και ζητούσαν από το κράτος να τους εξασφαλίσει τα βασικά βιοποριστικά είδη.

Σε αυτή τη περίοδο, λοιπόν, (1948-51) συντελέστηκαν από τη μία οι μεγάλες διαταράξεις και προκλήσεις, αποτέλεσμα του πολέμου της Ανεξαρτησίας και της μαζικής μετανάστευσης που είχε ως επακόλουθο και από την άλλη οι ιδεολογικές προτιμήσεις περί του κρατικού παρεμβατισμού και η ιεράρχηση των εμποδίων του νεοσυσταθέντος κράτους.⁸⁹ Το πρόγραμμα των ελέγχων των τιμών και της λιτότητας ήταν ένα κυβερνητικό μέτρο που δεν ήταν τελείως άγνωστο στους αυτόχθονες Εβραίους καθώς και οι Βρετανοί κατά τη περίοδο της Βρετανικής Εντολής το εφήρμοσαν ουκ ολίγες φορές.⁹⁰

Όπως είδαμε κατά τη περίοδο 1948-1951 το Ισραήλ δέχθηκε ένα τεράστιο κύμα μεταναστών, το οποίο έπρεπε κάπως να απορροφηθεί στους κόλπους του νέου κράτους. Ο εβραϊκός πληθυσμός υπερδιπλασιάστηκε μέσα σε δύο έτη: Από 650.000 τον Μάιο του '48 σε 1,4 εκατομμύρια στα τέλη του '51. Η λύση, λοιπόν, βρέθηκε μέσω της παρέμβασης του κράτους στην ισραηλινή οικονομία. Αυτός ο κρατικός παρεμβατισμός δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο των οικονομικών αναγκών αλλά και της ιδεολογίας, η οποία έπαιξε και αυτή σημαντικό ρόλο. Οι «εθνοπατέρες» του Ισραήλ, όλοι τους μέλη του κόμματος Μαπαί⁹¹, είχαν μία σοσιαλιστική ιδεολογία για το πως έπρεπε να λειτουργήσει το κράτος. Πέραν, όμως, της ιδεολογίας πρέπει να τονισθεί ότι το Ισραήλ δεν διέθετε μαζικά μέσα παραγωγής. Το κυβερνόν Εργατικό Κόμμα συμμετείχε στην οικονομία κυρίως μέσω των εργατικών συνδικάτων, επικεφαλής των οποίων

⁸⁹ Ο κρατικός παρεμβατισμός ήταν κάτι που η διεθνής κοινή γνώμη αλλά και οι Μεγάλες Δυνάμεις αποδέχτηκαν μη ασκώντας πίεση στο Ισραήλ για την επιλογή του.

⁹⁰ Gross, N.T. (1990), "Israeli Economic Policies, 1948-1951: Problems of Evaluation" *The Journal of Economic History*, Vol. 50, No. 1, pp. 67-83

⁹¹ Ακρωνύμιο στην εβραϊκή, το οποίο προέρχεται από τη φράση «Το κόμμα των Ισραηλινών Εργατών», και το οποίο στη πορεία θα μετονομαστεί σε Εργατικό Κόμμα. Το Μαπαί κυριάρχησε στην ισραηλινή πολιτική σκηνή τόσο επι περιόδου Γισούβ όσο και αρκετά μετά την ίδρυση του κράτους και συγκεκριμένα μέχρι και το 1977.

ήταν το Histadrut⁹², το οποίο τελούσε ως ενός είδους υποκατάστατο δημοσίων υπηρεσιών και έχαιρε της θερμής υποστήριξης της κυβέρνησης.

Από το 1950 ως το 1967, το Ισραήλ κατόρθωσε να αυξήσει το ρυθμό ανάπτυξης του: το ΑΕΠ κινούταν ανοδικά κατά μέσο όρο ετησίως γύρω στα 11% και το κατά κεφαλήν εισόδημα περισσότερο από 6%. Πώς, όμως, επιτεύχθη κάτι τέτοιο; Το Ισραήλ είχε τη τύχη να λάβει αυτή τη περίοδο υπέρογκα ποσά κυρίως από εισροή κεφαλαίου τόσο από τις ΗΠΑ υπό μορφή δανεισμού, από τις γερμανικές αποζημιώσεις, οι οποίες έδωσαν μεγάλη ανάσα στην ισραηλινή οικονομία, αποτέλεσμα των όσων υπέστησαν οι Εβραίοι κατά τη περίοδο του Ναζιστικού καθεστώτος, από χορηγήσεις και χρηματοδοτήσεις κυρίως από τη διεθνή εβραϊκή κοινότητα, η οποία είχε αναλάβει να επωμιστεί την ευθύνη της αποκατάστασης των μεταναστών και της δημιουργίας των αγροτικών οικισμών, των Κιμπουτσίμ. Έτσι, το Ισραήλ αυτή τη περίοδο διέθετε τους κατάλληλους πόρους για εσωτερική χρήση (για τη δημόσια και ιδιωτική κατανάλωση και επένδυση). Αυτό έκανε δυνατή τη δημιουργία ενός εξαιρετικά μεγάλου επενδυτικού προγράμματος, το οποίο χρηματοδοτούταν από έναν ειδικά διαμορφωμένο κυβερνητικό προϋπολογισμό.

Οι κυβερνητικοί, λοιπόν, προϋπολογισμοί και τα αυστηρά προστατευτικά μέτρα ευνόησαν την ανάπτυξη νέων βιομηχανιών, επικεφαλής των οποίων ήταν η υφαντουργία και οι κρατικές επιχορηγήσεις που παρέχονταν συντελούσαν στην αύξηση των εξαγωγών⁹³.

Κατά τη διάρκεια του πολέμου του Σουέζ, η οικονομία αυξήθηκε κατακόρυφα με την εισροή περίπου 70.000 μεταναστών μόλις ένα έτος μετά τον πόλεμο (το μεγαλύτερο μεταναστευτικό κύμα μετά το 1951), τα ποσοστά της ανεργίας μειώθηκαν αισθητά, η παραγωγικότητα γνώρισε μεγάλη άνθηση (γεωργία και βιομηχανία) και το ισοζύγιο πληρωμών καλυτέρευσε. Παρομοίως, ο πόλεμος των 6 ημερών έβγαλε το Ισραήλ από την ύφεση, στην οποία είχε περιέλθει ήδη από το προηγούμενο έτος (1966), κάτι που σκοπίμως επέλεξε να κάνει η κυβέρνηση για να καταπολεμήσει τον αρκετά υψηλό πληθωρισμό. Μετά και από αυτό το πόλεμο η ανεργία μειώθηκε αισθητά, η παραγωγικότητα και η κατανάλωση αυξήθηκαν, ο βιομηχανικός κλάδος ευνοήθηκε σε μεγάλο βαθμό όπως επίσης και ο τουρισμός, ιδιαίτερα ο θρησκευτικός καθώς επακόλουθο του πολέμου όπως είδαμε και παραπάνω ήταν συν τοις άλλοις και η προσάρτηση ολόκληρης της Ιερουσαλήμ, μέρος ιερό και για τις τρεις επικρατούσες θρησκείες διεθνώς. Ξανά πάλι το κράτος άνοιξε τις πόρτες του για να δεχθεί νέο κύμα μεταναστών. Επιπλέον, η εγχώρια αγορά επεκτάθηκε για να συμπεριλάβει τη Δυτική Όχθη και τη Λωρίδα της Γάζας, κάτι που έδωσε ένα ακόμη μεγάλο πλεονέκτημα στο ισραηλινό κράτος, το φθινό εργατικό δυναμικό.⁹⁴

⁹² Ένωση εργατικών συνδικάτων του Ισραήλ

⁹³ Zilberfarb, B.Z. (2005), "From Socialism to Free Market – The Israeli Economy, 1948 – 2003" *Israel Affairs*, Vol. 11, No. 1, pp. 12-22

⁹⁴ Sharaby, L. (2002), "Israel's Economic Growth: Success Without Security", ό.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

5.1. Ισραηλινή Εσωτερική Πολιτική

Σύμφωνα με τον Χένρι Κίσσινγκερ, το Ισραήλ δεν διαθέτει εξωτερική πολιτική αλλά μόνο εσωτερική. Μπορεί αυτό να ακούγεται κάπως απλουστευτικό ωστόσο δείχνει το πόσο σημαντική είναι η επίδραση του εσωτερικού τομέα στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής του Ισραήλ αλλά και στην ίδια τη χάραξη της υψηλής του στρατηγικής. Ενώ η εσωτερική πολιτική επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική πολιτική των κρατών στο διεθνές σύστημα, ο αντίκτυπος που η πρώτη έχει στη δεύτερη, όσον αφορά στη περίπτωση του Ισραήλ, είναι ιδιαίτερα ισχυρός. Τα ιδιαίτερα εθνικά χαρακτηριστικά του εβραϊκού κράτους αναμειγνύονται συνεχώς στην εξωτερική του πολιτική, κάτι το οποίο έχει βαρύνουσα σημασία στην ισραηλινή κοινή γνώμη σε σύγκριση με άλλα κράτη. Βέβαια, η σχέση αυτή ανάμεσα στην εσωτερική πολιτική και την αντίστοιχη εξωτερική δεν αποτελεί μονόδρομο. Όπως ακριβώς επηρεάζει ο εσωτερικός τομέας τις σχέσεις του Ισραήλ με τα άλλα κράτη έτσι και η εξωτερική πολιτική διαμορφώνει καταστάσεις στο εσωτερικό του κράτους.⁹⁵

Ας δούμε, λοιπόν, μέσα σε τι πολιτικό πλαίσιο διαμορφώνεται η ισραηλινή πολιτική, ποιός είναι ο πρωταγωνιστής των πολιτικών πραγμάτων του κράτους κατά την υπό εξέταση περίοδο και στη συνέχεια θα γνωρίσει ο αναγνώστης το παράδοξο του ισραηλινού κράτους που έχει να κάνει με την εσωτερική νομιμοποίηση που χρειάζεται για να διεξάγει τους πολέμους του με τους Άραβες όχι μόνο κατά την εξεταζόμενη περίοδο αλλά και έως τις μέρες μας. Θα δούμε, λοιπόν, μία σχέση στρατού και κοινωνίας – πολιτικής ηγεσίας, η οποία είναι άγνωστη στον υπόλοιπο κόσμο.

Το ισραηλινό πολιτικό σύστημα δημιουργήθηκε και υφίσταται εντός ενός πλαισίου Προεδρευόμενης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, όπου ο Πρωθυπουργός του αποτελεί τη κεφαλή της κυβέρνησης και ισχύει η απόλυτη διάκριση μεταξύ των τριών εξουσιών, όπως ακριβώς και σε όλες τις κοινοβουλευτικές δημοκρατίες διεθνώς. Παραδόξως, το Ισραήλ δεν διαθέτει ένα επίσημο Σύνταγμα αλλά στηρίζεται σε 11 Βασικούς Νόμους. Η Κνέσσετ (το ισραηλινό Κοινοβούλιο) με έδρα την Ιερουσαλήμ αποτελείται από 120 έδρες και σχηματίζεται κάθε τέσσερα χρόνια ύστερα από καθολική και μυστική ψηφοφορία.

Τόσο πριν όσο και μετά την ίδρυση του ισραηλινού κράτους, παρόλο που ίσχυε ο πολυκομματισμός, ένα ήταν το κόμμα που κυριαρχούσε στην πολιτική σκηνή του κράτους, το Εργατικό Κόμμα (Mapai), το οποίο είχε καταλυτική επίδραση τόσο κατά την άσκηση της εσωτερικής πολιτικής όσο και της εξωτερικής. Αξίζει να δούμε εν συντομία την εξέλιξη του κόμματος που ανέδειξε τον Μπέν Γκουριόν ως τον «Μεσσία» του νέου κράτους.

⁹⁵ Shlaim, A. (1995), "Israeli Politics and Middle East Peacemaking", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 24, No.4, pp. 20-31

Το Εργατικό Κόμμα ανήκε στην αριστερή πτέρυγα, κοινώς ήταν ένα αμιγώς σοσιαλιστικό κόμμα με έτος ιδρύσεως την 5^η Ιανουαρίου του 1930. Δημιουργήθηκε ύστερα από τη συγχώνευση των κομμάτων Hapoel Hatzair και του Ahdut HaAvoda⁹⁶. Το 1920, το Σιωνιστικό Εργατικό Κόμμα ίδρυσε το προαναφερθέν Histadrut Union, το οποίο ως επικεφαλής των εργατικών συνδικάτων, κυριάρχησε στην ανάπτυξη της κολλεκτιβιστικής εβραϊκής οικονομίας αλλά και στις εθνικές υποδομές, καταστρώντας το Mapai την πιο κυρίαρχη πολιτική μορφή στο ισραηλινό πολιτικό σκηνικό. Δημιουργήματα του Κόμματος υπήρξαν και οι δύο αμυντικοί παραστρατιωτικοί οργανισμοί, η Hashomer και η Haganah, οι οποίοι προστάτευαν τον εβραϊκό λαό και τη περιουσία του εντός του προ-κρατικού Γισούβ. Από τις αρχές της δεκαετίας του '30, ο Μπεν Γκουριόν ήταν ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης του κόμματος και ο *de facto* αρχηγός της εβραϊκής εστίας της Παλαιστίνης.

Χάρη στον ενεργό αγώνα του κόμματος κατά τη διάρκεια του Πολέμου της Ανεξαρτησίας, ο εβραϊκός λαός του το ανταπέδωσε δίνοντας του στις πρώτες εθνικές εκλογές του 1949, το 35,7% των ψήφων (δεύτερο ερχόταν το Mapam με 14,7%) και συγκεκριμένα τις 46 από τις 120 έδρες της Κνεσέτ. Ο Μπεν Γκουριόν έγινε ο πρώτος Πρωθυπουργός του Ισραήλ σχηματίζοντας κυβέρνηση συνασπισμού ενώνοντας το ποσοστό του με αυτό τεσσάρων μικρότερων κομμάτων⁹⁷. Στις εκλογές του 1951, η δεύτερη Κνεσέτ είδε πάλι τον Μπεν Γκουριόν στο τιμόνι του κράτους, αφού το Κόμμα του έλαβε το 37,3% των ψήφων (47 έδρες), δημιουργώντας ξανά κυβέρνηση συνασπισμού με επτά μικρότερα κόμματα. Δύο χρόνια μετά ο Πρωθυπουργός θα δηλώσει ξαφνικά ότι παραιτείται σοκάροντας σύσσωμο τον εβραϊκό λαό, ο οποίος ένιωθε (όπως μετέφεραν και τα ΜΜΕ της εποχής) ότι χάνει τον Μεσσία του⁹⁸. Ωστόσο οι εξελίξεις του κράτους ήταν τέτοιες που ο «Σωτήρας» του Ισραήλ επανήλθε και πάλι στα πολιτικά πράγματα δύο χρόνια αργότερα, προς μεγάλη χαρά της εβραϊκής κοινής γνώμης. Αυτή η απερίγραπτη αγάπη προς τον Μπεν Γκουριόν, ο οποίος θεωρούνταν αυθεντία και κανείς δεν μπορούσε να αμφισβητήσει τα λεγόμενα και τις πράξεις του, έπαιξε σπουδαίο ρόλο στη νομιμοποίηση που χρειαζόταν η κυβέρνηση για την άσκηση της εξωτερικής της πολιτικής. Από τη στιγμή που γύρισε, λοιπόν, μέχρι και την αποχώρησή του τελείως από τη πολιτική στις αρχές της δεκαετίας του '60, το Εργατικό Κόμμα κυριάρχησε στη πολιτική σκηνή και μόνο το 1977 έχασε από το κεντροδεξιό κόμμα, Likud.⁹⁹

⁹⁶ Το Ahdut HaAvoda είχε ιδρυθεί το 1919 από τη δεξιά πτέρυγα του Μαρξιστικού Σιωνιστικού σοσιαλιστικού ρωσικού κόμματος, Poale Zion, του οποίου ηγούταν ο Ντέιβιντ Μπεν Γκουριόν.

⁹⁷ Στην 60χρονη πορεία του Ισραηλινού κράτους κανένα Κόμμα δεν έχει ποτέ σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση λαμβάνοντας τουλάχιστον 61 έδρες, εκτός από μία εξαίρεση κατά τη δεκαετία του '60. Οι κυβερνήσεις συνασπισμού χαρακτηρίζουν το Ισραηλινό κράτος από τη γέννησή του μέχρι και σήμερα.

⁹⁸ Τον Νοέμβριο του 1953 ο 65χρονος Μπ. Γκουριόν δήλωσε και επισήμως στον Πρόεδρο της Ισραηλινής Δημοκρατίας ότι παραιτείται για λόγους σωματικής αλλά και πνευματικής κόπωσης δίνοντας τη σειρά του στον Moshe Sharett. Ο επονομαζόμενος και «Γέρος» επέλεξε να ζήσει στην έρημο Negev και συγκεκριμένα στο Κιμπούτς Sde Boker, μέρος το οποίο μετατράπηκε σε τόπο προσκυνήματος για τους Ισραηλινούς, οι οποίοι συνέρρεαν για να δούν τον ήρωά τους και να του μιλήσουν από κοντά.

⁹⁹ Τα στοιχεία σχετικά με το πολιτικό καθεστώς του Ισραήλ και την ιστορία του Εργατικού Κόμματος, τα έλαβα στηριζόμενος σε ηλεκτρονική πηγή και συγκεκριμένα στην επίσημη ιστοσελίδα της Κνεσέτ (Ισραηλινό Κοινοβούλιο), βλ. σχ. <http://www.knesset.gov.il> (ημερομηνία πρόσβασης: 29/08/2010).

5.2. Εσωτερική Νομιμοποίηση

Ενώ ο δύσκολος αγώνας του Ισραήλ με τα γειτονικά αραβικά κράτη το 1948 έλαβε τέλος με τη βαριά ήττα των τελευταίων και τις ανθρώπινες απώλειες, εκατέρωθεν, να είναι αρκετές, η ειρήνη δεν επήλθε στη περιοχή. Οι ένοπλες δυνάμεις των αραβικών κρατών επέστρεψαν στις βάσεις τους έχοντας κατά νου ότι χάθηκε η μάχη και όχι ο πόλεμος εναντίον του Ισραήλ. Σύμφωνα με τον Τόμας Χόμπς, ο πόλεμος δεν αφορά μόνο τις μάχες και τις πολεμικές επιχειρήσεις αλλά και τη πολεμική προπαρασκευή και προετοιμασία. Όσο δεν υπάρχει βεβαιότητα για ειρήνη, το καθεστώς του πολέμου επικρατεί. Αυτό, ακριβώς, χαρακτηρίζει το Ισραήλ από την πρώτη κιόλας μέρα της ιδρύσεώς του. Σύσσωμος ο ισραηλινός λαός διακατέχεται από τη πεποίθηση, από το '48 και ύστερα, πως το κράτος, στο οποίο επέλεξαν να έρθουν από κάθε γεινιά της γης για να ζήσουν, βρίσκεται υπό ένα καθεστώς συνεχούς πολιορκίας. Τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό, λοιπόν, τόσο για τον λαό όσο και για τη πολιτική ηγεσία από το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας και οποιοδήποτε άλλο θέμα έχει πάντα ως βάση και γνώμονά του αυτό ακριβώς το ύψιστο εθνικό συμφέρον.¹⁰⁰

Η ισραηλινή κυβέρνηση, σε ένα τέτοιο περιβάλλον πολιορκίας και συνεχούς φόβου ότι ανα πάσα στιγμή τα αραβικά γειτονικά κράτη θα εισβάλλουν μαζικά στο μικρό ισραηλινό κράτος, σε αντίθεση με άλλα κράτη διεθνώς, έχει δεδομένη την εσωτερική νομιμοποίηση που χρειάζεται. Ενώ, λοιπόν, σε άλλα κράτη οι κυβερνήσεις τις περισσότερες φορές συναντούν μεγάλο κύμα αντιδράσεων από τον λαό κυρίως λόγω των κακουχιών που πρέπει να υπομείνουν για να προετοιμαστεί το κράτος για πόλεμο, στο Ισραήλ δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ο μέσος Ισραηλινός πολίτης γνωρίζει πόσο σημαντική είναι η εθνική ασφάλεια και το εθνικό συμφέρον και έτσι δεν αντιδρά όταν για παράδειγμα η κυβέρνησή του αυξάνει τις αμυντικές δαπάνες έως και το 20% του συνολικού ΑΕΠ. Βέβαια, ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσει κανείς αυτή την εσωτερική νομιμοποίηση που είχαν οι ισραηλινές κυβερνήσεις τόσο κατά την εξεταζόμενη περίοδο όσο και μέχρι τις μέρες μας, είναι οι ένοπλες δυνάμεις του, όσο παράδοξο και αν αυτό φαίνεται. Μόνο μέσα από τον κοινωνικό ρόλο των Ισραηλινών Αμυντικών Δυνάμεων¹⁰¹ (IDF) θα μπορέσουμε να προσεγγίσουμε τη διάσταση της εσωτερικής νομιμοποίησης.

Από τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας του '48 και ύστερα ο στρατός έχει διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο στην ισραηλινή κοινωνία. Οι ΙΑΔ ιδρύθηκαν, κατά τη διάρκεια της αναταραχής του πρώτου πολέμου του κράτους, για να προστατέψουν και να διατηρήσουν την εδαφική ακεραιότητα και ασφάλεια του Ισραήλ. Συγκεκριμένα είχαν επωμισθεί με την ευθύνη να αποκρούσουν την αραβική εισβολή, να προχωρήσουν σε κατάληψη εδάφους (όταν και αν αυτό καθίστατο δυνατό) και, τέλος, να προστατέψουν τα σύνορα του κράτους. Έχουμε, λοιπόν, να κάνουμε με αμιγώς στρατιωτικούς σκοπούς, κάτι που άλλωστε όλες οι διεθνείς ένοπλες δυνάμεις προσπαθούν να πετύχουν σε περίοδο πολέμου. Αυτό, όμως, που διαφοροποίησε τις ΙΑΔ από τους υπόλοιπους στρατούς –δημοκρατικών χωρών– και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την ισραηλινή κοινή γνώμη ήταν ο ρόλος τους (αμέσως ή εμμέσως) στη διαμόρφωση του χαρακτήρα και του *modus vivendi* της ισραηλινής κοινωνίας. Ο ισραηλινός στρατός, λοιπόν, προχώρησε σε μία

¹⁰⁰ Gat, M. (2002), "The IDF and the Mass Immigration of the early '50s: Aid to the Immigrant Camps", *Israel Affairs*, Vol. 8, No. 1, pp. 191-210

¹⁰¹ Από εδώ και στο εξής οι Ισραηλινές Αμυντικές Δυνάμεις (Israeli Defence Forces) θα αναφέρονται ως ΙΑΔ.

«επέκταση ορίων» συμπεριλαμβάνοντας στη σφαίρα των καθηκόντων του πέρα από τα στρατιωτικά ζητήματα και κοινωνικά κυρίως μέσω της προσπάθειας αποκατάστασης των μεταναστών που συνέρρεαν στο ισραηλινό κράτος κατά εκατοντάδες χιλιάδες κάθε μήνα, δημιουργώντας εγκαταστάσεις και υποδομές. Εκεί όμως που έπαιξαν οι ΙΑΔ καθοριστικό ρόλο ήταν η εκπαίδευση των μεταναστών (νεαρής ηλικίας κυρίως), με τους στρατιωτικούς να έχουν ρόλο δασκάλων.

Αυτός ο κοινωνικός προσανατολισμός του στρατού μπορεί να κατανοηθεί εν μέρει και από τους περιορισμούς που επέβαλλε η πραγματικότητα. Η εθνική ασφάλεια, όπως προαναφέρθη, ήταν και είναι το πρωταρχικό μέλημα όχι μόνο της πολιτικής ηγεσίας αλλά και του ισραηλινού λαού, ο οποίος είχε συνειδητοποιήσει ότι για να μπορέσει να ζει και να εργάζεται αυτό μπορεί να γίνει μόνο όταν το κράτος επιβιώνει και είναι ασφαλές. Σημειωτέον, δε, πως η μεγαλύτερη μερίδα των Ισραηλινών πολιτών (άνδρες και γυναίκες) έχουν περάσει από τις τάξεις των ΙΑΔ όχι μόνο για να υπηρετήσουν τη καθιερωμένη υποχρεωτική θητεία τους αλλά και ως εφέδροι: μετά τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας οι ισραηλινές κυβερνήσεις στη προσπάθειά τους να αυξήσουν το έμπυχο δυναμικό των Ισραηλινών Δυνάμεων συμπεριέλαβαν όχι μόνο τους στρατιώτες που εκτελούν το καθήκον τους για μία τριετία –σύμφωνα με το νόμο- αλλά και τους εφέδρους, οι οποίοι αν και εκτελούν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις, μέχρι να φτάσουν στη τέταρτη ή και πέμπτη δεκαετία της ζωής τους, επανεκπαιδεύονται στο στρατό κάθε χρόνο για τουλάχιστον ένα μήνα. Δεν είναι, λοιπόν, υπερβολή να ισχυριστεί κανείς ότι το Ισραήλ αποτελείται από πολίτες-στρατιώτες, οι οποίοι έχουν ενδεκάμηνη άδεια τον χρόνο.¹⁰²

Η κοινωνία, λοιπόν, παρέχει στη κυβέρνηση τη νομιμοποίηση που χρειάζεται για να προωθεί τα σχέδια της είτε κατά τον σχεδιασμό ενός παρεμποδιστικού πολέμου (Εκστρατεία του Σινά, 1956), ο οποίος μπορεί στα μάτια της διεθνούς κοινής γνώμης, όπως θα δούμε και παρακάτω, να είναι μία παράνομη ενέργεια στερούμενη κάθε νομιμοποιητικής βάσης, είτε πρόκειται για έναν προληπτικό πόλεμο εφόσον ο κίνδυνος να δεχτεί το κράτος επίθεση είναι εξαιρετικά άμεσος (Πόλεμος των 6 ημερών, 1967).¹⁰³

Η νομιμοποίηση, λοιπόν, έγκειται στο γεγονός πως η ισραηλινή κοινωνία έχει γαλουχηθεί με τέτοιο τρόπο που να δέχεται αυτή την καθοδήγηση από τον στρατό, ο οποίος θεσμικά έχει διεισδύσει πολύ βαθιά σε κοινωνικούς τομείς όπως η οικονομία, η βιομηχανία αλλά και στη λήψη πολιτικών αποφάσεων.¹⁰⁴ Εδώ βέβαια, είναι λογικό να ισχυρισθεί κανείς πως γίνεται μία

¹⁰² Drory, Z. (2005), *The Israel Defence Force and the Foundation of Israel: Utopia in Uniform*, London: Routledge-Curzon, σελ. 1-3

¹⁰³ Ο παρεμποδιστικός πόλεμος (preventive war) αφορά την επίθεση που εξαπολύει ένα κράτος σε ένα άλλο προτού καν αυτό αναδειχθεί σε πραγματική απειλή μόνο και μόνο επειδή είναι απλά μία δυνητική απειλή, γι' αυτό και θεωρείται παράνομος σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο. Το Ισραήλ επετέθη εναντίον της Αιγύπτου με το σκεπτικό, κυρίως, ότι θα γινόταν μία μεγάλη δύναμη ύστερα, βέβαια, από τη προμήθεια οπλισμού από τους Σοβιετικούς. Μεταφορικά μιλώντας, κόβω τη ρίζα του λουλουδιού προτού καν αυτό φυτρώσει.

¹⁰⁴ Το ότι επηρεάζει ο ισραηλινός στρατός ακόμα και τη λήψη των πολιτικών αποφάσεων φαίνεται και από το γεγονός πως οι περισσότεροι στρατιωτικοί, οι οποίοι έχουν διακριθεί από το Πόλεμο της Ανεξαρτησίας και ύστερα στα πεδία της μάχης, αφήνοντας τη στρατιωτική τους καριέρα πέρασαν στη πολιτική καριέρα, με τους περισσότερους από αυτούς να γίνονται από Υπουργοί μέχρι και Πρωθυπουργοί του Ισραηλινού κράτους μεταφέροντας επίσης τις στρατιωτικές του ιδέες και στο Ισραηλινό Κοινοβούλιο.

τόσο στρατιωτικοποιημένη κοινωνία να μην έχει ποτέ υποστεί δικτατορία με τους στρατιωτικούς να παίρνουν με τη βία την εξουσία, όπως άλλωστε έχει συμβεί σε τόσα κράτη κυρίως μεταπολεμικά. Παρόλη την συνεχή απειλή πολέμου που αιωρείται στην ατμόσφαιρα της Μέσης Ανατολής και στο εβραϊκό κρατίδιο ο στρατός ποτέ δεν έκανε ούτε τη παραμικρή απόπειρα να επέμβει με τη βία και να καταλάβει την εξουσία. Γιατί όμως; Ο Σουν Τσού έλεγε πως ο στρατηγός και γενικά ο στρατός δεν θα πρέπει να περιορίζει τις κινήσεις του και να υπακούει στις εντολές της πολιτικής ηγεσίας όταν κρίνει πως αυτές είναι λανθασμένες (ανατολική φιλοσοφία) ενώ από την άλλη ο Κλαούζεβιτς δήλωνε πως οι ένοπλες δυνάμεις πρέπει πάντα να υπακούν στη πολιτική ηγεσία και στους στόχους που αυτή κάθε φορά θέτει χωρίς να δείχνει σημάδια ανυπακοής κατι που ισχύει στις περισσότερες δημοκρατικές χώρες σήμερα (δυτική φιλοσοφία)¹⁰⁵. Το Ισραήλ, ίσως, αποτελεί το μοναδικό παράδειγμα σημερινού δημοκρατικού κράτους, στο οποίο υφίσταται μία σχέση αρμονίας ανάμεσα στη πολιτική ηγεσία και στις ένοπλες δυνάμεις, επομένως και με τον ίδιο τον ισραηλινό λαό. Αυτή, λοιπόν η κατάσταση δεν έχει μόνο δώσει τη νομιμοποίηση που το κράτος χρειάζεται για να προωθήσει τα σχέδιά του αλλά συνάμα έχει ελαχιστοποιήσει στο έπακρο κάθε πιθανότητα πραξικοπήματος γιατί υπάρχει, ακριβώς, αμοιβαία κατανόηση και συνεργασία μεταξύ στρατού και κοινωνίας.¹⁰⁶

Μία εξέταση της περιόδου μετά τον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας αποδεικνύει πως η ισραηλινή κοινωνία έχει αποδεχτεί πλήρως και σέβεται απόλυτα τη κυριαρχία της Κνεσέτ καθώς τα μέλη που την απαρτίζουν είναι εντολοδόχοι του λαού ύστερα από μία καθόλα δημοκρατική διαδικασία εκλογών. Αυτό το έχουν συνειδητοποιήσει και ασπαστεί τόσο οι διάφοροι κοινωνικοί παράγοντες (Εργατικά Συνδικάτα, τα Κιμπούτς, τα πολιτικά κόμματα, ακόμα και τα θρησκευτικά κινήματα) όσο και ο ίδιος ο στρατός. Αυτό, βέβαια, δεν είναι κατι που δημιουργήθηκε μετά το 1948 αλλά οι βάσεις είχαν ήδη τεθεί από τη προ-κρατική περίοδο (Γισούβ). Έτσι, όλα τα απαραίτητα στοιχεία που απαρτίζουν ένα «ώριμο» και δημοκρατικό έθνος-κράτος προυπήρχαν της ιδρύσεως του εβραϊκού κρατιδίου, ακόμα και η επίδραση του στρατού στη κοινωνία και οι σχέσεις του με την πολιτική ηγεσία. Ο στρατός, λοιπόν, και η ισραηλινή κοινωνία έχουν μία αμφίδρομη σχέση και έτσι για να κατανοήσουμε την εσωτερική νομιμοποίηση κατά την εξεταζόμενη περίοδο (και όχι μόνο) δεν έχει κανείς παρά να προσεγγίσει τον ρόλο του στρατού στην ίδια τη κοινωνία και το αντίστροφο.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Για μία εξαιρετική μελέτη σχετικά με το πως έβλεπαν τις σχέσεις στρατού και πολιτείας η Ανατολή και η Δύση αντίστοιχα βλ. Κολιόπουλος, Κ. (2008), *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, ό.π.

¹⁰⁶ Schiff, R. (1992) "Civil-Military Relations Reconsidered: Israel as an "Uncivil" State", *Security Studies*, Vol. 1, No. 4, pp. 636-658

¹⁰⁷ Gat, M. (2002), "The IDF and the Mass Immigration of the early '50s: Aid to the Immigrant Camps", ό.π.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

6.1. Εξωτερική Νομιμοποίηση:

Η συγκεκριμένη διάσταση παίζει σημαντικό ρόλο στη χάραξη της Υψηλής Στρατηγικής ενός κράτους. Αφορά το βαθμό, στον οποίο τόσο οι πολεμικοί στόχοι όσο και τα διαθέσιμα μέσα συμβαδίζουν με τις επικρατούσες διεθνείς αξίες και το πνεύμα της εποχής. Αυτός είναι και ο παράγοντας που μπορεί να επηρεάσει τη στάση τρίτων δυνάμεων προς τους εμπολέμους και που προσπαθεί να θέσει πολεμικούς στόχους και ενέργειες υπό το πρίσμα μιας ιδεολογίας με διεθνή αποδοχή.

Η περίοδος, λοιπόν, που εξετάζεται σε αυτή την εργασία όπως είδαμε αποτελείται από τρεις πολέμους, καθένας από τους οποίους ήταν αρκετά διαφορετικός όσον αφορά τη στάση της διεθνούς κοινής γνώμης και των αξιών, γενικά, της εποχής.

Πόλεμος της Ανεξαρτησίας (1948):

Η βρετανική κατοχή της Παλαιστίνης κατά τα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου γινόταν ολοένα και πιο ασφυκτική τόσο για τους Παλαιστίνιους Άραβες αλλά πολύ περισσότερο για την εβραϊκή κοινότητα της περιοχής. Εκατοντάδες χιλιάδες Εβραίων, οι οποίοι επέζησαν από το Ολοκαύτωμα διασκορπιστήκαν για άλλη μια φορά σε ολόκληρη την Ευρώπη ασκώντας πίεση στην Μ. Βρετανία έτσι ώστε να μεταναστεύσουν στη Παλαιστίνη, κάτι που έβρισκε τους Άγγλους αρκετά αντίθετους τη δεδομένη περίοδο. Αυτό, βέβαια, ήταν αρκετό για να αναγκάσει τη διεθνή κοινή γνώμη να ταχθεί με το μέρος των ταλαιπωρημένων Εβραίων και εναντίον της ευρωπαϊκής μεγάλης δύναμης.

Βέβαια, όταν μιλάμε για διεθνή κοινή γνώμη δεν μπορούμε παρά να αναφερθούμε στην υπερδύναμη της εποχής, τις ΗΠΑ. Ο Πρόεδρος Τρούμαν, όπως και κάθε Αμερικανός Πρόεδρος, ήταν υπέρμαχος της ελευθερίας και της αυτοδιάθεσης των λαών. Ένωθε ηθικά ενωμένος με τον αγώνα των Εβραίων να εγκατασταθούν, πλέον, σε μία γη, όπου θα ζούν ειρηνικά και έτσι ανάγκασε τη βρετανική κυβέρνηση να αλλάξει πολιτική με αποτέλεσμα να λάβουν χώρα μεγάλα μεταναστευτικά κύματα προς τη Παλαιστίνη.

Στις 15 Μαΐου 1948, ο Μπεν Γκουριόν γνωστοποιούσε στον κόσμο την ίδρυση του ισραηλινού κράτους και δύο ώρες, περίπου, μετά την ανακοίνωση αυτή ο Τρούμαν έσπευσε να αναγνωρίσει το νέο κράτος¹⁰⁸, κάτι που έκανε, επίσης, και η ΕΣΣΔ τρεις μέρες αργότερα. Μέχρι

¹⁰⁸ Ο Χ. Τρούμαν σε δημόσια ομιλία του «έπλεξε» το εγκώμιο του νέου εβραϊκού κρατιδίου και έσπευσε να το αναγνωρίσει παρά τις συμβουλές του Επιτελείου του, σύμφωνα με τις οποίες μία τέτοια κίνηση δεν προωθούσε το αμερικανικό εθνικό συμφέρον στη Μέση Ανατολή αλλά απεναντίας το ζημίωνε. Λέγεται πως αυτή του η κίνηση

τον Απρίλιο του 1949, 53 κράτη είχαν αναγνωρίσει το νεοσύστατο κρατίδιο (συμπεριλαμβανομένης και της Μ. Βρετανίας). Τον Μάιο, δε, του '49 το Ισραήλ έγινε δεκτό ύστερα από αίτησή του στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, κάτι που διπλωματικά ήταν τεράστια επιτυχία για τον Μπεν Γκουριόν. Τα πάντα, λοιπόν, αποδείκνυαν το πως η κοινή γνώμη της εποχής στήριζε την απόφαση των Εβραίων να δημιουργήσουν το κράτος τους.¹⁰⁹

Η απόφαση, λοιπόν, των πέντε αραβικών κρατών να εισβάλλουν στο Ισραηλινό κράτος λίγες ώρες μετά την ίδρυσή του ήταν πασιφανές ότι θα έβρισκε τη διεθνή κοινή γνώμη αντίθετη. Η σημαία των λαών ήταν η αρχή της αυτοδιάθεσης, της ανεξαρτησίας και της ελευθερίας. Οι διοικητές των αραβικών δυνάμεων συνεχώς πραγματοποιούσαν δημόσιες δηλώσεις, οι οποίες μιλούσαν για αιματοχυσία και εξαφάνιση του νεοσύστατου κράτους. Παράδειγμα τέτοιας δήλωσης αποτελεί αυτή του Ανώτερου Διοικητή της Αραβικής Λεγεώνας λίγες ώρες πριν την επίθεση: «Αυτός θα είναι ένας πόλεμος εξαφάνισης και ένα μνημειώδες μακελειό, το οποίο θα μείνει γνωστό στην ιστορία ως παρόμοιο με αυτό των Μογγόλων και των Σταυροφοριών».¹¹⁰

Η εκστρατεία στο Σινά (1956):

Η θετική στάση της διεθνούς κοινής γνώμης και των μεγάλων δυνάμεων για τον αγώνα της Ανεξαρτησίας του εβραϊκού κράτους δεν θα επανληφθεί μία δεκαετία, περίπου, αργότερα με τις μυστικές διαβουλεύσεις που έλαβαν χώρα ανάμεσα σε δύο ευρωπαϊκές μεγάλες δυνάμεις (Γαλλία-Μ. Βρετανία) και το Ισραήλ για να εξαπολύσουν επίθεση στην Αίγυπτο, ένα γεγονός που περισσότερο βέβαια ζημίωσε τις αποικιοκρατικές δυνάμεις παρά το ίδιο το Ισραήλ. Γιατί, βεβαίως, άλλο είναι να παλεύει ένα κράτος για την ίδια του την ύπαρξη και εδαφική ακεραιότητα και άλλο είναι να ξεσπάει ένας παρεμποδιστικός πόλεμος εναντίον μιας χώρας (Αίγυπτος), η οποία υπονομεύει τα εθνικά συμφέροντα τριών χωρών με τις πράξεις της, όπως θα δούμε και αργότερα. Επίσης, σύμφωνα κιόλας με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ ένας παρεμποδιστικός πόλεμος αποτελεί θεμελιώδη παράβαση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου.¹¹¹

προερχόταν τόσο από προσωπική συμπάθεια που έτρεφε για τους Εβραίους όσο και από πίεση που του ασκούσαν από το Ισραηλινό λόμπυ στην Αμερική. Το σκεπτικό, δε, των συμβούλων του Προέδρου ήταν ότι παίρνοντας το μέρος των Ισραηλινών, ταυτόχρονα έχανε μεγάλο έδαφος στις σχέσεις των ΗΠΑ με τις αραβικές χώρες της περιοχής, το οποίο σαφώς θα το κέρδιζε η ΕΣΣΔ. Βέβαια, αυτός ο αυθορμητισμός του Τρούμαν δεν μπορούμε να πούμε πως διακατείχε και τον διάδοχό του, Αϊζενχάουερ, ο οποίος έσπευσε να διορθώσει τις κατ' αυτόν, απερίσκεπτες κινήσεις του προκατόχου του στην στρατηγική περιοχή της Μέσης Ανατολής. Για μία εξαιρετική μελέτη των παραπάνω βλ. σχ. Alteras, I. (1993), *Eisenhower and Israel: U.S.-Israeli Relations, 1953-1960*, Miami: University Press of Florida, κεφ. 1 (The Truman Legacy).

¹⁰⁹ Ας μη λησμονείται, βέβαια, και το γεγονός ότι οι Εβραίοι είχαν δεχτεί το Σχέδιο των 2 κρατών (Εβραϊκό και Παλαιστινιακό) του Νοεμβρίου του 1947, κάτι που οι Άραβες απέρριψαν. Συνεπώς η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ δεν ήρθε στα ξαφνικά και χωρίς βάση νομική, αφού ο ΟΗΕ είχε ήδη ετοιμάσει αυτό το σχέδιο, άσχετα αν ο ένας συμβαλλόμενος δεν το δέχτηκε.

¹¹⁰ Για τις τρεις τελευταίες παραγράφους βλ. Alteras, I. (1993), *Eisenhower and Israel: U.S.-Israeli Relations, 1953-1960*, ό.π., σελ. 1-22

¹¹¹ Όσον αφορά στο Διεθνές Δίκαιο και τον ΟΗΕ, δεν έχουμε παρά να θυμηθούμε το ψυχροπολεμικό πλαίσιο, εντός του οποίου διεξήχθη η εκστρατεία για να καταλάβει κανείς ότι περισσότερο αυτό είναι που απαγόρευε ή επέτρεπε καταστάσεις στο διεθνές σύστημα. Οι ΗΠΑ καταδίκασαν την επιθετική αυτή ενέργεια κυρίως γιατί δεν μπορούσαν να πάρουν το μέρος των 3 εισβολέων μιας και ο Αϊζενχάουερ δεν ήθελε η διεθνής κοινή γνώμη και

Η γενική κατακραυγή και η διπλωματική πίεση τόσο από τις δύο υπερδυνάμεις όσο και από άλλα κράτη τη στιγμή που έγιναν γνωστές οι μηχανογραφίες των τριών δυνάμεων ήταν τέτοιες που το πολιτικό πλήγμα που δέχθηκε η Γαλλία και η Μ. Βρετανία έδωσαν τη χαριστική βολή στην αποικιοκρατική τους πολιτική. Η πάλαι ποτε Βρετανική Αυτοκρατορία έσβησε ύστερα από αυτό το γεγονός. Το Ισραήλ, δε, για τους δικούς του σκοπούς που είχε θέσει, εξήλθε αυτής της κρίσης ενδυναμωμένο όχι πολιτικά (σε αντίθεση με τον πόλεμο του '48) αλλά στρατιωτικά. Συνεπώς η αρνητική κριτική της διεθνούς γνώμης δεν εμπόδισε τον Μπεν Γκουριόν να απολαύσει το αποτέλεσμα του γεγονότος που ήταν η αποτροπή κάθε απόπειρας υπονόμευσης των ισραηλινών συμφερόντων από τους Άραβες για τα επόμενα δέκα χρόνια μιας και οι ισραηλινές δυνάμεις απέδειξαν και με το παραπάνω για το τι είναι ικανές.¹¹²

Στις 2 Νοεμβρίου 1956 το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ψήφισε ομόφωνα την άμεση παύση πυρός, την απομάκρυνση των ισραηλινών δυνάμεων πίσω από τις γραμμές της συνθηκολόγησης του 1949 και, τέλος, το άνοιγμα της Διώρυγας του Σουέζ. Ο Νάσσερ βγήκε προφανώς κερδισμένος από τη κρίση του Σουέζ καθώς η διεθνής κοινή γνώμη είχε ταχθεί με το μέρος της Αιγύπτου, ως μιας χώρας που χωρίς αυτή τη φορά να επιτεθεί δέχθηκε την επίθεση τριών κρατών, από τα οποία τα δύο ήταν μεγάλες δυνάμεις της εποχής.¹¹³

Ο πόλεμος των 6 ημερών (1967):

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και παραπάνω ο πόλεμος των έξι ημερών αφορούσε ένα προληπτικό πόλεμο από τη πλευρά του Ισραήλ, καθώς οι ενδείξεις μιας επικείμενης αραβικής επίθεσης εναντίον του εβραϊκού κράτους ήταν πραγματικές και δίχως καμμία αμφιβολία αν λάβει κανείς υπόψη του τα γεγονότα που έλαβαν χώρα πριν την επίθεση.¹¹⁴

Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ η επίθεση ενός κράτους εναντίον ενός άλλου απαγορεύεται με δύο, όμως, εξαιρέσεις: α) όταν το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει αποφασίσει ομόφωνα για χρήση βίας και β) όταν ένα κράτος εξαπολύει προληπτικό πόλεμο και αφού είναι

περισσότερο ο αραβικός κόσμος να παραλληλίσουν τις ΗΠΑ με την αποικιοκρατία και τα ευρωπαϊκά παιχνίδια εξουσίας στη Μέση Ανατολή καθώς κάτι τέτοιο θα έδινε, σαφώς, το έρεισμα που χρειαζόταν η ΕΣΣΔ για να εισέλθει (υπό τη πολιτική έννοια) θριαμβευτικά στο νευραλγικό αυτό κομμάτι του πλανήτη.

¹¹² Είναι αλήθεια ότι η εκστρατεία του Σινά έδωσε ένα τεράστιο στρατιωτικό πλεονέκτημα στο Ισραήλ. Ένα αποτέλεσμα που θα απέτρεπε τους Άραβες να σκεφτούν να πλήξουν ζωτικά συμφέροντα του Ισραήλ τουλάχιστον για μία δεκαετία. Άρα αυτό που ήθελε ο Μπεν Γκουριόν, που δεν ήταν τίποτε άλλο από ειρήνη στη περιοχή, το πέτυχε μέχρι και το πόλεμο των 6 ημερών. Αξίζει, δε, να σημειωθεί ότι οι μόνες ενοχλήσεις που αντιμετώπιζαν οι Ισραηλινοί κατά τη περίοδο 1956-67 προέρχονταν από τους Σύριους αλλά δεν ήταν ικανές για να σύρουν τα συμβαλλόμενα κράτη σε έναν νέο γενικευμένο πόλεμο.

¹¹³ Kissinger, H. (1995), *Διπλωματία*, ό.π., σελ. 604-8

¹¹⁴ Για άλλη μια φορά ο Νάσσερ έκλεισε τα στενά της Άκαμπα, κάτι που οι Ισραηλινοί είχαν αποδείξει ήδη από το '56 ότι δεν θα ανέχονταν ξανά και συν τοις άλλοις διέταξε μεγάλο μέρος του στρατού του να σταθμεύσει στη χερσόνησο του Σινά. Παράλληλα, ήρθε σε συνεννόηση με τους Σύριους και τους Ιορδανούς, οι οποίοι μετακίνησαν τα στρατευματά τους πλησίον των συνόρων με το Ισραήλ. Το αγαπημένο μέσο των Αράβων, οι δημόσιες δηλώσεις περι εξαφάνισης του Ισραήλ, επανήλθαν στο προσκήνιο με αρκετά έντονο, πάλι, τρόπο. Η επικείμενη επίθεση στο Ισραήλ, συνεπώς, ήταν αναμφισβήτητη άμεση κάτι που ανάγκασε τους Ισραηλινούς να εξαπολύσουν αυτόν τον προληπτικό πόλεμο.

σίγουρο και με αποδείξεις ότι επίκειται άμεση επίθεση, συνεπώς, όταν έχουμε να κάνουμε με καθεστώς αυτοάμυνας. Το Ισραήλ, σαφώς, στη περίπτωση του Ιουνίου του '67 επετέθη εναντίον της Αιγύπτου όντας σε αυτοάμυνα, κάτι που έκανε τη διεθνή κοινή γνώμη να μην πάρει αρνητική στάση απέναντί του. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι το επικρότησε κιόλας. Οι Ισραηλινοί, σημειωτέον δε, ότι από το '56 και ύστερα προσπαθούσαν ανελλιπώς να καθίσουν στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων με τα γειτονικά αραβικά κράτη, έχοντας ως μεσολαβητή τον ΟΗΕ. Οι Άραβες, όμως, οι οποίοι πίστευαν πως το Ισραήλ το κάνει αυτό μόνο και μόνο για να παραπλανήσει τη κοινή γνώμη δεν δέχτηκαν την έναρξη διαπραγματεύσεων.¹¹⁵

Συμπερασματικά, λοιπόν, κατά τη περίοδο 1948-1967 το Ισραήλ ενεπλάκη σε τρεις πολέμους, καθένας από τους οποίους άφησε εντελώς διαφορετικές εικόνες στη διεθνή κοινή γνώμη. Ένας πόλεμος ανεξαρτησίας, επιβίωσης, ελευθερίας και εδαφικής ακεραιότητας που αγγίζει τους λαούς έχαιρε πλήρους υποστήριξης και την ίδια στιγμή η εισβολή πέντε, τεραστίων διαστάσεων, αραβικών κρατών καταδικάστηκε με τον χειρότερο τρόπο. Μία δεκαετία μετά, το Ισραήλ αρκετά πιο ώριμο πλέον τόσο από στρατιωτική όσο και από πολιτική άποψη, εξαπέλυσε έναν παρεμποδιστικό πόλεμο για να κάμψει τη δύναμη της Αιγύπτου που ολοένα και αυξανόταν. Αυτή τη φορά, η διεθνής κοινή γνώμη καταδίκασε την επίθεση αυτή, κάτι που ζημίωσε το Ισραήλ μόνο διπλωματικά και πολιτικά αφού από στρατιωτική άποψη ο πόλεμος αυτός μετέτρεψε το ισραηλινό κράτος σε μία περιφερειακή στρατιωτική δύναμη. Η κρίση του Σουέζ, όμως, εξύψωσε τον Αιγύπτιο πρόεδρο Νάσσερ στα μάτια του κόσμου —οχι μόνο του αραβικού—, ο οποίος την εκμεταλλεύθηκε με τον καλύτερο τρόπο για να εξευτελίσει διεθνώς τη Μ. Βρετανία και τη Γαλλία, με αποτέλεσμα να χάσουν την αίγλη τους αλλά και τις κτήσεις τους στη περιοχή. Τέλος, ο πόλεμος των 6 ημερών άφησε ανάμεικτα συναισθήματα στη διεθνή κοινή γνώμη. Από τη μία ναι μεν το Ισραήλ έπρεπε να απαντήσει στην επικείμενη απειλή με μία προληπτική επίθεση, από την άλλη, όμως, ο κόσμος δεν επικρότησε το γεγονός ότι κατακτήθηκαν εδάφη από την Αίγυπτο, τη Συρία και την Ιορδανία δημιουργώντας ένα μείζον προσφυγικό ζήτημα. Το Ισραήλ, όμως, παρόλες τις διαμαρτυρίες και τις κριτικές που δέχτηκε εξήλθε από τον πόλεμο πολύ πιο δυνατό, μεγαλύτερο εδαφικά και με έναν στρατό ακαταμάχητο. Σε αυτό το σημείο, ας περάσουμε και στην τελευταία διάσταση της ισραηλινής υψηλής στρατηγικής, τη διπλωματία, η οποία έπαιξε εξίσου σημαντικό ρόλο.

6.2. Διπλωματία:

Όπως προαναφέρθη και στην αρχή της εργασίας ο ρόλος της διπλωματίας έχει βαρύνουσα σημασία για τη χάραξη της Υψηλής Στρατηγικής. Αυτό που τη διαφοροποιεί από την εξωτερική νομιμοποίηση είναι το εθνικό συμφέρον. Όταν ένα κράτος καταφέρει να πείσει ένα άλλο (κατά προτίμηση μία μεγάλη δύναμη) πως υπάρχει μεταξύ τους σύγκλιση εθνικών συμφερόντων, τότε μπορεί να δεχθεί, όχι μόνο πολιτική υποστήριξη αλλά και άμεση είσοδο στον πόλεμο εναντίον του αντιπάλου. Κατά την εξεταζόμενη περίοδο, λοιπόν, ο στόχος των ισραηλινών κυβερνήσεων ήταν ένας και μοναδικός, όσον αφορά στη διπλωματία: Μία συμμαχία με τη δυτική υπερδύναμη, τις ΗΠΑ. Επομένως μιλώντας για την ισραηλινή διπλωματία κατά την συγκεκριμένη περίοδο δεν έχουμε παρά να εστιάσουμε στις σχέσεις Ισραήλ-ΗΠΑ και τις

¹¹⁵ Arend, A.C. (2003), "International Law and the Preemptive Use of Military Force", *The Washington Quarterly*, Vol. 26, No. 2, pp. 89-103

διακυμάνσεις που είχαν αυτές για να κατάλαβουμε πώς επηρέασε το εβραϊκό κράτος αυτή η διάσταση της μακροστρατηγικής.

Τον Δεκέμβριο του 1962, ο Αμερικανός πρόεδρος Κέννεντυ ανέφερε σε προσωπική συνομιλία που είχε με την Ισραηλινή υπουργό Εξωτερικών, Γκόλντα Μέϊρ, πως οι ΗΠΑ έχουν μία «ειδική» σχέση με το Ισραήλ, μία σχέση που μπορεί να συγκριθεί ακόμα και με αυτή που μοιράζεται το αμερικανικό κράτος με την Μ. Βρετανία.¹¹⁶ Ας δούμε, όμως, πώς εξελίχθηκε αυτή η ειδική σχέση κατά τη περίοδο 1948-67.

Όπως έγινε γνωστό και παραπάνω ο Πρόεδρος Χ. Τρούμαν ξάφνιασε το Επιτελείο του όταν λίγες ώρες μετά την ίδρυση του ισραηλινού κράτους, σε δημόσια ομιλία του έσπευσε να το αναγνωρίσει. Λέγεται πως αυτό έγινε εν μέρει λόγω της προσωπικής συμπάθειας που έτρεφε ο Αμερικανός πρόεδρος προς τους Εβραίους. Ήταν όμως έτσι; Σύμφωνα με τον Camille Mansour, ήδη από τη γέννηση του ισραηλινού κράτους οι αμερικανοί είχαν προβλέψει το στρατηγικό ρόλο που θα έπαιζε το νέο κράτος στο μέλλον, δεδομένης της αρχής, κιόλας, του Ψυχρού Πολέμου. Σύμφωνα με ένα έγγραφο, το οποίο είχε συνταχθεί από το Αμερικανικό Πεντάγωνο και που έφερε το τίτλο «Τα Αμερικανικά Στρατηγικά Συμφέροντα στο Ισραήλ»¹¹⁷, το Ισραήλ θα μπορούσε να ωφεληθεί σε μεγάλο βαθμό τα αμερικανικά συμφέροντα στο στρατηγικό χώρο της Μέσης Ανατολής. Εντός του εγγράφου εκφράζονται, όμως, και φόβοι μιας ενδεχόμενης κομμουνιστικής διείσδυσης στο ισραηλινό κράτος, μέσω κυρίως του «Δούρειου Ίππου» της μαζικής μετανάστευσης, η οποία προέρχεται, κυρίως, από την ΕΣΣΔ, της επίσημης, επίσης, ισραηλινής πολιτικής, η οποία βασιζόταν στην ουδετερότητα όσον αφορά στον Ψυχρό Πόλεμο και το σχηματισμό των δύο «στρατοπέδων» και τέλος, μέσω της πρόθεσης του Μπεν Γκουριόν να δεχθεί βοήθεια από τους Σοβιετικούς¹¹⁸ για να αντιμετωπίσει τους Άραβες.

Παράλληλα με τους φόβους, όμως, το έγγραφο ανέφερε και την ειδική σχέση που μοιράζονταν τα δύο κράτη, κυρίως, λόγω της μεγάλης εβραϊκής μειονότητας στην Αμερική και της επίδρασης που αυτή είχε στον Λευκό Οίκο. Όσον αφορά στην ουδετερότητα του Ισραήλ, αναφέρει πως ο Μπεν Γκουριόν έπρεπε εκ των πραγμάτων να την προβάλλει ως πάγια πολιτική του –είχε ήδη αναφέρει σε ιδιωτικές συνομιλίες με Αμερικανούς αξιωματούχους τον δυτικό προσανατολισμό του Ισραήλ και πως τα ισραηλινά συμφέροντα είναι κοινά με τη Δύση– σε δημόσιες ομιλίες του για να παραπλανήσει τους Σοβιετικούς αφού το μεγαλύτερο μεταναστευτικό κύμα προερχόταν από την Σοβιετική Ένωση.¹¹⁹

Οι διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ θα μπορούσαν να αποφέρουν τεράστια οφέλη στο αμερικανικά συμφέροντα δεδομένης της θέσης του σε κεντρικό σημείο στην Ανατολική

¹¹⁶ Mart, M. (2006), *Eye on Israel: How America Came to view Israel as an Ally*, New York: State University of New York Press, σελ. ix

¹¹⁷ «U.S. Strategic Interests in Israel” (NSC 47)

¹¹⁸ Επρόκειτο, κυρίως, για στρατιωτική βοήθεια μέσω προμήθειας οπλισμού κατά την πρώτη ανακωχή του Πολέμου Ανεξαρτησίας του 1948, γεγονός που έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μετέπειτα πορεία του πολέμου με τους Ισραηλινούς να ισορροπούν τα πράγματα και στη συνέχεια να κερδίζουν. (Βλ. κεφάλαιο «Η Στρατιωτική Στρατηγική» στη παρούσα εργασία).

¹¹⁹ Mansour, C. (1994), *Beyond Alliance: Israel in U.S. Foreign Policy*, New York: Columbia University Press, σελ. 69-70

Μεσόγειο. Σε ενδεχόμενο πόλεμο, δε, με την ΕΣΣΔ θα μπορούσε να βοηθήσει τις ΗΠΑ, δίνοντας πρόσβαση μέσω των αεροδρομίων του στην αεροπορική δύναμη της Αμερικής αλλά και ο ίδιος ο ισραηλινός στρατός θα μπορούσε να υπερασπίσει το ζωτικό, για τα αμερικανικά και βρετανικά συμφέροντα, σημείο της Διώρυγας του Σουέζ.

Τέλος, αν το Ισραήλ θα αποτελούσε πλεονέκτημα ή κίνδυνο για τις ΗΠΑ αυτό θα εξαρτόταν σε μεγάλο βαθμό από τη στάση του ισραηλινού κράτους απέναντι στις δύο υπερδυνάμεις. Έτσι, έπρεπε να επιτευχθούν οι εξής στόχοι:

Α) Αποτροπή προσπαθειών της ΕΣΣΔ να προσεγγίσει το Ισραήλ και να το εντάξει εντός της σφαίρας επιρροής της,

Β) Ενδυνάμωση Αγγλοισραηλινών σχέσεων για να μπορέσουν έτσι, εμμέσως, να προσεγγίσουν οι ΗΠΑ σημαντικά ζητήματα που αφορούσαν το Ισραήλ,

Γ) Ειρήνη μεταξύ Αράβων και Ισραηλινών για να μπορέσουν στο μέλλον από κοινού να πλήξουν, σε ενδεχόμενο πόλεμο, την ΕΣΣΔ.

Δ) Πάγια αμερικανική πολιτική ήταν η άρνηση μονομερούς βοήθειας στο Ισραήλ καθώς σε αντίθετη περίπτωση θα κινδύνευαν οι ΗΠΑ να χάσουν σημαντικό έδαφος στον αραβικό κόσμο, δεδομένου ότι η ΕΣΣΔ καραδοκούσε για τέτοια αμερικανικά σφάλματα.¹²⁰

Αυτή, λοιπόν, θα ήταν η πολιτική των ΗΠΑ απέναντι στο Ισραήλ καθόλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '50. Κατά τη διάρκεια της προεδρίας Αϊζενχάουερ, δε, και δεδομένων των συνεχών αραβοϊσραηλινών συγκρούσεων, το Ισραήλ ανελλιπώς προσπαθούσε να δημιουργήσει μία συμμαχία με τη Δύση και συγκεκριμένα με τις ΗΠΑ. Προέβαλλε συνεχώς τις αξίες που τα δύο έθνη μοιράζονταν όπως π.χ. η δυτική μορφή δημοκρατίας και το πρωτοποριακό πνεύμα. Αλλά ο Αϊζενχάουερ, όντας πιο σκληρός και ρεαλιστής σε τέτοια θέματα από τον προκατόχό του, παρόλο που άκουγε με προσοχή και σεβασμό τις ισραηλινές εκκλήσεις, δεν μπορούσε παρά να τις απορρίπτει. Δεν μπορούσε να ρισκάρει σε καμμία περίπτωση, ο Αμερικανός πρόεδρος, την απώλεια του αραβικού κόσμου.

Το Ισραήλ θεωρούσε τη τακτική των Αμερικανών να βοηθούν εξίσου και αυτούς και τους Άραβες άδικη και ανήθικη. Έτσι, για μία μεγάλη περίοδο οι εντάσεις, παρανοήσεις και η έλλειψη εμπιστοσύνης ήταν αναπόφευκτα.¹²¹

Σε αυτό το σημείο είναι σημαντικό να δούμε κάποια συγκεκριμένα στοιχεία περί της θεωρίας συμμαχιών για να γίνει κατανοητό το πως έβλεπαν οι ΗΠΑ τις διπλωματικές σχέσεις με το Ισραήλ αλλά και το αντίστροφο. Τα κράτη, λοιπόν, δημιουργούν ή εισχωρούν σε συμμαχίες όταν τα οφέλη της πράξης αυτής είναι περισσότερα από τα κόστη (ορθολογικός υπολογισμός κόστους-οφέλους). Όσο π.χ. αδύναμος είναι ένας σύμμαχος τόσο πιο πολύ θα πρέπει ο «δυνατός» της συμμαχίας να συνεισφέρει στην άμυνά του σε περίπτωση που δεχθεί επίθεση και

¹²⁰ Ο.π., σελ. 70-2

¹²¹ Alteras, I. (1993), *Eisenhower and Israel: U.S.-Israeli Relations, 1953-1960*, ό.π., σελ. xiv-xv

όσο πιο μεγάλη είναι η ένταση μεταξύ του συμμάχου με έναν αντίπαλό του τόσο οι πιθανότητες αυξάνονται για να δεχθεί ή να εξαπολύσει επίθεση.¹²²

Το 1956 οι μυστικές διπλωματικές συνομιλίες μεταξύ Μ. Βρετανίας, Γαλλίας και Ισραήλ με στόχο μία επίθεση στην Αίγυπτο, όξυναν περισσότερο τις σχέσεις Ισραήλ-ΗΠΑ. Όπως είδαμε η διπλωματία έγκειται στο εθνικό συμφέρον και στη προσπάθεια ενός κράτους να πείσει ένα άλλο πως τα κοινά τους συμφέροντα επιτάσσουν μία από κοινού δράση. Αυτό ακριβώς έγινε στα τέλη του 1956 όταν Βρετανοί, Γάλλοι και Ισραηλινοί συναντήθηκαν μυστικά στη γαλλική πόλη των Σεβρών για να υπογράψουν το ομώνυμο Πρωτόκολλο, το οποίο βασιζόταν σε μία αρχική επίθεση των Ισραηλινών και στη συνέχεια την εμπλοκή των δύο ευρωπαϊκών δυνάμεων.¹²³

Καθόλη τη διάρκεια, λοιπόν, της Προεδρίας του Αϊζενχάουερ οι διπλωματικές σχέσεις Ισραήλ-ΗΠΑ, σαφώς, δεν ήταν και οι καλύτερες δυνατές. Κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης του Κέννεντυ, βλέπουμε, όμως μία πιο φιλοισραηλινή στάση με αποκορύφωμα τον Αύγουστο του 1962, όταν ο Αμερικανός Πρόεδρος αποφάσισε να προμηθεύσει το Ισραήλ με πυραύλους Hawk. Πολλοί, δε, λένε πως αυτή η κίνηση του Κέννεντυ αντανακλά τη πίεση που δεχόταν από το ισχυρό εβραϊκό λόμπυ αφενός, και αφετέρου τις επικείμενες εκλογές του Κογκρέσου, επομένως αυτό που έγινε θα έδινε σημαντική ώθηση στον Πρόεδρο στο εσωτερικό του κράτους, όπως και έγινε. Η πολιτική αυτή, όμως, δε σημαίνει ότι θα αποφύγει ο Πρόεδρος να παράσχει οικονομική και στρατιωτική βοήθεια και στην Αίγυπτο, κάτι που εξόργισε τους Ισραηλινούς, οι οποίοι δεν νοιάζονταν για τα ψυχροπολεμικά παιχνίδια των δύο υπερδυνάμεων.¹²⁴

Όσον αφορά, δε τον επόμενο Πρόεδρο, Λ. Τζόνσον αυτή η «ειδική» σχέση Ισραήλ-ΗΠΑ άρχισε να παίρνει μεγάλες διαστάσεις και να έρχονται τα δύο κράτη αρκετά κοντά αφού ο Νάσσερ και ο αυξανόμενος αραβικός εθνικισμός αποτελούσαν μεγάλα «αγκάθια» στην αμερικανική εξωτερική πολιτική στη περιοχή της Μέσης Ανατολής. Αυτό, βέβαια, το εκμεταλλεύθηκε με το καλύτερο τρόπο το Ισραήλ για να προωθήσει τις διπλωματικές του σχέσεις με την δυτική υπερδύναμη. Όσον αφορά, δέ, στον πόλεμο των 6 ημερών ο Τζόνσον εφόσον είχε εμπλακεί στο αδιέξοδο που λεγόταν Βιετνάμ σε συνάντηση που είχε με τον Ισραηλινό υπουργό Εξωτερικών, Α. Εban, τις παραμονές της προληπτικής επίθεσης, του διεμήνυσε πως δεν μπορεί να βοηθήσει το Ισραήλ και ότι το μόνο που μπορούσε να κάνει ήταν να πιέσει τον ΟΗΕ να βρεί κάποια λύση. Το Ισραήλ, όμως, δεν μπορούσε να περιμένει και ο ΥΠΕΞ του Ισραήλ το γνωστοποίησε αυτό στον Αμερικανό Πρόεδρο, ο οποίος με τη σειρά του απάντησε πως αν το Ισραήλ αποφασίσει να πάει σε πόλεμο τότε θα πρέπει να το κάνει εντελώς μόνο του, όπως και έκανε αλλάζοντας μια για πάντα τον χάρτη της Μέσης Ανατολής.¹²⁵

¹²² Snyder, G.H. (1997), *Alliance Politics*, New York: Cornell University Press, σελ. 43-45

¹²³ Troen, I. S. (1996), "The Protocol of Sevres: British/French/Israeli Collusion Against Egypt, 1956", *Israel Studies*, Vol. 1, No. 2, pp. 122-139

¹²⁴ Zvi-Ben, A. (2002), *John F. Kennedy and the Politics of Arms Sales to Israel*, London: FrankCass, σελ. 33-55

¹²⁵ Shalom, Z. (1999), "Lyndon Johnson's Meeting with Abba Eban, 26 May 1967: An Introduction", *Israel Studies*, Vol. 4, No. 2, pp. 221-236

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη γέννηση του Ισραηλινού κράτους τον Μάιο του 1948 ένας ήταν απώτερος σκοπός του: η επιβίωση. Μία επιβίωση απέναντι σε έναν ανηλεή αγώνα των Αράβων γειτόνων του για να το εξαφανίσουν από τον χάρτη της Μέσης Ανατολής μια και καλή, κάτι που πίστευαν ότι θα γίνει χωρίς δυσκολία και ότι θα έμενε στην ιστορία ως μία σπουδαία νίκη απέναντι στον Σιωνισμό.

Αυτή η εργασία δεν έκανε τίποτε άλλο από το να δείξει στον μέσο αναγνώστη πως κατάφερε το εβραϊκό κράτος να επιβιώσει και να διατηρήσει την ελευθερία και την εδαφική του ανεξαρτησία. Η επιβίωση είναι ένα υπέρτατο αγαθό, το οποίο ένα κράτος πρέπει από μόνο του να εξασφαλίσει χωρίς να αναμένει τη βοήθεια άλλων κρατών. Το Ισραήλ είναι ένα εξαιρετικό σύγχρονο παράδειγμα όχι μόνο για αυτόν τον λόγο αλλά και για κάτι άλλο. Αν πάρουμε στα χέρια μας το παγκόσμιο χάρτη θα δούμε ότι κανένα κράτος στον κόσμο δεν συνορεύει από Βορρά, Νότο και Ανατολή με κράτη που ρητά διακηρύσσουν επί σειρά ετών ότι ο σκοπός τους ήταν, είναι και θα είναι η εξαφάνιση ενός κράτους.

Εκ των πραγμάτων, λοιπόν, οι Εβραίοι γνώριζαν ότι ο πόλεμος στη περιοχή αυτή θα ήταν ο κανόνας και η ειρήνη η εξαίρεση και ότι το, διαχρονικής αξίας, ρητό «Αν θες ειρήνη, προετοιμάσου για πόλεμο» θα γινόταν ο τρόπος ζωής για τους Ισραηλινούς πολίτες.

Είδαμε στον Πόλεμο της Ανεξαρτησίας το 1948 πως το Ισραήλ εξήλθε νικηφόρο απέναντι σε στρατούς κρατών, που θα χρειαστούμε τα δάκτυλα και των δύο χεριών για να τα μετρήσουμε. Οι Ισραηλινοί όντας ενωμένοι και με μεγαλύτερο κίνητρο από τους Άραβες μπόρεσαν να ανατρέψουν την εις βάρος τους κατάσταση που επικρατούσε στη πρώτη φάση του πολέμου. Η προμήθεια μεγάλου ποιοτικού αλλά και ποσοτικού οπλισμού από τη Τσεχοσλοβακία από τη μία και η αναδιοργάνωση του εβραϊκού στρατού από την άλλη σε συνάρτηση με την απάθεια και την αναληψία των Αράβων κατά τη περίοδο της πρώτης ανακωχής άλλαξε τον ρού της σύρραξης και οδήγησε στην επίθεση τους Ισραηλινούς και τη τελική νίκη. Οι Άραβες είχαν επιδοθεί σε έναν εσωτερικό διχασμό για το ποιός θα έπαιρνε «κομμάτι» από τη πίτα που ποτέ δεν κέρδισαν με τους Αιγύπτιους και τους Ιορδανούς να έχουν μεγαλύτερη έχθρα μεταξύ τους παρά εναντίον του Ισραήλ. Αν θέλουμε να περιγράψουμε τη νίκη των Ισραηλινών στον συγκεκριμένο πόλεμο με άλλα λόγια θα μπορούσαμε να πούμε ότι το Ισραήλ δεν έκανε τίποτε άλλο από το να εκμεταλλεύεται συνεχώς τα λάθη και τις αδυναμίες της αντίπαλης πλευράς κάτι που όπως διδάσκει η ιστορία οδηγεί και στη νίκη.

Αργότερα στον πόλεμο του Σουέζ το 1956, έγινε γνωστό το τι σημασία δίνει ένα κράτος στα, ζωτικής σημασίας, εθνικά του συμφέροντα και ότι δεν μπορεί να επιτρέψει εις βάρος του καταστάσεις όπως π.χ. το κλείσιμο των στενών της Ακάμπα από τους Αιγύπτιους κάτι που ξεκάθαρα σήμαινε παράλυση της ισραηλινής οικονομίας. Το Ισραήλ, εκμεταλλεύθηκε τις εξελίξεις του διεθνούς περιβάλλοντος και κατέστρωσε ένα σχέδιο με τις δύο ευρωπαϊκές δυνάμεις (Γαλλία και Μ. Βρετανία) καθώς υπήρχε σύγκλιση συμφερόντων μιας και ο Νάσσερ είχε εθνικοποιήσει τη Διώρυγα του Σουέζ, μεγάλο πλήγμα για την ευρωπαϊκή οικονομία αλλά περισσότερο έπληττε το γόητρο της Μ. Βρετανίας. Οι ΙΑΔ (Ισραηλινές Αμυντικές Δυνάμεις) απέδειξαν στον κόσμο τη δύναμή τους αφού κατάφεραν μέσα σε λίγες μέρες να καταλάβουν ολόκληρη τη χερσόνησο του Σινά. Ειδικά η αεροπορία του Ισραήλ ύστερα από αυτόν τον πόλεμο θα κερδίσει περίοπτη θέση στα μάτια των μεγάλων δυνάμεων. Το αποτέλεσμα από αυτή την εκστρατεία ήταν το σπουδαίο στρατηγικό αγαθό της αποτροπής αφού για περίπου 10 χρόνια κανείς δεν σκεφτόταν να επιτεθεί στο εβραϊκό κράτος. Μέσα σε μία δεκαετία, περίπου, ζωής του μικροσκοπικού κρατιδίου, το Ισραήλ είχε ωριμάσει σε τεράστιο βαθμό.

Ο πόλεμος των 6 ημερών ήταν το αποκορύφωμά της επιτυχίας του Ισραήλ. Μέσα σε λίγες ώρες οι ισραηλινοί πιλότοι κατάφεραν να καταστρέψουν το κέντρο βάρους των Αιγυπτιακών ενόπλων δυνάμεων, την αεροπορία του και στη συνέχεια να καταλάβει για άλλη μία φορά το Σινά. Οι νίκες επί της Ιορδανίας και της Συρίας που ακολούθησαν τις επόμενες μέρες οδήγησαν το Ισραήλ σε μία επιτυχία που διδάσκεται σε όλες τις πολεμικές σχολές παγκοσμίως αναφορικά με τον στρατηγικό αιφνιδιασμό και τη παραπλάνηση του εχθρού. Ο πόλεμος ήταν μικρός σε διάρκεια και τεράστιος στα αποτελέσματά του αφού το ισραηλινό κράτος είχε καταφέρει να καταλάβει εδάφη από τρία γειτονικά αραβικά κράτη και να βρίσκεται πλέον σε προφανή θέση ισχύος.

Οι επιτυχίες αυτές του Ισραήλ από το 1948 ως το 1967 (αλλά και μέχρι σήμερα) δεν θα είχαν συντελεστεί αν δεν υπήρχε η εσωτερική του συνοχή, στοιχείο βασικό για την επιτυχία της Υψηλής του Στρατηγικής. Ο ισραηλινός λαός έχοντας τυφλή εμπιστοσύνη στον ηγέτη και μέντορά του, Μπεν Γκουριόν, είχε συνειδητοποιήσει τις απειλές που δεχόταν το κράτος του και παρείχε τη νομιμοποίηση που η ισραηλινή κυβέρνηση χρειαζόταν για να ασκήσει την αμυντική της πολιτική. (π.χ. αύξηση αμυντικών δαπανών). Το παράδοξο, όπως είδαμε, με τη περίπτωση του Ισραήλ (το οποίο δεν συναντάται σε άλλο κράτος) είναι αυτή η ειδική σχέση, ή αρμονική, θα μπορούσαμε να πούμε, ανάμεσα στο «τρίγωνο του Κλαούζεβιτς», τον λαό, τις ένοπλες δυνάμεις και τη πολιτική ηγεσία. Ο ισραηλινός πολίτης είναι και ταυτόχρονα στρατιώτης με ενδεκάμηνη άδεια. Χωρίς, λοιπόν, αυτή την εσωτερική συνοχή τίποτε δεν θα ήταν εφικτό.

Αν παρατηρήσει κανείς, τους δύο πολέμους από τους τρεις που εξετάστηκαν σε αυτή την εργασία (Σουέζ και πόλεμος των 6 ημερών) θα διερωτηθεί γιατί διήρκεσαν τόσο λίγο; Το Ισραήλ, λοιπόν, ορθώς εξαπέλυσε αυτές τις επιθέσεις με περιορισμένη χρονική διάρκεια, α) γιατί όπως έλεγε και ο Σουν Τσού «κανείς ποτέ δεν ωφελήθηκε από έναν παρατεταμένο και μεγάλης διάρκειας πόλεμο» και β) γιατί γνώριζαν οι ισραηλινές κυβερνήσεις ότι η πίεση εν μέσω του Ψυχρού Πολέμου από τις δύο υπερδυνάμεις για να σταματήσουν θα ήταν ασφυκτική και άμεση. Οπότε το Ισραήλ γνώριζε ότι ο,τι έπρεπε να γίνει θα γινόταν γρήγορα με αποτέλεσμα αυτά που ήδη παρατηρήσαμε.

Ευελπιστώ ότι ο αναγνώστης θα καταλάβει πως η δέθεν βοήθεια των ΗΠΑ προς το Ισραήλ, όπως έγινε γνωστό, κατά την εξεταζόμενη περίοδο δεν ήταν αυτή που έσωσε το Ισραήλ αλλά περισσότερο οι ίδιες του οι δυνάμεις. Η αμερικανική εξωτερική πολιτική, εντός του ψυχροπολεμικού πλαισίου, βασιζόταν στην ειρήνη στη Μέση Ανατολή και σε καμμία περίπτωση μονομερή βοήθεια προς τους Ισραηλινούς καθώς δεν μπορούσαν να ρισκάρουν μία ενδεχόμενη απώλεια του ισλαμικού κόσμου, ο οποίος θα περνούσε στη σοβιετική σφαίρα επιρροής.

Πολλά ακόμη θα μπορούσαν να ειπωθούν για την ισραηλινή υψηλή στρατηγική της συγκεκριμένης περιόδου αλλά το μέγεθος αυτής της εργασίας δεν είναι απεριόριστο αλλά με σαφείς περιορισμούς. Προσωπικά θα ήθελα να αναφέρω πως από τις σπουδές μου στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα των Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικών Σπουδών απέκόμισα το πως πρέπει να συμπεριφέρονται και να δρούν τα κράτη εν μέσω ενός άναρχου διεθνούς συστήματος. Το Ισραήλ ήταν ένα θαυμάσιο παράδειγμα.

XAPTEΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση:

- Chon-Sherbok, D. – El-Alami, D. (2002), *Ισραήλ & Παλαιστίνιοι: Οι δύο όψεις του προβλήματος*, Αθήνα: Περίπλους
- *Θουκυδίδου Ιστορία*, (1998), [μτφρ. Άγγελου Βλάχου], Αθήνα: Εστία
- Κολιόπουλος, Κ. (2000), *Στρατηγικός Αιφνιδιασμός: Υπηρεσίες Πληροφοριών και Αιφνιδιαστικές Επιθέσεις*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Κολιόπουλος, Κ. (2001), *Η Υψηλή Στρατηγική της Αρχαίας Σπάρτης (750-192 π.Χ.)*, Αθήνα: Ποιότητα
- Κολιόπουλος, Κ. (2008), *Η Στρατηγική Σκέψη από την Αρχαιότητα έως Σήμερα*, Αθήνα: Ποιότητα
- Kennedy, P. (1990), *Η Άνοδος και η Πτώση των Μεγάλων Δυνάμεων: Οικονομική Μεταβολή και Στρατιωτική Σύγκρουση από το 1500 ως το 2000*, Αθήνα: Αξιοτέλλης
- Kissinger, H. (1995), *Διπλωματία*, Αθήνα: Λιβάνης
- Παπασωτηρίου, Χ. (2000), *Βυζαντινή Υψηλή Στρατηγική (6^{ος} – 11^{ος} αιώνας)*, Αθήνα: Ποιότητα
- Παπασωτηρίου, Χ. (2003), *Αμερικανικό Πολιτικό Σύστημα και Εξωτερική Πολιτική: 1945-2002*, Αθήνα: Ποιότητα
- Πλατιάς, Α. (2000), *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, Αθήνα: Εστία
- Σουν Τσού, (2005), *Η Τέχνη του Πολέμου*, Αθήνα: Οδυσσέας-Φόρμιγξ

Ξενόγλωσση:

- Alteras, I. (1993), *Eisenhower and Israel: U.S.-Israeli Relations, 1953-1960*, Miami: University Press of Florida
- Arend, A.C. (2003), “International Law and the Preemptive Use of Military Force”, *The Washington Quarterly*, Vol. 26, No. 2, pp. 89-103
- Barker, A.J. (1980), *Arab-Israeli Wars*, New York: Hippocrene Books

- Bernstein, D. - Swirski, S. (1982), "The Rapid Economic Development of Israel and the Emergence of the Ethnic Division of Labour", *The British Journal of Sociology*, Vol. 33, No. 1, pp. 64-85
- Dayan, M. (1967), *Diary of the Sinai Campaign*, New York: Schocken Books
- Drory, Z. (2005), *The Israel Defence Force and the Foundation of Israel: Utopia in Uniform*, London: Routledge-Curzon
- Gat, M. (2002), "The IDF and the Mass Immigration of the early '50s: Aid to the Immigrant Camps", *Israel Affairs*, Vol. 8, No. 1, pp. 191-210
- Gross, N.T. (1990), "Israeli Economic Policies, 1948-1951: Problems of Evaluation" *The Journal of Economic History*, Vol. 50, No. 1, pp. 67-83
- Jervis, R. (1978), "Co-operation under the Security Dilemma", *World Politics*, Vol. 30, No. 2, pp. 167-214
- Leidler, I. (1972), *The Case for Israel*, Melbourne: The Globe Press
- Luttwak, E. (1987), *Strategy: The Logic of War and Peace*, Cambridge, Mass.: The Belknap Press of Harvard University Press
- Mansour, C. (1994), *Beyond Alliance: Israel in U.S. Foreign Policy*, New York: Columbia University Press
- Mart, M. (2006), *Eye on Israel: How America Came to view Israel as an Ally*, New York: State University of New York Press
- Morris, B. (1994), *1948 and After: Israel and the Palestinians*, Oxford: Clarendon Press
- Oren, M.B. (2002), *Six Days of War: June 1967 and the Making of the Modern Middle East*, New York: Presidio Press
- Schiff, R. (1992) "Civil-Military Relations Reconsidered: Israel as an "Uncivil" State", *Security Studies*, Vol. 1, No. 4, pp. 636-658
- Shalom, Z. (1999), "Lyndon Johnson's Meeting with Abba Eban, 26 May 1967: An Introduction", *Israel Studies*, Vol. 4, No. 2, pp. 221-236
- Sharaby, L. (2002), "Israel's Economic Growth: Success Without Security", *Middle East Review of International Affairs*, Vol. 6, No. 3
- Shlaim, A. (1995), "Israeli Politics and Middle East Peacemaking", *Journal of Palestine Studies*, Vol. 24, No. 4, pp. 20-31
- Shlaim, A. (2001), "Israel and the Arab Coalition in 1948", in Rogan, E.L. – Shlaim, A. (ed.), *The War for Palestine: Rewriting the History of 1948*, Cambridge: Cambridge University Press

- Snyder, G.H. (1997), *Alliance Politics*, New York: Cornell University Press
- Stivers, W. (1986), *America's Confrontation with Revolutionary Change in the Middle East: 1948 – 1983*, London: MacMillan Press
- Troen, I. S. (1996), "The Protocol of Sevres: British/French/Israeli Collusion Against Egypt, 1956", *Israel Studies*, Vol. 1, No. 2, pp. 122-139
- Waltz, K. (1979), *Theory of International Politics*, Reading, Mass.: Addison – Wesley
- Zvi-Ben, A. (2002), *John F. Kennedy and the Politics of Arms Sales to Israel*, London: FrankCass
- Zilberfarb, B.Z. (2005), "From Socialism to Free Market – The Israeli Economy, 1948 – 2003" *Israel Affairs*, Vol. 11, No. 1, pp. 12-22

Ηλεκτρονικές πηγές:

<http://www.knesset.gov.il>

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. 210 - 92 01 001

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

24-11-19

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000108847